

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANA BİLİM DALI

**UÇURTMA ALANI VE HIRBE HELALE PALEOLİTİK
ÇAĞ ENDÜSTRİSİ, MARDİN, TÜRKİYE**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET HATİP AKSİN

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İsmail BAYKARA

Gaziantep, Şubat-2025

T.C.
GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

Tezin Başlığı: Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale Paleolitik Çağ Endüstrisi, Mardin, Türkiye

Adı ve Soyadı: Mehmet Hatip AKSİN

Tez Savunma Tarihi: 27/02/2025

Prof. Dr. İsmail BAYKARA danışmanlığında hazırlanan bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından oybirliği ile bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

Prof. Dr. İsmail BAYKARA (Jüri Başkanı)

Dr. Öğr. Üyesi Timur DEMİR

Doç. Dr. Ergül KODAŞ

İmzası

_____

_____

_____

Bu tezin gerekli şartları sağlayarak yukarıda belirtilen jüri tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edildiğini onaylarım.

Enstitü ABD Başkanı

Prof. Dr. Atilla ENGİN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

SBE Müdürü

Prof. Dr. Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

İmza:

Adı ve Soyadı: Mehmet Hatip AKSİN

Öğrenci Numarası: 220508111010

Tezin Savunma Tarihi: 27/02/2022

ÖZET
UÇURTMA ALANI VE HIRBE HELALE PALEOLİTİK ÇAĞ ENDÜSTRİSİ,
MARDİN, TÜRKİYE

AKSİN, Mehmet Hatip

Yüksek Lisans Tezi, Arkeoloji Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İsmail BAYKARA

Şubat – 2025, 119 Sayfa

Mardin'de arkeoloji açısından son derece önemli olan Paleolitik Dönem'e ait buluntular son 20 yıl içerisinde yürütülen yüzey araştırmaları sırasında ortaya çıkmıştır. Bu araştırmalar sırasında tespit edilen alanlardan olan Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale buluntu yerlerinde çakmaktaşıdan yapılmış oldukça zengin yontmataş kalıntıları belirlenmiştir. Bu tez kapsamında bu iki buluntu alanından ele geçen 364 adet yontmataş kalıntı analiz edilmiştir. Yontmataş analizlerinde düzeltili aletler ve el baltaları Bordes tipolojisine göre, taşmalıklar, çekirdek ve el baltaları teknolojik özellikleri ve metrik ölçümleri ise Baykara'nın çalışma yöntemine göre tanımlanmıştır. Bu kapsamda bu tez çalışmasında yontmataşların tekno - tipolojik özellikleri incelenmiş, dönemsel ve kültürel ayrımları yapılmış ve Paleolitik dönemleri belirlenmiştir. Her iki buluntu alanında ele geçen yontmataşların teknoloji ve tipoloji özellikleri Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale buluntu alanlarının Alt ve Orta Paleolitik çağlara ait olduğu anlaşılmıştır. Yapılan yontmataş analizler, Mardin bölgesinde Paleolitik Dönem'e ait yaşam izlerinin varlığını doğrulamış ve bu iki alanın önemli yerleşim birimi olduğunu ortaya çıkartmıştır. Bu bulgular sonucunda, bölgedeki yontmataş endüstrilerinin, Anadolu, Suriye ve Levant koridorlarındaki yerleşimlerle benzerlikler ve farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir. Uçurtma Alanı ile Hırbe Helaledeki buluntuların Alt ve Orta Paleolitik Dönem'in teknolojik ve kültürel etkileşimleri hakkında yeni bilgiler bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Alt ve Orta Paleolitik, Mardin, Uçurtma Alanı, Hırbe Helale

ABSTRACT
UÇURTMA ALANI AND HIRBE HELALE PALEOLITHIC AGE
INDUSTRY, MARDİN, TÜRKİYE

AKSİN, Mehmet Hatip

Master Thesis, Department of Archaeology

Thesis Advisor Prof. Dr. İsmail BAYKARA

February-2025, 119 pages

Remains from the Paleolithic Period, which are significant in terms of archaeology, has been revealed during the surveys in the last 20 years. Among the sites identified during these surveys, the Uçurtma Alanı and Hırbe Helale sites yielded very rich chipped stone remains made of flint. Within the scope of this thesis, 364 chipped stone remains recovered from these two sites were analyzed. In the chipped stone analyses, the retouched tools and handaxes were identified according to the Bordes typology, while the technological characteristics and metric measurements of the blanks, cores and handaxes were identified according to Baykara's methodology. In this context, the techno-typological features of the chipped stones were analyzed, their periodic and cultural distinctions were made and their Paleolithic periods were determined. The technology and typology of the chipped stones recovered from both sites indicated that Uçurtma Alanı and Hırbe Helale sites belong to the Lower and Middle Palaeolithic periods. The chipped stone analyses confirmed the presence of traces of Paleolithic life in the Mardin region and revealed that these two areas were important settlements. As a result of these findings, it was determined that the chipped stone industries in the region show similarities and differences with the settlements in Anatolia, Syria and Levant corridors. The finds from the Uçurtma Alanı and the Hırbe Helale provide new information about the technological and cultural interactions of the Lower and Middle Palaeolithic period.

Keywords: Lower and Middle Palaeolithic, Mardin, Uçurtma Alanı, Hırbe Helale

ÖNSÖZ

Tez çalışmam boyunca desteğini her zaman yanımda hissettiğim, akademik gelişimime büyük katkılarda bulunan, sabır ve özveriyle bana rehberlik eden kıymetli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. İsmail Baykara'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bu çalışma onun bilgi ve tecrübelerinden faydalanılarak şekillendi; bana kazandırdığı perspektif ve araştırma becerileri, bilimsel yolculuğumda yol gösterici bir ışık oldu.

Lisans eğitimimden itibaren, akademik yaşantımda ve kişisel gelişimimde daima yanımda olan, bilgi birikimi ve rehberliğiyle bana her zaman destek veren Doç. Dr. Ergül Kodaş ve Doç. Dr. Bülent Genç'e gönülden teşekkür ederim. Sadece akademik çalışmalarında değil, hayata dair bakış açımı genişleten düşünceleriyle de bana yol gösterici oldular. Onların tavsiyeleri ve önerileri, bugün ulaştığım başarıda önemli bir yer tutmaktadır.

Yüksek lisans sürecimde bilgi ve deneyimlerinden her zaman faydalandığım ve desteklerini gördüğüm Dr. Timur Demir'e teşekkürü bir borç bilirim.

Bu süreçte bana sadece bir akademisyen olarak değil, bir ağabey gibi destek olan, tez çalışmalarımın her anında bilgi ve tecrübesiyle bana yardımcı olan Dr. Çağdaş Erdem'e gönülden teşekkür ederim. Aynı şekilde, çalışmalarım beni destekleyen, bilgisi ve rehberliğiyle süreç boyunca yanımda olan Öğr. Gör. Onur Dinç'e de içten teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin materyalini çalışma aşamasında sürekli desteğini gördüğüm, Mardin Müzesi Müdürü İdris Akgül'e ve uzman Mesut Öğmen ile Muaviye Şahin ve tüm Mardin Müzesi çalışanlarına şükranlarımı sunarım.

Son olarak, bana hayatım boyunca her zaman destek olan, varlıklarıyla güven veren, karşılıksız sevgileriyle yanımda olan aileme, özellikle de annem ve babama sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Onların fedakârlıkları, sabırları ve destekleri olmasaydı bu noktaya gelmem mümkün olmazdı. Tüm aileme minnettarım; başarılarımda her zaman onların emeği vardır.

Bu tez çalışmasını tüm bu değerli insanların katkılarına ithaf ediyorum, sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

MEHMET HATİP AKSİN

Gaziantep, Şubat-2025

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ	iii
TABLolar LİSTESİ.....	vi
HARİTALAR LİSTESİ.....	vii
EKLER LİSTESİ	viii
LEVHALAR LİSTESİ	ix
KISALTMALAR.....	x

I. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1-Amaç	9
1.2-Materyal	9
1.3-Metot.....	11

II. BÖLÜM

BULGULAR

2.1- Hirbe Helale ve Uçurtma Alanı Yontmataş Teknolojisi	12
2.2- Hirbe Helale ve Uçurtma Alanı Yontmataş Tipolojisi	19

III. BÖLÜM

TARTIŞMA VE SONUÇ

3.1. Tartışma.....	24
3.1.1. Anadolu Alt Paleolitiği.....	29
3.1.2. Anadolu Orta Paleolitiği.....	34
3.1.3. Suriye - Levant Koridoru Alt Paleolitiği.....	37
3.1.4. Suriye – Levant Koridoru Orta Paleolitiği	43
3.1.5. Kafkasya Paleolitiği	48
3.2. Sonuç.....	49
EKLER.....	53
KAYNAKÇA.....	59
LEVHALAR.....	70
UÇURTMA ALANI.....	70
HIRBE HELALE.....	93

HAMMADDE KATALOĞU	112
İZİNLER.....	116
ÖZGEÇMİŞ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
VITAE	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale yontmataş buluntuları.....	9
Tablo 2. Hırbe Helale ve Uçurtma Alanı yontmataşlarının taşımalık tipleri	12
Tablo 3. Taşımalık tiplerine göre topuk tiplerinin dağılımı	13
Tablo 4. Taşımalıkların dorsal izlerinin şekilleri ve yönelimleri	14
Tablo 5. Çekirdek tipleri ve çekirdeklerin platform sayıları	16
Tablo 6. El baltalarının teknolojik özellikleri.....	17
Tablo 7. Düzeltili yontmataş alet tipleri	19
Tablo 8. Hırbe Helale ve Uçurtma Alanı yontmataş buluntularından basit yonga ve dilgiler ile Levallois yonga ve dilgilerin metrik ölçümlerinin oranları.....	21
Tablo 9. El baltalarının tipolojik özellikleri ve ölçümleri (ölçümler mm'dir) (L: uzunluk, M: genişlik, A: en geniş yerin dipten uzunluğu, E: maksimum kalınlık, N: orta nokta genişliği, O:1/4 uzunluk genişliği	24

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1. Paleolitik Dönem Afrika'dan Dünyaya Yayılım Haritası.....	2
Harita 2. Anadolu Ve Levant Koridoru Paleolitik Dönem Yerleşimleri	4
Harita 3. Mardin ili Artuklu, Kızıltepe, Yeşilli ve Nusaybin ilçeleri Pleistosen ve erken Holosen Dönem arkeolojik yüzey araştırması tespit edilen yerleşimler	5
Harita 4. Mardin İli Derik, Mazıdağı ve Savur İlçeleri 2020 Yılı Yüzey Araştırması Tarihöncesi Dönem Buluntuları: İlk Gözlemler	6
Harita 5. Hırbe Helale 2024	7
Harita 6. Uçurtma Alanı 2024.....	8
Harita 7. Hırbe Helale ve Uçurtma alanı izohips haritası	10
Harita 8. Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale Yer Şekilleri Haritası	10

EKLER LİSTESİ

Ek 1. Bordes Tipoloji Listesi	53
Ek 2. Taşımalık Tanımlama Listesi	54
Ek 3. Çekirdek Tanımlama Listesi	55
Ek 4. El Baltası Tanımlama Listesi	56
Ek 5. El Baltası Metrik Ölçüm Listesi	57
Ek 6. El Baltası Metrik Ölçüm Çizelgesi.....	57
Ek 7. Çekirdek Metrik Ölçüm Çizelgesi.....	58
Ek 8. Taşımalık Metrik Ölçüm Çizelgesi	58

LEVHALAR LİSTESİ

Levha 1. Uçurtma Alanı Taşımalık Aletler	70
Levha 2. Uçurtma Alanı Çekirdekler	74
Levha 3. Uçurtma Alanı El Baltaları	80
Levha 4. Hırbe Helale Taşımalık Aletler	93
Levha 5. Hırbe Helale Çekirdekler.....	96
Levha 6. Hırbe Helale El Baltaları	100

KISALTMALAR

G.Ö: Günümüzden önce

V.D: Ve Diğerleri

BKNZ: Bakınız

S: Sayfa

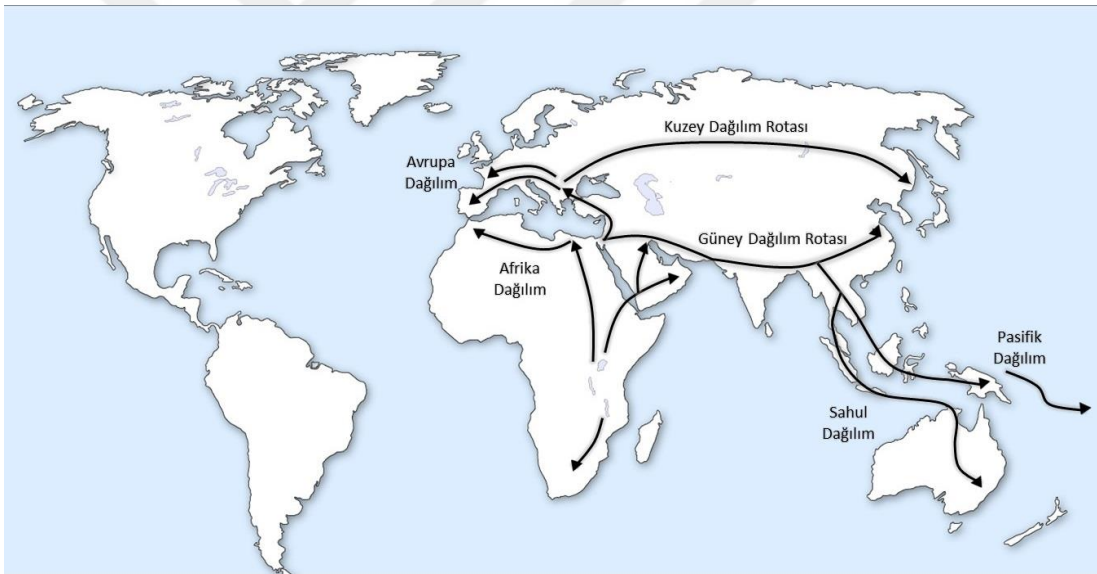

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Paleolitik Çağ günümüzden yaklaşık 2,6 milyon yıl önce başlamış ve yaklaşık 12.000 yıl önce son bulmuştur (Show ve Jameson,1999). İnsanın ilk defa Afrika kıtasından çıkışı yine bu çağa denk gelmektedir (Ambrose, 2001; Harmand, S., Lewis JE, Feibel CS, Lepre CJ, Prat S, Lenoble A, Boës X, Quinn RL, Brenet M, Arroyo A, Taylor N, Clément S, Daver G, Brugal JP, Leakey L, Mortlock RA, Wright JD, Lokorodi S, Kirwa C, Kent DV, Roche H., 2015.). Afrika'dan çıkan Paleolitik Çağ insanların takip ettikleri rotalardan birisi, Afrika'nın doğusundaki Rift Vadisi üzerinden Levant koridorudur ve bu rota dönem insanların sürekli kullandıkları bir güzergâh ile iskân sağladıkları yolları içermektedir (Bar-Yosef ve Belfer-Cohen, 2001). Rift Vadisi Afrika'dan çıkış güzergâhının ilk noktası olmakla beraber Afrika kıtasında bulunan konumuyla ve kapladığı alan ile büyük bir önem taşımaktadır. Yaklaşık 6.000 kilometre uzunluğunda bulunan Rift Vadisi Etiyopya'nın kuzeyinden Afrika'nın doğusunda Mozambik'in ortalarına kadar uzanan geniş bir coğrafyayı kaplamaktadır. Rift Vadisini önemli kılan en büyük etkenlerin başında fosil insanlara ait ilk kalıntıları barındırması gelmektedir. Olduvai Boğazında bulunan Olduvai yatakları ve Kenya'da bulunan Lomekwi-3 alanı Rift Vadisi Paleoantropoloji için zengin kaynaklardır (Lewis ve Harmand, 2016). Nariokotome'daki Turkana Gölü yakınlarında bulunan 1.6 milyon yıllık "Turkana Çocuğu" adı verilen *Homo erectus* fosili buna en somut örnektir (Bellwood, 2013). Paleolitik Dönem insanın Rift Vadisinden sonra kullandıkları bir diğer önemli güzergâhta Levant koridorudur. Levant koridoru günümüz Türkiye'sinin güneyi, Ürdün, İsrail, Filistin, Lübnan ve Suriye sınırları içerisinde olan Afrika ile Avrasya'yı birbirine bağlayan ince bir koridor şeklindeki yol hattıdır. Bu koridor üzerinde bulunan önemli Paleolitik dönem yerleşimleri ve bulunan Paleolitik Dönem kalıntıları da bunu kanıtlar durumundadır. Bu önemli yerleşimler Kissufim, Holon (Chazan, 2001), Qesem

Mağarası (Gopher ve Barkai,2017), Tabun Mağarası (Ronen, 2017), Ubeidiya (Herzlinger, vd., 2021), Misliya Mağarası (Weinstein- Evron vd.,2017), Gesher Benot Ya'aqov (Goren , Inbar, 2017), Yabrud I kaya altı sığınağı (Shea, 2013), Hummal (Wegmüller, 2015), Nadaouiyeh (Jagher, 2016), Latamne (Bar-Yosef, 1994)ve Dederiyeh Mağarası (Akazawa, T., Mohesen, S., Ishida, H., Kondo, O., & Griggo, C., 1999) gibi önemli yerleşimlerde yapılan arkeolojik kazılar ile bölgenin hem tarihi hem de Paleolitik dönem insan davranışları açısından önemi anlaşılmaktadır. Paleolitik Dönem insanları, Levant Koridorunu geçip Afrika dışına çıkabilmek için Anadolu üzerinden hareket etmiştir. Levant koridoru, hem Afrika dışındaki en eski yerleşim alanlarından birisidir bu koridor. Anadolu'nun güneyinde ki, Kahramanmaraş ilinde son bulur. Bu bölge, aynı zamanda Rift Vadisi'nin en güney ucunu da oluşturur. (Taşkiran ve Özçelik, 2022).

Harita 1: Paleolitik Dönem Afrika'dan Dünyaya Yayılım Haritası (Hissock, 2013)

Levant koridorundan çıkıp Amik Ovası üzerinden Anadolu'ya yayılan Paleolitik Dönem insanının Anadolu'daki varlığını iskân sağladıkları yerleşimlerden ve geride bıraktıkları kalıntılardan bilmekteyiz. Anadolu için bilinen en eski fosil insan kalıntısı 1,2 milyon yıl öncesine ait Denizli'de bulunan Kocabaş isimli *Homo erectus*'a ait kafatası parçaları oluşturur (Kappelman, 2008).

Bilinen bu insan fosili dışında, yontmataş kalıntıları olarak bilinen en eski kalıntılar Niğde'nin batısında bulunan Kaletepe Deresi 3 yerleşimidir. Kaletepe Deresi

3 yerleşimi Alt Paleolitik Dönem yontmataşlar yoğun olarak tespit edilmiştir. Kaletepe Deresi-3 yaklaşık 1 milyon öncesine tarihlendirilmektedir (Slimak, L., Roche, H., Mouralis, D., Buitenhuis, H., Balkan-Atlı, N., Binder, D., & Grenet, M. 2004; Kuhn vd., 2015). Konya'nın kuzeybatısında bulunan Dursunlu yerleşimi ise yaklaşık 900 bin yıl öncesine tarihlendirilmektedir (Güleç, E., White, T., Kuhn, S., Özer, I., Sağır, M., Yılmaz, H., & Howell, F. C. 2009). Antalya'da bulunan Karain Mağarası Anadolu Paleolitiği açısından kesintisiz stratigrafi vermesinden dolayı önemli bir yerleşim yeridir (Taşkiran, 2018). Karain Mağarası'nın Alt Paleolitik Dönemi E Gözü V.1 jeolojik seviyelerinden alınan örnekler göre 370-400 bin yıl öncesi tarihlendirilmektedir (Otte vd., 1995).

Anadolu'nun doğusunda Van ilinin Erciş ilçesinde bulunan Gürgürbaba Tepesi'nde yürütülen çalışmalar ve kazılar sonucunda Geç Acheulean Dönem verilerine ulaşılmış ve yapılan tarihlendirme çalışmalarında 311 bin yıllık tarihlendirme sonucu alınmıştır (Baykara, İ., Turan, D., Gülhan, N. P. Ö. (2022).

Uşak – Banaz'da bulunan Sürmecik açık alan yerleşimi Alt ve Orta Paleolitik Dönem buluntuları veren yerleşimdir, buna ek olarak kısıtlı Alt Paleolitik buluntu veren ama Orta Paleolitik geçiş ve Orta Paleolitik Dönem için çeşitli ve yoğun yontmataş buluntular sunmaktadır. Yontmataş endüstrisi içerisinde el baltaları, Levallois çekirdekler, basit çekirdekler, Levallois yonga ve dilgiler, basit yonga ve dilgiler, kenar kazıyıcılar, dişlemeli ve çentikli aletler ve yontuk çakıl aletler bulunmaktadır (Taşkiran, 2022). Sürmecik yerleşiminde bulunan Acheulean kültüründe üretilen el baltalarında alt grup olarak kalın ve yassı grupları olarak çeşitlilik görülmektedir. Kalın grubun içerisinde badem biçimli el baltaları yoğunluk gösterirken yassı grubun içerisinde ise yürek biçimli el baltaları yoğun olarak görülmektedir (Taşkiran, 2022).

Orta Paleolitik Dönem yontmataş aletlere bakıldığında ise yoğunluğu kenar kazıyıcı aletler oluşturmaktadır. Bulunan kenar kazıyıcıların Levallois ve basit taşmalıklar üzerine üretildiği görülmektedir. Bu kenar kazıyıcılar genel olarak pulcuklu ve basamaklı düzeltilemlerle üretilirken yoğunlukla tek kenar kazıyıcı olarak üretim yapılmıştır (Erdem, 2020). Sürmecik yerleşiminde yontmataş alet üretiminde kullanılan hammaddede çakmaktaşı, kuvars, andezit ve az oranda obsidyen kullanımı görülmüştür.

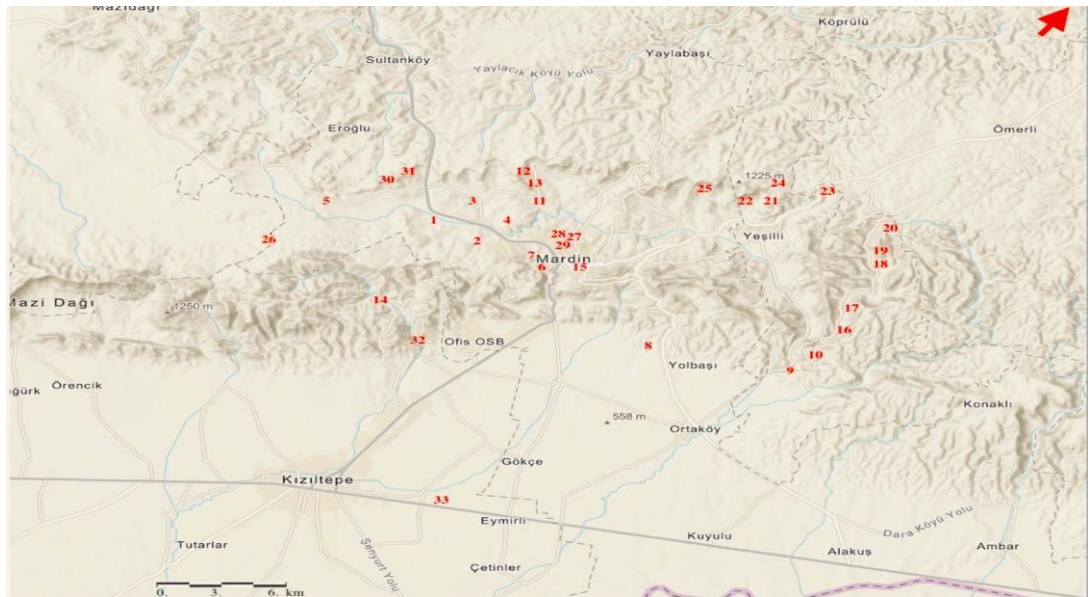

Harita 2: Anadolu Ve Levant Koridoru Paleolitik Dönem Yerleşimleri

Afrika'dan çıkıp dünyanın birçok yerine dağılan Paleolitik Dönem insanının bir iskân noktası da Kuzey Mezopotamya içerisinde yer alan, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu bölgesindeki Mardin'dir.

Asya ve Afrika kıtalarının birleştiği, Tur Abdin Dağları ve Suriye stepleri arasında zengin doğal kaynaklara sahip olan Mardin, bu bağlamda Afrika'dan çıkan insanların takip ettiği güzergâhlar hakkında önemli bilgileri içermektedir (Kodaş, E., Genç, B., & İpek, B. 2020). Ancak Mardin ilinde Paleolitik Çağ araştırmaları hakkındaki veriler oldukça sınırlıdır. Güneydoğu Anadolu bölgesinde 2001 senesinde başlayan ve 2008 yılına kadar süren "Ilısu Baraj Gölü Alanı Paleolitik Çağ Araştırmaları" projesiyle Prof. Dr. Harun Taşkıran ve Prof. Dr. Metin Kartal tarafından yürütülen projeye bölgede birçok Paleolitik alan bulunmuş olsa da sistematik bir araştırma yapılmamıştır. Fakat bu projeye birlikte bölgenin Paleolitiği hakkında önemli bilgiler elde edilmiştir (Fındık, 2018). 2023 yılında müze kurtarma kazısı olarak başlayan bilimsel kazı başkanlığını Kodaş'ın yürüttüğü Mardin ili Kızıltepe ilçesi sınırları içerisinde bulunan Uluköy Mağarası kazısı bölgenin Paleolitik Dönemi hakkında önemli veriler sağlamıştır. Uluköy Mağarasında yapılan kazılarda Alt Paleolitik Dönem için 350 bin yıla tarihlenen verilere ulaşılmıştır (Kodaş, 2023).

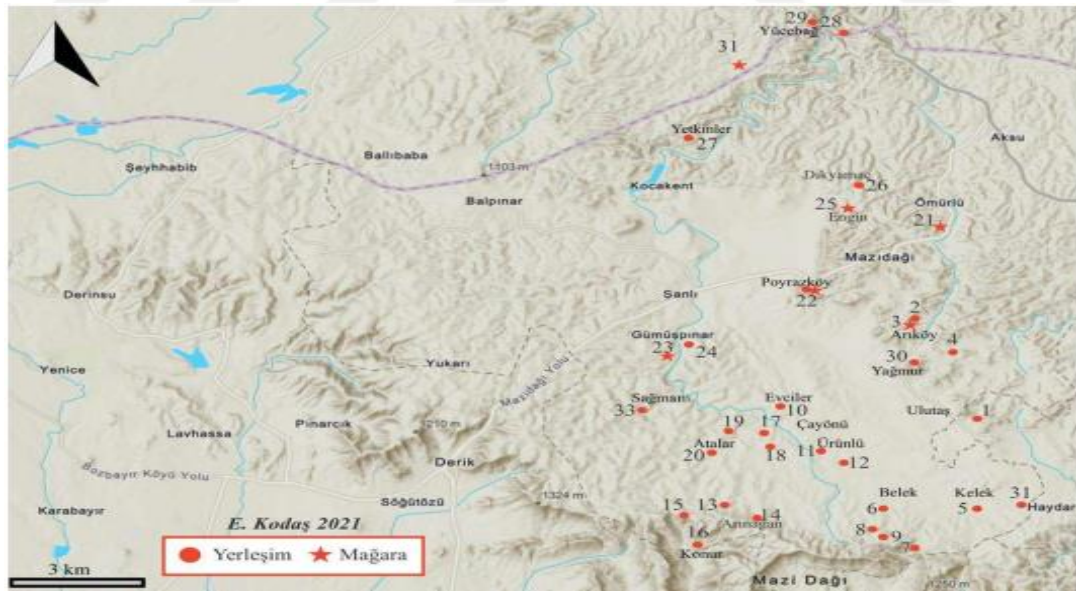
Paleolitik Çağ çalışmaları açısından sınırlı olan Mardin’de ilk araştırmalar 2010-2011 yılları arasında Coşkunsu’nun (Coşkunsu, 2019) ve 2018 yılında Kodaş’ın yaptığı yüzey araştırmalarından gelmektedir. Mardin’de belirlenen Paleolitik Çağ kalıntılarıyla bölgede bir yaşam izinin ve yontmataş endüstrisinin varlığı ortaya konulmuştur (Kodaş, vd. 2020). Kodaş başkanlığında 2020 senesinde başlatılan Mardin ili Artuklu, Kızıltepe, Yeşilli ve Nusaybin ilçeleri Pleistosen ve Erken Holosen dönem arkeolojik yüzey araştırması kapsamında 13’ü Paleolitik dönem olmak üzere 33 adet yerleşim alanı tespit edilmiştir (Kodaş, 2023). Tespit edilen buluntu alanlarının dönem bilgileri ele geçen yontmataşlara göre belirlenmiştir. Yapılan yüzey araştırmasında Hırbe Helale (Alt- Orta Paleolitik - Neolitik), Uçurtma Alanı (Alt Orta- Üst Paleolitik- Neolitik), İzzetpaşa Mağarası (Orta Paleolitik), Akbaş Köyü ve Çevresi (Alt Paleolitik), İstasyon Mahallesi Kaya Altı Sığınağı (Alt- Orta Paleolitik), Yenişehir Mahallesi (Alt- Orta- Üst Paleolitik), Ova Köy (Alt- Orta Paleolitik), Hamzaköy Mağarası (Alt Paleolitik), Uluköy “Şikefta Elibrahimo” (Alt- Orta- Üst Paleolitik), Sançar Mağarası (Alt- Orta Paleolitik), Haydar (Alt- Orta Paleolitik- Epipaleolitik), Nur Mağarası (Alt- Orta Paleolitik- Epipaleolitik), Akres Mağarası (Alt- Orta- Üst Paleolitik) buluntu alanlarına ulaşılmıştır. Bu buluntu alanlarında ele geçen yontmataşlar üzerinden genel olarak bakıldığında Paleolitik Dönem içerisinde Alt-Orta ve Üst evreleri görülürken Epipaleolitik ve Neolitik Dönem kalıntıları da yer almaktadır.

HARİTA 3: Mardin ili Artuklu, Kızıltepe, Yeşilli ve Nusaybin ilçeleri Pleistosen ve erken Holosen Dönem arkeolojik yüzey araştırması tespit edilen yerleşimler (Kodaş, 2023)

Genç başkanlığında 2020 senesinde başlatılan Mardin ili Derik, Mazıdağı ve Savur ilçelerinde yapılan yüzey araştırmasında 22 adet Prehistorik dönem buluntu alanı tespit edilmiştir. Tespit edilen buluntu alanlarında ele geçen yontmataşlar ile ilgili olarak dönemsel ayrımlar yapılmıştır.

Yapılan yüzey araştırmasında Ulutaş köyünde Cevizli Hemini mevki (Epipaleolitik), Gola Musa mevki (Alt- Orta- Üst Paleolitik), Kelek mezrası (Üst Paleolitik), Gola Devreşko mevki (Alt- Orta- Üst Paleolitik), Gulasor mevki (Alt Paleolitik), Belek Mağarası (Üst Paleolitik), Evciler köyü (Üst Paleolitik), Arıköy Xana Zembur (Alt Paleolitik), Kerbedaş Mağarası (Paleolitik- Neolitik), Hızneke mevki (Üst Paleolitik), Ürünlü Köyü 1-2 (Alt- Orta- Epipaleolitik), Yalınağaç Köyü Armağan mezrası (Alt- Epipaleolitik), Konur köyü Şebe Usube Dera mevki (Alt- Epipaleolitik), Lalan köyü (Üst-Epipaleolitik), Atalar köyü, Piran Mağarası (Orta Paleolitik), Poyrazköy, Enginköy Mağarası, Tarin mağarası ve Haydar buluntu alanlarına ulaşılmıştır (Kodaş, E., Tümer, H., Erdem, Ç., Bilen, A., Labedan Kodaş, C., İpek, B., İpek, M., Yıldız, R. ve Genç, B., 2022). Bu buluntu alanlarında ele geçen yontmataşlar üzerinden genel olarak bakıldığında Paleolitik dönem olarak Alt- Orta ve Üst evreleri görülürken Epipaleolitik ve Neolitik dönem kalıntıları da görülmektedir.

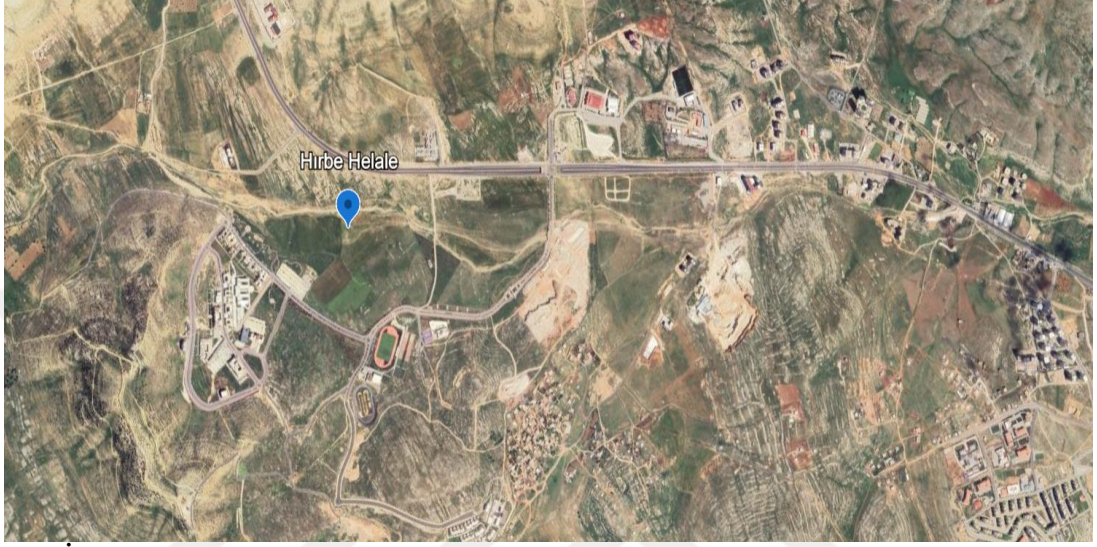

HARİTA 4: Mardin İli Derik, Mazıdağı ve Savur İlçeleri 2020 Yılı Yüzey Araştırması Tarihöncesi Dönem Buluntuları: İlk Gözlemler (Kodaş, vd., 2022)

Bu tez çalışmasının konusu olan Hirbe Helale ve Uçurtma Alanı açık alan buluntu yerleri Kodaş'ın (Kodaş, vd., 2022) yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir. Her iki alanda belirlenen yontmataş kalıntıları bölgenin Paleolitik Çağ

teknolojisi, tipolojisi, kronolojisi ve kültürel yapılanması hakkında önemli bilgiler vermektedir.

Hırbe Helale buluntu alanı Mardin – Diyarbakır kara yolu 6. Kilometresi batısında Mardin Artuklu ilçesi Akbağ köyü sınırları Mardin/Artuklu Üniversitesi kampüsü içerisinde yer almaktadır.

HARİTA 5: Hırbe Helale 2024

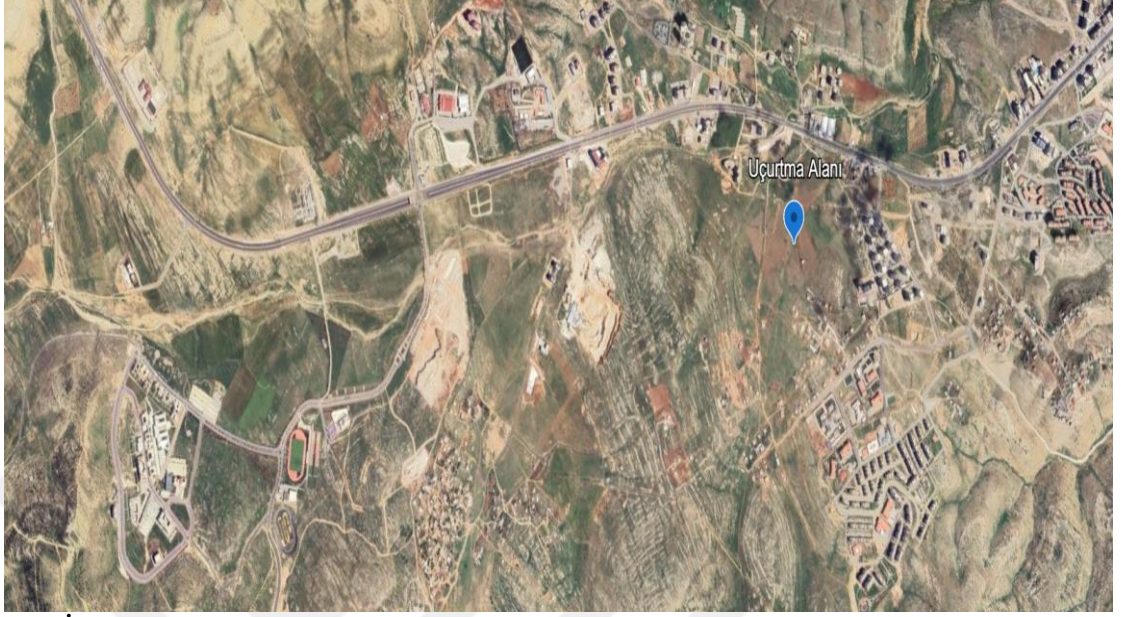

A

B

RESİM 1: Hırbe Helale Hava Fotoğrafi

Uçurtma Alanı buluntu ise alanı Mardin – Diyarbakır kara yolu 2. kilometresi batısında Mardin /Artuklu ilçesi Çağlar köyü sınırları içerisinde yer alır.

HARİTA 6: Uçurtma Alanı 2024

A

B

RESİM 2: Uçurtma Alanı Hava Fotoğrafi

1.1-Amaç

Tarih öncesi dönem araştırmalarında Güneydoğu Anadolu bölgesi, Anadolu coğrafyası ile Kuzey Suriye ve Levant bölgesi arasında önemli konuma sahiptir. Özellikle araştırma alanlarımızdan Hirbe Helale ve Uçurtma Alanı'nı da içerisinde barındıran ve yüksekliği ortalama 1000 metre civarında olan Tur Abdin dağlık alanı Paleolitik dönemler açısından dikkat çekici verilere sahiptir (Harita- 7-8). Bu dağlık topoğrafya üzerindeki vadi ve geçişler Paleolitik döneme çok sayıda kanıt ve kalıntılarını içermektedir. Bu tez kapsamında Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşamış Pleistosen Dönem insan topluluklarının ve materyallerinin bu bölgedeki olası kültürlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu tez kapsamında incelenmiş olan yontmataş kalıntılarıyla birlikte, Paleolitik Çağ'da öncelikle Mardin'in dip tarihindeki yeri, kronolojisi ve içerdiği kültürlerin ve komşu bölgelerle Paleolitik Çağ'daki olası ilişkilerin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

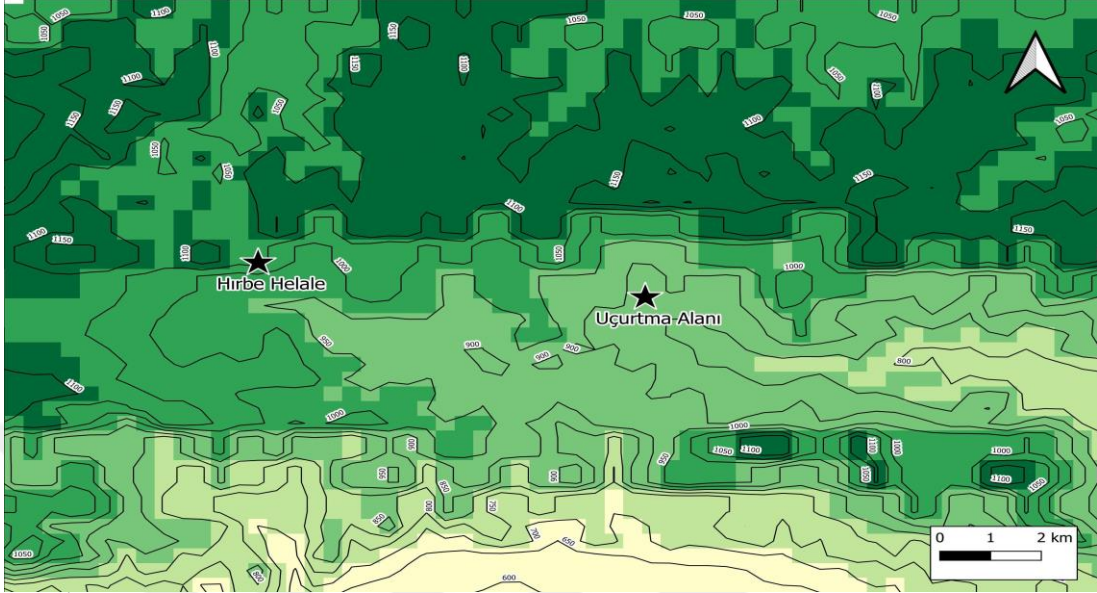
1.2-Materyal

Çalışmamızın materyalini Mardin ilinde farklı yıllarda ve farklı araştırmacılar tarafından yapılan arkeolojik yüzey araştırmalarında tespit edilen yontmataşlar oluşturmaktadır (Tablo 1). İlk olarak 2010 yılında Coşkunsu tarafından Mardin ili Artuklu ilçesi Akbağ (köyü) mahallesinin sınırları içerisinde gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında Hirbe Helale olarak adlandırılan yontmataş buluntu alanı tespit edilmiştir (Coşkunsu, 2019). Bu alanda toplam 111 adet yontmataş tespit edilmiştir ve bu materyal bu tez çalışmasının bir bölümünü oluşturmaktadır. İkinci olarak Kodaş tarafından 2022 yılında başlayan ve halen devam eden Mardin ilinin Artuklu, Yeşilli, Kızıltepe ve Nusaybin ilçelerinde Pleistosen ve Holosen Dönem yüzey araştırması gerçekleştirilmektedir (Kodaş, vd., 2020). Bu araştırma kapsamında günümüzde Uçurtma Alanı olarak adlandırılan bir diğer yontmataş buluntu alanı tespit edilmiştir. Bu alanda da 253 adet yontmataş alet grubu bu tezin materyalini oluşturmaktadır.

TABLO 1: Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale yontmataş buluntuları

YONTMATAŞLAR	HIRBE HELALE	UÇURTMA ALANI
Taşmalık	67	177
Elbaltası	24	32
Çekirdek	20	44
Toplam	111	253

Bu tezin çalışma materyalini oluşturan Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale buluntu alanları Mardin ilinin Artuklu ilçesindedir. Buluntu alanları dağlık alanda bulunup yükseltileri sırasıyla 600/1150 metredir.

HARİTA 7: Hırbe Helale ve Uçurtma alanı izohips haritası

HARİTA 8: Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale Yer Şekilleri Haritası

Afrika bloğunun üzerinde bulunan buluntu alanları, güneyde Kızıltepe Ovası kuzeyde ise Tur Abdin Dağ silsileleriyle çevrelenmektedir (Kodaş vd. 2020). Hırbe Helale buluntu alanı 66,884 metrekare, Uçurtma Alanı ise 279,964 metrekare alanı kaplar. Her iki buluntu alanı topoğrafik olarak düz ve eğimsiz bir yapıya sahiptir (Harita 7). Buluntu alanlarının her ikisi de karstik bir morfolojiye sahiptir ve bu morfoloji içerisinde yerel çakmaktaşı kalıntılarını barındırmaktadır. Bu nedenle bu iki

alandaki çakmaktaşı kaynaklarının olduğu yerlerdeki yumru kayaçlar yontularak yontmataşlar üretilmiştir/kullanılmıştır. Çakmaktaşları sert bir kabuğa sahiptir. Bu kayaçların içerisinde gri ve gri tonları, krem ve krem tonları, açık pembe ve devetüyü renkte çakmaktaşları görülmüştür. Çakmaktaşları mattır. Çakmaktaşlarının içerisindeki fosillerden ve silisyum damarlarından dolayı heterojen yapıdadırlar. Her iki buluntu yeri aktif olarak tarımsal ve inşaat faaliyetleri yürütüldüğü için, yontmataşlar *in situ* pozisyonlarında ele geçmemiştir.

1.3-Metot

Hırbe Helale ve Uçurtma Alanı olarak tanımlanan Paleolitik Dönem yontmataş aletlerinin bulunduğu lokasyonlarda, tespit edilen yontmataşların konumu ve yayılım alanları lokasyon bilgi çerçevesinde belgelenecek arazideki hammadde yataklarıyla olan ilişkileriyle birlikte ele alınmıştır. Her iki alandaki veriler karşılaştırılarak dönemleri ve kronolojileri ortaya çıkarılmayı çalışılmıştır. Yüzeysel araştırmalarında ele geçen taş aletlerin teknik ve şekilsel olan ayırıcı özellikleri eksiksiz ve sistemli bir şekilde ortaya koyabilmek için Gaziantep Üniversitesi'nde Prehistorya Laboratuvarı'nda Prof. Dr. İsmail Baykara'nın sistemine göre yontmataşlar çalışılmıştır (Ek 2-8). Kodlama sisteminde kullanılan tüm kriterler EKLER (EK-1-8) bölümünde gösterilmiştir. Bu kapsamda ilk olarak düzeltili aletler ve el baltaları için Bordes'un (1961) tanımlama şemasından faydalanılmıştır. Yontmataşlar teknolojik ve tipolojik özelliklerine göre sınıflandırılmıştır. Alt ve Orta Paleolitik Çağ düzeltili yontmataşların teknolojik tanımlamaları Boeda (1995), Inizian vd. (1999), Van Peer (1992) ve Debenath ve Dibble'a (1994) (Ek 1) göre yapılmıştır.

II. BÖLÜM

BULGULAR

2.1- Hirbe Helale ve Uçurtma Alanı Yontmataş Teknolojisi

Yüzey araştırmaları kapsamında Hirbe Helale ve Uçurtma Alanı'nda toplam 364 adet yontmataş alet incelenmiştir (Tablo-1). Hirbe Helale ve Uçurtma Alanı içerisinde toplanan yontmataşlarının taşımaliik tipleri TABLO-2 'de verilmiştir. Hirbe Helale alanında toplanan yontmataşların içerisinde yongalar ağırlıktadır. Bunların arasında basit yongalar (n:20), kabuklu yongalar (n:13), Levallois yongalar (n:8) ele geçmiştir. Yongaların yanı sıra ele geçen dilgiler arasında basit dilgiler (n:15), Levallois dilgiler (n:9), kabuklu dilgi (n:1) ve Levallois uç (n:1) ele geçmiştir. Uçurtma Alanı içerisinde toplanan yontmataşlar arasında yonga ve dilgiler benzer orandadır. Bunların arasında basit yongalar (n:51), Levallois yongalar (n:21), kabuklu yongalar (n:10), iri yongalar (n:2) ele geçmiştir. Bunun yanı sıra dilgiler içerisinde basit dilgiler (n:64), kabuklu dilgiler (n:8), Levallois dilgiler(n:7) ve iri dilgiler (n:2) ele geçmiştir Bu alanda endüstriyel atıklar olarak Narh İbrahim (n:2), çekirdek kenarı yongası (*eclat débordant*) (n:2), dilgi artığı (n:5) belirlenmiştir.

TABLO 2: Hirbe Helale ve Uçurtma Alanı yontmataşlarının taşımaliik tipler

TAŞIMALIK TİPLERİ	HIRBE HELELE		UÇURTMA ALANI	
	N	%	N	%
Kabuklu Yonga	13	19,40	10	5,68
Kabuklu Dilgi	1	1,49	8	4,55
Basit Yonga	20	29,85	51	28,98
Basit Dilgi	15	22,39	64	36,36
Levallois Dilgi	9	13,43	7	3,98
Levallois Uç	1	1,49	-	-
Levallois Yonga	8	11,94	21	11,93
Narh İbrahim	-	-	2	1,14
İri Yonga	-	-	2	1,14
İri Dilgi	-	-	2	1,14
Çekirdek Kenarı	-	-	2	1,14
Dilgi Artığı	-	-	5	2,84
Doğal Taş	-	-	-	-
Tanımlanamayan Parça	-	-	2	1,14
Toplam	67	100,00	176	100,00

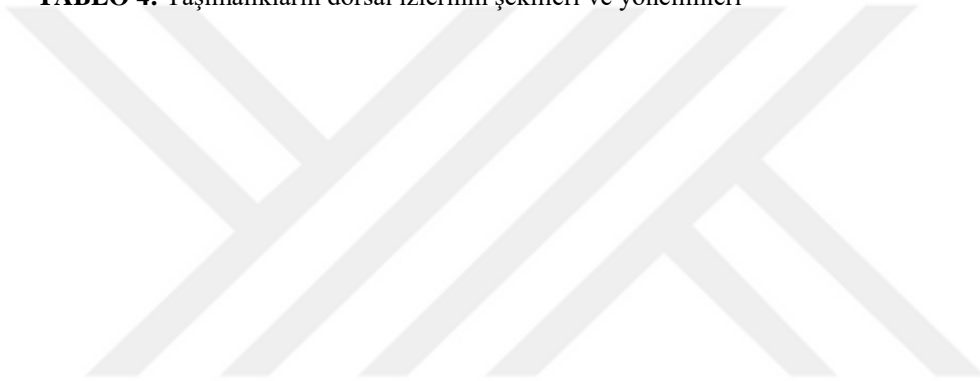
Toplanan taşımalkların topuk tiplerinin dağılımları TABLO-3'te ayrıntılı bir şekilde verilmiştir. Hirbe Helale alanındaki taşımalkların büyük bir kısmı façetalı (n:52), düz (n:8), kırık (n:7) topuk tipleri belirlenmiştir. Uçurtma Alanındaki taşımalklarda ise ağırlıklı olarak façetalı (n:90), düz (n:54) kabuklu (n:17), kırık (n:12) topuk tipleri görülmüştür.

TABLO 3: Taşımalk tiplerine göre topuk tiplerinin dağılımı

Taşımalk Tipleri	HIRBE HELALE							
	Kırık		Kabuklu		Düz		Façetalı	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Kabuklu yonga	3	4,48	-	-	1	12,5	9	16,36
Kabuklu dilgi	-	-	-	-	1	12,5	-	-
Yonga	3	4,48	-	-	3	37,5	14	25,45
Dilgi	-	-	-	-	3	37,5	12	21,82
Levallois Yonga	1	1,49	-	-	-	-	7	12,73
Levallois Dilgi	-	-	-	-	-	-	9	16,36
Levallois Uç	-	-	-	-	-	-	1	1,82
Narh İbrahim	-	-	-	-	-	-	-	-
İri Yonga	-	-	-	-	-	-	-	-
İri Dilgi	-	-	-	-	-	-	-	-
Çekirdek Kenarı	-	-	-	-	-	-	-	-
Dilgi artığı	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	7	10,45	-	-	8	11,94	52	77,61
GENEL TOPLAM	67							
Taşımalk Tipleri	UÇURTMA ALANI							
	Kırık		Kabuklu		Düz		Façetalı	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Kabuklu yonga	-	-	2	1,16	7	4,05	1	0,58
Kabuklu dilgi	-	-	2	1,16	4	2,31	2	1,16
Yonga	3	1,73	2	1,16	20	11,56	26	15,03
Dilgi	4	2,31	8	4,62	15	8,67	36	20,81
Levallois Yonga	4	2,31	1	0,58	4	2,31	12	6,94
Levallois Dilgi	-	-	-	-	1	0,58	6	3,47
Levallois Uç	-	-	-	-	-	-	-	-
Narh İbrahim	1	0,58	-	-	-	-	1	0,58
İri Yonga	-	-	-	-	-	-	2	1,16
İri Dilgi	-	-	1	0,58	-	-	1	0,58
Çekirdek Kenarı	-	-	1	0,58	-	-	1	0,58
Dilgi artığı	-	-	-	-	3	1,73	2	1,16
TOPLAM	12	6,94	17	9,83	54	31,21	90	52,02
GENEL TOPLAM	173							

Toplanan taşımaliıkların tiplerinin dorsal (dış yüz) izlerinin şekilleri ve dorsal izlerin yönelimlerinin genel dağılımları TABLO-4'te verilmiştir. Hırbe Helale taşımaliıkların dorsal izleri arasında paralel (n:31), yakınsak simetrik (n:2), yakınsak asimetrik (n:18) gözlemlenmiştir. Dorsal izlerin yönelimlerini içerisinde proksimal (n:38), merkezci (n:7), ortogonal (n:5), proksimal-distal “çift kutuplu” (n:1) örnekleri görülmüştür. Uçurtma Alanındaki taşımaliıkların dorsal tipleri içerisinde ise paralel (n:84), yakınsak-simetrik (n:42), yakınsak-asimetrik (n:11), merkezci (n:20) olarak belirlenmiştir. Dorsal izlerin yönelimleri proksimal (n:129) ortogonal (n:18), proksimal-distal “çift kutuplu” (n:5), merkezci (n:1), distal (n:1) olarak saptanmıştır.

TABLO 4: Taşımaliıkların dorsal izlerinin şekilleri ve yönelimleri

Taşımahlık tipleri	HIRBE HELALE																	
	Dorsal izlerin şekilleri								Dorsal İzlerin yönleri									
	Paralel		Yakınsak simetrik		Yakınsak asimetrik		merkezcil ortogonal		proksimal		proksimal ve distal		ortogonal		merkezcil		distal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
kabuklu yonga	1	1,96	-	-	1	1,96	-	-	1	1,96	-	-	-	-	1	1,96	-	-
kabuklu dilgi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
yonga	7	13,73	-	-	9	17,65	-	-	9	17,65	-	-	2	3,92	5	9,80	-	-
dilgi	9	17,65	1	1,96	5	9,80	-	-	10	19,61	1	1,96	3	5,88	1	1,96	-	-
levallois yonga	7	13,73	-	-	1	1,96	-	-	8	15,69	-	-	-	-	-	-	-	-
levallois dilgi	6	11,76	1	1,96	2	3,92	-	-	9	17,65	-	-	-	-	-	-	-	-
levallois uç	1	1,96	-	-	-	-	-	-	1	1,961	-	-	-	-	-	-	-	-
çekirdek kenarı yongası	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
narh ibrahim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
iri yonga	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
iri dilgi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
toplam	31	60,78	2	3,92	18	35,29	-	-	38	74,51	1	1,96	5	9,80	7	13,73	-	-
Taşımahlık tipleri	UÇURTMA ALANI																	
	Dorsal izlerin şekilleri								Dorsal İzlerin yönleri									
	Paralel		Yakınsak simetrik		Yakınsak asimetrik		merkezcil ortogonal		proksimal		proksimal ve distal		ortogonal		merkezcil		distal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
kabuklu yonga	2	1,30	-	-	-	-	1	0,65	2	1,30	-	-	1	-	-	-	-	-
kabuklu dilgi	4	2,60	-	-	-	-	-	4	2,60	-	-	-	-	-	-	-	-	-
yonga	22	14,29	8	-	6	3,90	13	8,44	34	22,08	1	0,65	13	8,44	-	-	1	0,65
dilgi	40	25,97	17	11,04	4	2,60	1	0,65	57	37,01	4	2,60	1	0,65	-	-	-	-
levallois yonga	9	5,84	12	7,79	-	-	-	-	21	13,64	-	-	-	-	-	-	-	-
levallois dilgi	1	0,65	5	3,25	1	0,65	-	-	7	4,545	-	-	-	-	-	-	-	-
levallois uç	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
çekirdek kenarı yongası	2	1,30	-	-	-	-	-	-	1	0,65	-	-	1	0,65	-	-	-	-
narh ibrahim	2	1,30	-	-	-	-	-	-	1	0,65	-	-	1	0,65	-	-	-	-
iri yonga	1	0,65	-	-	-	-	4	2,60	1	0,65	-	-	-	-	1	0,65	-	-
iri dilgi	1	0,65	-	-	-	-	1	0,65	1	0,65	-	-	1	0,65	-	-	-	-
toplam	84	54,55	42	27,27	11	7,14	20	12,99	129	83,77	5	3,25	18	11,69	1	0,65	1	0,65

Hırbe Helale ve Uçurtma Alanı buluntu yerlerinde tespit edilen çekirdek tiplerinin sayısal dağılımı ve platform sayıları TABLO- 5 'te verilmiştir. Hırbe Helale alanında toplanan çekirdekler arasında tek vurma platformlu (n:4), Levallois -tek kutuplu (n:10), Levallois -çift kutuplu (n:3), Levallois uç çekirdeği (n:2), Levallois -merkezcil (n:1) çekirdek tipleri yer almaktadır. Uçurtma alanı içerisinde ise tek vurma platformlu (n:5), iki yüzeyli (n:6), Levallois -tek kutuplu (n:13), Levallois -çift kutuplu (n:9), Levallois uç çekirdeği (n:3), Levallois -merkezcil (n:8) olarak saptanmıştır.

TABLO 5: Çekirdek tipleri ve çekirdeklerin platform sayıları

Çekirdek Tipleri	N	%	HIRBE HELALE					
			Platform Sayıları					
			1	%	2	%	3+>	%
Tek Vurma Platformlu	3	21,4	2	14,3	-	-	1	7,14
İki Yüzeyle	-	-	-	-	-	-	-	-
Levallois-Tek Kutuplu	8	57,1	8	57,1	-	-	-	-
Levallois-Çift Kutuplu	-	-	-	-	-	-	-	-
Levallois-Uç	2	14,3	2	14,3	-	-	-	-
Levallois-Merkezcil	1	7,14	1	7,14	-	-	-	-
TOPLAM	14	100	13	92,9	-	-	1	7,14
Çekirdek Tipleri	N	%	UÇURTMA ALANI					
			Platform Sayıları					
			1	%	2	%	3+>	%
Tek Vurma Platformlu	5	11,4	2	4,55	3	6,82	-	-
İki Yüzeyle	6	13,6	3	6,82	1	2,27	2	4,55
Levallois-Tek Kutuplu	13	29,5	11	25	2	4,55	-	-
Levallois-Çift Kutuplu	9	20,5	1	2,27	5	11,4	3	6,82
Levallois-Uç	3	6,82	3	6,82	-	-	-	-
Levallois-Merkezcil	8	18,2	-	-	-	-	8	18,2
TOPLAM	44	100	20	45,5	11	25	13	29,5

Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale yontmataşları içerisinde taşımaliıklardan sonra önemli bir çoğunluğunu çekirdekler oluşturmaktadır. Çekirdekler genel olarak hazırlıklı ve hazırlıksız olarak iki grupta incelenmiş ve kendi içlerinde platform sayılarına ve formlarına göre ayrılmışlardır. Uçurtma Alanı çekirdekleri içerisinde 11 adet hazırlıksız, 33 adet hazırlıklı çekirdek tespit edilmiştir. Hazırlıklı çekirdekler içerisinde 5 adet tek vurma yüzeyli 6 adet çift vurma yüzeyli çekirdek incelenmiştir. Bunların içerisinde 5 adet tek platformlu 4 adet çift platformlu ve 2 adette 3 platformlu çekirdek görülmüştür. Hazırlıklı çekirdeklere bakıldığında bu çekirdeklerin Levallois endüstrisine ait olduğu görülmüş bunların 13 adetinin Levallois tek kutuplu, 9 adedinin ise Levallois çift kutuplu, 8 adetinin Levallois merkezcil çekirdek ve 3 adetinin de Levallois uç çekirdeği olduğu görülmüştür. Hırbe Helale alanında incelenen çekirdeklerin ise toplamda 14 adedi incelenmiş ve bu çekirdeklerin 3 adedinin hazırlıksız ve tek vurma platformlu 11 adedinin ise 8 adedinin Levallois tek kutuplu, 2 âdetinin Levallois uç çekirdeği ve 1 adetinde Levallois merkezcil çekirdek olduğu görülmüştür.

Toplanan el baltalarının teknolojik tanımlamaları TABLO-6 'da verilmiştir. Hırbe Helale alanında toplanan el baltalarının taşımaliik tiplerinin içerisinde yumru (n:17), yonga (n:6), plaka (n:1) taşımaliik tipleri belirlenmiştir.

El baltalarının kesit kısımları dış bükey-sağ (n:16) ve düz (n:1) olarak gözlemlenmiş sol kenar şeklinin ise dalgalı ''uzun S'' (n:8), S biçimli (n:4), düz (n:4), zikzak (n:1) şekillidir. Vurgaç tiplerinin ise sert + yumuşak vurgaçlar (n:23) ve sert vurgaçlar (n:1) tercih edilmiştir. El baltalarının proksimal kısımlarının Yuvarlağımsı (n:12), yuvarlak (n:8), düz (n:3), sivri (n:1) distal kısımlarının sivri (n:15), yuvarlak (n:9) olarak görülmüştür.

Uçurtma alanındaki el baltaları ise yumru (n:21), yonga (n:10), plaka (n:1) taşımaları tipleri belirlenmiştir. El baltalarının kesitleri dış bükey sağ (n:25) sol (n:27), iç bükey (n:1), düz sağ (n:5), düz sol (n:4), kırık sağ-sol (n:1) olarak gözlemlenmiş, sol kenar şekilleri içerisinde düz (n:13), zikzak (n:8), dalgalı ''uzun S'' (n:7), S biçimli (n:2), tanımlanamayan (n:2) olarak belirlenmiştir. Vurgaç tipleri arasında sert vurgaç (n:24), sert + yumuşak vurgaç (n:8) kullanılmıştır. El baltalarının proksimal kısımlarının Yuvarlağımsı (n:15), yuvarlak (n:11), düz (n:5) ve sivri (n:1) tipler yer alırken, distal kısımlarında sivri (n:15), kırık (n:13), yuvarlak (n:3), düz (n:1) olarak görülmektedir.

TABLO 6: El baltalarının teknolojik özellikleri

	HIRBE HELALE		
		N	%
Taşımalk	Plaka	1	4,17
	Yonga	6	25,00
	Oval	17	70,83
	Tanımsız Parça	-	-
kesit (Sağ)	Dışbükey	16	94,12
	İçbükey	-	-
	Düz	1	5,88
	Kırık	-	-
kesit (Sol)	Dışbükey	16	94,12
	İçbükey	-	-
	Düz	1	5,88
	Kırık	-	-
kenar şekli (sol kenarı)	Düz	4	23,53
	-S- Biçimli	4	23,53
	Zikzak	1	5,88
	Dalgalı (Uzun "S")	8	47,06
	Tanımlanamayan	-	-
vurgaç tipi	Sadece Sert Vurgaç	1	4,17
	Sert ve Yumuşak Vurgaç	23	95,83
	Sadece Yumayak	-	-
	Düz	3	12,50
proksimal kısım	Yuvarlak	8	33,33
	Sivri	1	4,17
	Yuvarlağımsı	12	50,00
	Düz	-	-
distal kısım	Yuvarlak	9	37,50
	Sivri	15	62,50
	Kırık	-	-
	Düz	-	-
UÇURTMA ALANI			
	N	%	
Taşımalk	Plaka	1	3,13%
	Yonga	10	31,25%
	Oval	21	65,63%
	Tanımsız Parça	-	-
kesit (Sağ)	Dışbükey	25	78,13%
	İçbükey	1	3,13%
	Düz	5	15,63%
	Kırık	1	3,13%
kesit (Sol)	Dışbükey	27	84,38%
	İçbükey	-	-
	Düz	4	12,50%
	Kırık	1	3,13%
kenar şekli (sol kenarı)	Düz	13	40,63%
	-S- Biçimli	2	6,25%
	Zikzak	8	25,00%
	Dalgalı (Uzun "S")	7	21,88%
	Tanımlanamayan	2	6,25%
	Sadece Sert Vurgaç	24	75,00%
vurgaç tipi	Sert ve Yumuşak Vurgaç	8	25,00%
	Sadece Yumayak	-	-
	Düz	5	15,63%
proksimal kısım	Yuvarlak	11	34,38%
	Sivri	1	3,13%
	Yuvarlağımsı	15	46,88%
	Düz	1	3,13%
distal kısım	Yuvarlak	3	9,38%
	Sivri	15	46,88%
	Kırık	13	40,63%
	Düz	-	-

2.2- Hırbe Helale ve Uçurtma Alanı Yontmataş Tipolojisi

Düzeltili yontmataş aletlerinin dağılımları TABLO-7' de verilmiştir. Hırbe Helale alanında bulunan düzeltili aletlerin içerisinde ağırlıklı olarak kenar kazıyıcı (n:27) aletlerin tercih edildiği görülmüştür. Bu aletlerin içerisinde ağırlıklı olarak tek kenar kazıyıcılar (n:11), çift kenar kazıyıcılar (n:16) gelmektedir. Kenar kazıyıcıların yanı sıra Levallois uçlar (n:10), çentikli (n:5), dişlemeli (n:1), delici (n:1), sırtlı (n:1) dilgiler görülmüştür. Uçurtma Alanı içerisindeki düzeltili aletler ise diğer buluntu alanında olduğu gibi ağırlıklı olarak kenar kazıyıcıları (n:67) içermektedir. Kenar kazıyıcı aletler içerisinde özellikle tek kenar kazıyıcılar (n:33) ve çift kenar kazıyıcılar (n: 34) gelmektedir. Kenar kazıyıcıların yanı sıra uçlar arasında Levallois uçlar (n:17), Mousterian uçlar (n:3) yer alır. Diğer buluntu alanında olduğu gibi çentikli (n:12), ve dişlemeli (n:5) aletler, karışık alet “birleşik” (n:5) bulunur. Üst Paleolitik alet tipleri içerisinde sırtlı dilgiler (n:2), deliciler “tipik- atipik” (n:2) ve ön kazıyıcılar gelmektedir. Buna ek olarak 2 adet düzeltili doğal parça görülmüştür.

TABLO 7: Düzeltili yontmataş alet tipleri

DÜZELTİLİ ALETLER	HIRBE HELALE		UÇURTMA ALANI		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%
Levallois Uç	10	22,22	16	13,56	26	15,95
Düzeltili Levallois Uç	-	-	3	2,54	3	1,84
Mousterien Uç	-	-	3	2,54	3	1,84
Tek Düz Kenar Kazıyıcı	8	17,78	27	22,88	35	21,47
İç Bükey tek Kenar Kazıyıcı	1	2,22	1	0,85	2	1,23
Dış Bükey Tek Kenar Kazıyıcı	2	4,44	5	4,24	7	4,29
Çift Düz Kenar Kazıyıcı	8	17,78	20	16,95	28	17,18
Tek Dış Tek Düz Kenar Kazıyıcı	4	8,89	8	6,78	12	7,36
Tek İç Tek Düz Kenar Kazıyıcı	2	4,44	1	0,85	3	1,84
Çift Dış Kenar Kazıyıcı	1	2,22	2	1,69	3	1,84
Çift İç Kenar Kazıyıcı	-	-	1	0,85	1	0,61
Bir Yüzeyi Dış Bükey Bir Yüzeyi İç Bükey Kenar Kazıyıcı	1	2,22	2	1,69	3	1,84
Ön Kazıyıcı	-	-	1	0,85	1	0,61
Delici (Tipik)	1	2,22	1	0,85	2	1,23
Delici (Atipik)	-	-	1	0,85	1	0,61
Sırtlı dilgi(Tipik)	1	2,22	1	0,85	2	1,23
Sırtlı dilgi(Atipik)	-	-	1	0,85	1	0,61
Çentikli	5	11,11	12	10,17	17	10,43
Dışlemeli	1	2,22	5	4,24	6	3,68
Karışık Aletler (Birleşik)	-	-	5	4,24	5	3,07
Düzeltili Doğal Parça	-	-	2	1,69	2	1,23
Genel Toplam (Taşmalık Sayısı)	45	100,00	118	100,00	163	100,00

Uçurtma Alanı yontmataşlarının profillerinin çoğunluğunu iç bükey oluştururken az oranda düz, dış bükey ve burgulu(twisted) profiller görülmektedir. Hirbe Helale alanında çoğunluğunu düz profil oluştururken iç bükey, dış bükey ve burgulu (twisted) profiller az oranda görülmektedir.

Yontmataş aletlerdeki düzeltiller arasında basit düzeltiller ve basamaklı düzeltiller yer alır ve Uçurtma Alanında genellikle basit ve basamaklı düzeltiller eşit oranda görülmektedir. Hirbe Helale alanında genel olarak basit düzeltiller görülmektedir. Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale'de ki düzeltili aletler arasında genellikle kenar kazıyıcılar baskın grubu oluşturmaktadır.

Taşmalıkların metrik ölçümleri TABLO-8 de verilmiştir. Hirbe Helale alanındaki basit yongaların Levallois yongalardan daha geniş ve uzun, basit dilgilerinde Levallois dilgilerden daha uzun oldukları görülmektedir. Uçurtma Alanındaki taşmalıklarda basit yongaların Levallois yongalardan daha geniş ve uzun,

basit dilgilerin Levallois dilgilerden daha uzun olduğu tespit edilmiştir. İri yongalarda ise büyüklükleri ve genişlikleri >10cm olarak belirlenmiştir.

Uçurtma Alanında toplam 4 adet olmak üzere 2 adet iri yonga, 2 adet iri dilgi ele geçmiştir. İri yongalarda düz profil, façetalı topuklara sahip dorsal çıkarımları paralel olup proximalden alınmıştır. Kenarlarında düzelti görülmemiştir. İri dilgiler biri iç bükey biri dış bükey olarak iki ayrı profil görülmüştür. İri dilgilerden birinin topuğunu kabuklu diğlerinin ise façetalı olduğu, dorsal çıkarımlarının paralel ve proximalden alındığı görülmüştür. İri dilgilerde de düzelti görülmemiştir.

TABLO 8: Hırbe Helale ve Uçurtma Alanı yontmataş buluntularından basit yonga ve dilgiler ile Levallois yonga ve dilgilerin metrik ölçümlerinin oranları

TAŞIMALIK	N		HIRBE HELALE				
			Uzunluk	Genişlik	Kalınlık	Topuk Genişliği	Topuk Kalınlığı
Yonga	33	STANDART SAPMA (Std)	33,12	27,37	12,12	11,48	8,46
		ORTALAMA	74,66	54,47	18,81	17,47	9,59
		MAKSİMUM	156	118	53	50	45
		MİNİMUM	24	24	3	0	0
Dilgi	16	STANDART SAPMA (Std)	17,71	6,06	3,52	3,87	2,19
		ORTALAMA	81,06	31,00	12,19	14,63	6,19
		MAKSİMUM	113	38	18	22	10
		MİNİMUM	46	18	5	9	3
Levallois Dilgi	9	STANDART SAPMA (Std)	8,39	6,48	2,49	6,67	3,18
		ORTALAMA	49,25	31,38	10,25	10,63	6,13
		MAKSİMUM	66	42	13	24	10
		MİNİMUM	39	24	5	0	0
Levallois Yonga	8	STANDART SAPMA (Std)	22,22	7,07	4,52	6,04	2,62
		ORTALAMA	76,67	27,33	10,56	14,33	5,67
		MAKSİMUM	127	44	20	24	11
		MİNİMUM	55	18	6	3	2
İri Yonga	0	STANDART SAPMA (Std)	-	-	-	-	-
		ORTALAMA	-	-	-	-	-
		MAKSİMUM	-	-	-	-	-
		MİNİMUM	-	-	-	-	-
İri Dilgi	0	STANDART SAPMA (Std)	-	-	-	-	-
		ORTALAMA	-	-	-	-	-
		MAKSİMUM	-	-	-	-	-
		MİNİMUM	-	-	-	-	-
TAŞIMALIK	N		UÇURTMA ALANI				
			Uzunluk	Genişlik	Kalınlık	Topuk Genişliği	Topuk Kalınlığı
Yonga	61	STANDART SAPMA (Std)	24,61	21,20	8,51	11,74	4,28
		ORTALAMA	64,61	46,18	16,93	20,48	9,44
		MAKSİMUM	130	128	40	75	23
		MİNİMUM	28	20	6	0	0
Dilgi	72	STANDART SAPMA (Std)	25,53	13,57	6,36	10,88	4,52
		ORTALAMA	89,36	38,43	17,77	18,39	9,64
		MAKSİMUM	139	97	34	75	21
		MİNİMUM	34	14	9	0	0
Levallois Dilgi	7	STANDART SAPMA (Std)	21,83	13,85	9,36	7,58	3,94
		ORTALAMA	99,14	41,29	16,43	18,43	11,14
		MAKSİMUM	138	67	38	31	19
		MİNİMUM	69	22	9	10	7
Levallois Yonga	21	STANDART SAPMA (Std)	16,67	8,44	2,34	13,85	5,36
		ORTALAMA	61,56	38,69	12,63	19,56	8,56
		MAKSİMUM	106	57	17	42	16
		MİNİMUM	39	24	9	0	0
İri Yonga	2	STANDART SAPMA (Std)	7	3,5	2,5	8,5	6,5
		ORTALAMA	100	82,5	36,5	26,5	17,5
		MAKSİMUM	107	86	39	35	24
		MİNİMUM	93	79	34	18	11
İri Dilgi	2	STANDART SAPMA (Std)	2	0,5	2,5	1,5	1,5
		ORTALAMA	127	53,5	28,5	25,5	17,5
		MAKSİMUM	129	54	31	27	19
		MİNİMUM	125	53	26	24	16

El baltası tipleri ve alınan ölçümlerin minimum, maksimum, ortalama ve standart sapma ölçümleri TABLO-9 da verilmiştir. Tipolojik olarak metrik ölçümleri doğrultusunda Uçurtma Alanında yassı ve kalın el baltaları yer almaktadır. Toplamda 25 adet el baltası belirlenmiştir ve 2 adet yassı 23 adet kalın olarak ayrılmıştır. Yassı olan 2 adet el batası yürek biçimlidir, kalın el baltaları içerisinde badem (n:21) ve lanceolate (n:2) olanları yer alır.

El baltaları dışında kıyıcı alet olarak isimlendirdiğimiz yumru çakmaktaşlarının tek yüzü ya da iki yüzü yontulmuş kıyıcı ve kıyıcı satır aletler de bulunmuştur. Alanda toplanan tek yüzeyden yontulmuş kıyıcı satır aletlerden 4 adet bulunmuştur, iki yüzden yontulmuş kıyıcı aletten ise 7 adet toplanmıştır.

Alanda toplanan yontmataşlar içerisinde sadece bir adet üç yüzeyli kazma olarak isimlendirilen yontmataş aletten belirlenmiştir. Bu alet ağır bir yumrunun dip kısmı korunmuş uç kısmında üç yüzden şekillenmiştir. Bu aletin bir yüzünden 3 tane derin çıkarım yapılmış ve peşinden bu derin çıkarımların içerisine küçük çıkarımlar uygulanmıştır. Bu aletin diğer iki yüzeyi birbiriyle birleştiğinde bir sırt oluşturur ve her iki yüzey tek bir çıkarımla şekillendirilerek uç kısmı sivrileştirilmiştir.

TABLO 9: El baltalarının tipolojik özellikleri ve ölçümleri (ölçümler mm'dir) (L: uzunluk, M: genişlik, A: en geniş yerin dipten uzunluğu, E: maksimum kalınlık, N: orta nokta genişliği, O:1/4 uzunluk genişliği)

El Baltası Tipleri		N	HIRBE HELALE					
			ÖLÇÜMLER	MİNİMUM	MAKSİMUM	ORTALAMA	STD.SAPMA	
YASSI	YÜREK	2	L	75	118	95	17,87	
			M	50	81	59	14,85	
			A	29	37	30,5	4,65	
			E	21	32	29,75	10,05	
			N	49	76	56,25	13,57	
			O	25	27	25,5	1,29	
	ÜÇGEN	1	L	-	103	-	-	
			M	-	68	-	-	
			A	-	22	-	-	
			E	-	26	-	-	
			N	-	51	-	-	
			O	-	19	-	-	
	KALIN	BADEM	10	L	85	148	107,58	18,51
				M	55	92	67,18	13,18
A				26	58	29,41	10,03	
E				23	56	40,58	12,22	
N				46	83	66,67	13,28	
O				16	45	28,26	8	
LANCEOLATE		4	L	95	104	99,5	3,87	
			M	51	65	60	6,63	
			A	18	19	18,75	0,5	
			E	29	46	34,25	7,93	
			N	56	75	64	8,21	
			O	28	42	33	6,38	
		KIYICI	2	L	106	134	120	19,8
				M	-	-	-	-
	A			-	-	-	-	
	E			37	41	39	2,83	
	N			69	69	69	0	
	O			-	-	-	-	
	KIYICI SATIR	4	L	94	120	113,17	14,23	
			M	-	-	-	-	
			A	-	-	-	-	
			E	39	64	47,83	12,3	
			N	67	100	77,5	13,86	
			O	-	-	-	-	
	KAZMA	1	L	-	146	-	-	
			M	-	-	-	-	
			A	-	-	-	-	
			E	-	60	-	-	
			N	-	58	-	-	
			O	-	-	-	-	

El Baltası Tipleri		N	UÇURTMA ALANI						
			ÖLÇÜMLER	MİNİMUM	MAKSİMUM	ORTALAMA	STD.SAPMA		
YASSI	YÜREK	2	L	95	160	127,5	32,5		
			M	82	97	89,5	7,5		
			A	37	73	55	18		
			E	30	37	33,5	3,5		
			N	65	90	77,5	12,5		
			O	68	-	68	0		
	ÜÇGEN	0	L	-	-	-	-		
			M	-	-	-	-		
			A	-	-	-	-		
			E	-	-	-	-		
			N	-	-	-	-		
			O	-	-	-	-		
KALIN	BADEM	21	L	75	157	116	41		
			M	50	92	71	21		
			A	26	69	47,5	21,5		
			E	24	51	37,5	13,5		
			N	48	91	69,5	21,5		
			O	18	75	46,5	28,5		
	LANCEOLATE	2	L	85	127	106	21		
			M	50	80	65	15		
			A	44	26	35	9		
			E	26	38	32	6		
			N	39	59	49	10		
			O	18	36	27	9		
			KIYICI	4	L	78	114	96	18
					M	59	93	76	17
A	-	-			-	-			
E	37	91			64	27			
N	-	-			-	-			
O	-	-			-	-			
KIYICI SATIR	7	L		60	130	0	65,06		
		M		-	-	-	-		
		A		-	-	-	-		
		E		44	61	0	31,48		
KAZMA	1	N	45	96	0	48,03			
		O	-	-	-	-			
		L	-	141	-	-			
		M	-	-	-	-			
		A	-	-	-	-			
		E	-	63	-	-			
			N	-	82	-	-		
			O	-	-	-	-		

III. BÖLÜM

TARTIŞMA VE SONUÇ

3.1. Tartışma

Paleolitik Dönem insanlık tarihinin en eski yaşam izlerini içerdiği çağ olarak bilinmektedir. Paleolitik Dönem kalıntıları arasında antropojenik malzemeler ve jeoloji kayıtları yer alır. Antropojenik kalıntılar içerisinde en iyi sonuçları veren materyaller insan elinden çıkmış yontmataşlar oluşturur. Yontmataşlar Paleolitik Dönem insanının el becerisini, düşünme yetisini, zihinsel ve bedensel gelişimini yapmış oldukları aletler sayesinde elimize sağlam derecede veri sunabilmektedir. Bu doğrultuda bu tez çalışmasında Hırbe Helale ve Uçurtma Alanı açık alan buluntu yerlerinden topladığımız yontmataş aletlerin teknolojik ve tipolojik analizlerin yapılmasıyla alanda olan yaşam izleri üzerine çeşitli boyutlarda yorumlar ve sonuçlar üretilmeye çalışılmıştır.

Yüzey araştırmaların da tespit edilen Hırbe Helale ve Uçurtma Alanı Mardin ilinin Artuklu ilçesinde Diyarbakır karayolu üzerinde bulunan iki açık alan buluntu alanıdır. Mardin ili 36° 54' ile 37°35' kuzey paralelleri ve 39° 52' ile 41° 53' doğu meridyenleri arasında yer almaktadır. Jeomorfolojik olarak Tur Abdin Dağları ve Suriye stepleri arasında kalmış kalker yapılı üzeri aşınmış yüksek bir plato özelliğine sahiptir. Coğrafi olarak Dicle Havzası'nda yer alan Mardin, Tur Abdin ve Karacadağ dağ kümeleriyle çevrili olup dağlık bir yapıya sahiptir. Yükseltisi genel olarak 500/1500 metre arasında değişmektedir. Yüz ölçümü 8891 km karedir. Mardin ilinin %4,8'ini doğu ve batı yönlü dağ silsileleri oluşturur. Denizden yüksekliği 1082 metredir. Çevreleyen dağ silsileleri ve Suriye stepleri arasında kalan geniş alanı ise Kızıltepe Ovası (Kuzey Mezopotamya) oluşturmaktadır (Yıldırım, vd., 2010) (HARİTA-7 ve 8).

Coşkunsu'nun (2010) ve Kodaş'ın (2020) yüzey araştırmaları doğrultusunda toplanan 364 yontmataş kalıntı bu tez kapsamında incelenmiştir. Yontmataşlar *in situ*

pozisyonlarında ele geçmemiştir. Buluntu alanlarının her ikisi de karstik bir morfolojiye sahiptir ve bu morfoloji içerisinde yerel çakmaktaşı kalıntılarını barındırmaktadır. Bu nedenle bu iki alandaki çakmaktaşı kaynaklarının olduğu yerlerde yongalanarak kullanılmıştır.

Uçurtma Alanı'ndan 176 adet taşmalık, 44 adet çekirdek, 32 adet el baltası Hırbe Helale' den ise 67 adet taşmalık, 24 adet el baltası, 20 adet çekirdek çalışılmıştır (TABLO-1). Toplanan ve analizleri yapılan bu yontmataş grupları içerisinde farklı endüstrilerin bulunması endüstriyel gelişimin ve farklı insan gruplarının bu alanları kullandığını göstermektedir. Uçurtma Alanı içerisinde toplanan yontmataş alet gruplarının taşmalık sınıfının içerisinde yonga ağırlıklı bir endüstri görülmektedir. Bu yongalar içerisinde basit yongalar en yoğun gruba oluşturur ve bunu Levallois yongalar ve kabuklu yongalar takip eder. Yonga endüstrisinin yanında dilgi üretimi de belirgindir ve bunlar arasında basit dilgiler çoğunluğu oluşturur ve bunu benzer oranlara sahip Levallois ve kabuklu dilgiler takip eder. Hırbe Helale buluntu alanının da yonga üretiminin daha yoğun olduğu belirlenmiştir ve basit yongalar çoğunluktadır ve bunu Levallois ve kabuklu yongalar takip etmektedir. Dilgi endüstrisi ise belirgin oranda düşüktür. Bu iki alanın taşmalık tiplerinin üretiminde farklılık olduğu ve bir alanda dilgi üretimi yaygınken, diğer alanda yongaların fazla olduğu belirlenmiştir. Ancak yüzey araştırmaları sırasında toplama biçiminde yaya-yürüme sistemiyle yapılmış ve araştırmacılar yüzey araştırmasında toplama biçimleri hakkında detaylı bilgi vermediklerinden, kalıntıların tamamı bir endüstri değişimini göstermeyebilir.

Taşmalıkların topuk tiplerine baktığımızda çeşitlilik görmekteyiz. Uçurtma Alanı taşmalıklarına bakıldığında 4 grup topuk tipi görülmektedir (TABLO-3). Bu gruplar içerisinde yoğunluğu oluşturan façetalı topuklardır ve bunlar genel olarak basit dilgi, basit yonga taşmalıkları içerir. Düz topuk tipinde yine çoğunluğu basit yonga ve dilgiler oluşturur. Kabuklu topuklarda ise çoğunluğu basit dilgiler oluşturmaktadır. Hırbe Helale alanındaki taşmalıkların topuk tiplerinde ise façetalı topuklar çoğunluğu oluşturur. 70 adet taşmalık içerisinde 55 adet façetalı topuklu taşmalık bulunmuştur. Bu grubun içerisindeki çoğunluğu basit yonga ve dilgiler oluştururken, kabuklu yongalarda da façetalı topuk tipleri görülmüştür. Levallois yonga ve dilgiler de küçük bir oranla görülmektedir. Düz topuklar içerisinde küçük bir oranda bulunmaktadır.

Toplanan ve analizleri yapılan yontmataş taşımak aletlerin dorsal izleri ve izlerin yönleri içerisinde Uçurtma Alanında yontmataşların genellikle proksimalden tek yönlü olarak olup, paralel ağırlıklı olduğunu görmekteyiz. Az oranda da olsa ortogonal, karşılıklı çift yönlü (proksimal ve distal), asimetrik ve merkezci çıkarmalarda görülmektedir (TABLO-4). Hırbe Helale alanında bulunan yontmataş aletlerde yine çıkarmalar tek yönlü olup proksimalden paralel çıkarmalıdır. Buna ek olarak az oranda merkezci yönlü, asimetrik çıkarmalarda görülmüştür.

El baltalarına genel olarak bakıldığında üretimler yumru olan bloklardan yapılmış ve şekillendirilmiştir. Yumru üzerine üretimin yanında az oranda olsa da yonga üzerine el baltası üretimi de görülmektedir. Üretilen el baltalarına bakıldığında el baltaları genel olarak iki yüzeyi yontulmuş ve düzeltilmiştir. Bazı el baltalarına bakıldığında kullanılan çekiç yüzünden bazılarında kabuk bazılarında ise derin çıkarmalar bulunmaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere el baltası üretiminde hem sert çekiç hemde yumuşak çekiç kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bazı el baltalarına bakıldığında da üretim aşamasında hem sert hemde yumuşak çekiçler bir arada kullanılmıştır. Kullanılan çekiçler sayesinde el baltalarında oluşan profiller de düz, “S” , uzun “S” ve zikzak biçimli profiller görülmektedir (TABLO-6). Bu profillerin oluşmasındaki temel unsur kullanılan çekiçlerdir.

Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale buluntu yerlerinden ele geçen ve endüstriyi Alt Paleolitik Çağlara taşıyan el baltaları kalın ve yassı olarak 2 ana grup üzerinden incelenmiştir. İncelenen ve bu iki gruba ayrılan el baltaları kendi içlerinde alt gruplara ayrılmaktadır. Kalın el baltaları grubu kendi içinde badem ve lanceate olarak iki gruba ayrıldı. Yassı grubu kendi içerisinde yürek ve üçgen biçimli el baltaları olarak gruplandırılmıştır.

Hırbe Helale alanında yassı ve kalın el baltaları yer almaktadır. Yassı el baltaları 3 adet tespit edilmiştir ve yürek (n:2), üçgen (n:1) tipte olanları yer alır. Kalın el baltaları ise 14 adettir ve içerisinde badem (n:10) ve lanceolate (n:4) yer alır. Bunların yanı sıra Kıyıcı satır (n:2), Satır (n:2), kazma’’3 yüzeyli’’ (n:1) ele geçmiştir. El baltaları dışında kıyıcı alet olarak isimlendirdiğimiz bloğun tek yüzü tek uçtan ya da iki yüzü tek uçtan yontulmuş kıyıcı ve kıyıcı satır aletlerde alanda bulunmuştur. Alanda toplanan tek ucu tek yüzeyden yontulmuş kıyıcı aletlerden 2 adet bulunmuştur, iki yüzden tek ucu yontulmuş kıyıcı satır aletten de 2 adet toplanmıştır. Alanda

toplanan yontmataşlar içerisinde 1 adet bulunan üç yüzeyle kazma olarak isimlendirilen yontmataş aletten de bulunmuştur (TABLO-9).

Hırbe Helale ve Uçurtma Alanı içerisinde toplanan ve analizleri yapılan yontmataş aletlerin genel olarak çakmaktaşı hammaddesinden yapıldığı kullanılan hammaddenin birincil ve yerel kaynaktan tercih edildiği arazideki hammadde kaynaklarıyla arkeolojik eserlerin karşılaştırılmasıyla anlaşılmaktadır. Ancak, iklim şartlarına bağlı olarak patinalaşmanın yoğun olması ve karşılaştırmalardaki örneklem sayısının az olması, çakmaktaşlarının farklı bir yerden getirilerek yontulmuş olabileceği veya taş aletlerin farklı bir alanda yapılmış olabileceği olasılığını da düşündürmektedir.

Hırbe Helale ve Uçurtma Alanı buluntu alanlarından tespit edilen yontmataşlar her iki buluntu alanının öncelikle Alt Paleolitik ve Orta Paleolitik Dönemlere ait olduğu belirlenmiştir. Alt Paleolitik Dönem Acheulean endüstrisiyle karakterizeyken, Orta Paleolitik Dönem için ise Levallois tekniğinin uygulandığı görülmüştür.

Hırbe Helale ve Uçurtma Alanı'ndaki Paleolitik buluntuları karşılaştırma amacıyla yakın illerdeki çalışmalar ve bölgesel olarak Levant koridoru, Kuzey Suriye ele alınmıştır. Bu anlamda her iki buluntu alanıyla benzer şekilde dönem özellikleri gösteren önemli buluntu alanları, Fırat Havzasında Gaziantep ili sınırları içinde bulunan Dülük (Dinçer, 2010) ve Gaziantep Üniversitesi yerleşkesi içinde bulunan PaleoGaün-002 buluntu alanıdır (Sevindik, 2023). Güneydoğu Anadolu bölgesi dışında Türkiye'nin diğer bölgelerinde bulunan Paleolitik alanlara bakıldığında gerek sistemli çalışılan tabakalardan bilgi veren yerleşim yerleri gerekse açık hava buluntu yerlerine bakıldığında da önemli bilgiler almaktayız. Bu yerleşim alanları içerisinde elde edilen bilgilere bakıldığında elimize geçen en eski tarihlendirmeyi veren Denizli ili sınırları içerisinde bulunan Kocabaş *Homo erectus* fosili 1,2 milyon yıl tarih vermektedir (Maddy, vd. , 2015). Bir başka yerleşim olan Niğde ili sınırları içerisinde bulunan Kaletpe Deresi 3 yerleşimi buluntuları 1 milyon yıllık tarihlendirme vermektedir (Slimak, vd. , 2004; Slimak ve Dinçer, 2007). Bir diğer tarihlendirme veren yerleşim olan Konya ili sınırları içerisinde bulunan Dursunlu yerleşimi 900 bin yıl tarih vermektedir (Howell, vd. , 1999; Güleç, vd. , 1999; Güleç, vd., 2009). Van ili sınırları içerisinde bulunan Gürgürbaba tepesinde yapılan çalışmalarda 311 bin yıllık tarihlendirme vermektedir (Baykara, vd. , 2016; Baykara, vd., 2017; Baykara, vd.,

2018). Bu yerleşimlerin dışında mağara yerleşimi olarak tüm Paleolitik dönemlere ait kesintisiz stratigrafi bilgisi veren önemli yerleşimlerin başında Karain Mağarası gelmektedir. Antalya ili sınırları içerisinde bulunan Karain Mağarası'nın E ve B gözünde önemli bulgular yer almakla birlikte, E gözü 400 bin yıl öncesine; B gözü de 60 bin yıl öncesin tarihlendirilmektedir (Kökten,1947; Kökten, 1964; Yalçınkaya, 1989; Taşkiran, 2018). Üçağzılı II Mağarası da tabakalı tarihlendirme veren bir diğer önemli yerleşim yeridir. Üçağzılı II Mağarası 72- 42 bin yıllık tarihlendirme vermektedir (Baykara, vd. , 2021) (HARİTA-6). Türkiye dışında Yakınoğu'da Paleolitik alanında en iyi ve sistemli çalışılan bölge ve aynı zamanda Afrika'dan Anadolu'ya ve Avrupa'ya geçiş güzergâhı Filistin – İsrail ve Suriye hattıdır. Afrika'dan dünyaya açılan yol olan bu güzergâh alanı Paleolitik Çağ insanın yaşam ve davranış biçimleriyle ilgili bilgiler sunacak derecede önemli alanlardır (Dinçer, 2010). Bu bölgedeki Paleolitik Çağ için önemli bilgiler veren Holon (Chazan, 2001), Qesem Mağarası (Gopher ve Barkai,2017), Tabun Mağarası (Ronen, 2017), Ubeidiya (Herzlinger, vd., 2021), Misliya Mağarası (Weinstein- Evron vd.,2017), Gesher Benot Ya'aqov (Goren, İnbar, 2017), Yabrud I kaya altı sığınağı (Shea, 2013), Hummal (Wegmüller, 2015), Nadaouiyeh (Jagher, 2016), Latamne (Bar-Yosef, 1994)ve Dederiyeh Mağarası (Akazawa, vd., 1999) kazıları yapılmış önemli bazı yerleşimlerdir (HARİTA -6).

Bu tez kapsamında Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanlarının karşılaştırılması iki ana başlık altında yapılmıştır. Bu karşılaştırmalar Anadolu ve Suriye-Levant koridoru şeklinde düzenlenmiş ve yerleşimler yontmataşların tekno-tipolojik özelliklerine göre Alt ve Orta Paleolitik olarak ayrılarak değerlendirilmiştir. Alt Paleolitik için el baltaları, kıyıcı aletler, satırlar, kazmalar olarak ele alınmıştır; Orta Paleolitik dönemler ise Levallois aletler, Levallois çekirdekler ve Levallois olmayan alet ve çekirdekler olarak değerlendirilmiştir.

3.1.1. Anadolu Alt Paleolitiği

Karain Mağarası Akdeniz bölgesi, Antalya ilinde yer alan Anadolu'da Paleolitik Dönem için önemli buluntular içeren ve tarihlendirme veren bir mağara yerleşimidir. Karain Mağarasında özellikle Alt ve Orta Paleolitik Dönem tabakalarında yapılan çalışmalarla elde edilen veriler önemli bulgular sunmaktadır. Mağara Alt Paleolitik dönem tabakalarında yapılan tarihlendirme sonuçlarında 440-370 bin yıl öncesine tarihlendirilmektedir (Otte vd. 1998). Karain Mağarasında yapılan kazı çalışmalarında Alt Paleolitik Dönem için yonga ağırlıklı bir endüstri izlenirken az sayıda el baltası elde edilmiştir. Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarında ise Alt Paleolitik Dönem el baltası ağırlıklı bir endüstri görülmektedir. Karain Mağarası el baltaları ilk olarak K. Kökten kazılarında bulunmuş ve Acheulean el baltası olarak tanımlanmıştır (Kökten, 1964). Daha sonra devam eden kazılarda I. Yalçinkaya döneminde 79. arkeolojik seviyede tekrar Acheulean bir el baltası bulunmuştur (Yalçinkaya vd. 2009). Son olarak ise H. Taşkiran döneminde yapılan kazılarda 49. arkeolojik Orta Paleolitik seviyelerinde bulunan Acheulean özellikler gösteren bir el baltası bulunmuştur. Karain Mağarası'nda bulunan el baltaları Alt Paleolitik için yontmataş endüstrisini Tayacian, Clactonian ve Acheulean kültürlerinin özelliklerini içerdiğini belirtmektedir (Taşkiran vd. 2022). Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarında olan el baltası çeşitliliği ve yoğunluğu aynı olmaması nedeniyle Karain Mağarası'na farklıdır.

Dursunlu açık hava yerleşimi İç Anadolu bölgesi, Konya ilinde yer almakta ve 1 milyon yıl öncesine tarihlendirilmektedir. (Güleç, 2009). Dursunlu açık hava yerleşimi maden sahası içerisinde bulunan Paleolitik Dönem buluntu alanında yürütülen kazı çalışmalarında *in situ* şeklinde bulunan 135 adet yontmataşların Alt Paleolitik Döneme ait olduğu belirlenmiştir. Bulunan bu yontmataşların ve çekirdeklerin belli bir form ve hazırlık yapılmadan yontulmuş olduğu görülmektedir. Yontmataşlar içerisinde bir adet kıyıcı alet, çentikli aletler, bir adet polyhedron bulunmuştur (Güleç, 2009). Bulunan bu yontmataşların hammaddelerinin kuvars olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Dursunlu açık hava yerleşimi yontmataş endüstrisi açısından Mod-1 olarak tanımlanmıştır. Bu buluntu yeri el baltalarının bulunmaması nedeniyle Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarına benzerlik göstermemektedir.

Kaletepe Deresi 3 İç Anadolu bölgesi, Niğde ilinde yer almaktadır. Kaletepe deresi 3 yerleşimi yapılan kazılar ve çalışmalar sonucunda Alt Paleolitik Dönem için

çok önemli veriler sunmaktadır. Tespit edilen veriler ışığında Anadolu için iç Anadolu Acheulean kültürünü tanımlamamızı ve anlamamızı sağlamaktadır. Alt Paleolitik Dönem yontmataşlar arasında el baltaları, nacaklar, kıyıcı ve kıyıcı aletler, polyhedronlar bulunmaktadır. Bulunan bu yontmataşların endüstrileri Levant bölgesindeki erken dönem Acheulean yerleşimleriyle benzerlik göstermektedir. Kaletepe Deresi 3 yerleşiminde alet üretiminde kullanılan hammaddeler çeşitlilik göstermektedir. Kaletepe Deresi 3'te riyolit andezit, bazalt ve obsidyen kullanılmıştır. Kullanılan hammaddelerin kazılan seviyelerde değişiklik göstermesi dikkat çekmektedir. Kazılarda 4,5,6 ve 12. seviyelerde riyolit, andezit ve bazalt kullanımı görülürken 1 ve 2. seviyelerde obsidyen kullanımı görülmektedir (Slimak, vd. 2008). Kaletepe deresi 3 yerleşiminde bulunan Acheulean kültürü ile üretilen el baltaları ve kıyıcı ile kıyıcı aletler Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarında bulunan el baltaları, kıyıcı ve kıyıcı aletler arasında hem kültürel hemde tekno- tipolojik olarak benzerlik sunmaktadır. Kaletepe Deresi 3 yerleşiminde bulunan polyhedronlar ve nacaklar Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarında bulunmaması iki yerleşim arasında ki farklılığı göstermektedir.

Gürgürbaba Tepesi Doğu Anadolu bölgesi, Van ilinde yer almaktadır. Volkanik bir dağda yer alan Gürgürbaba tepesi zengin bir obsidyen yatağına sahiptir. Gürgürbaba tepesinde yapılan yüzey araştırmaları, kazı ve tarihlendirme çalışmaları sonucu çok önemli Alt Paleolitik verilere ulaşılmıştır. Yapılan tarihlendirme çalışmalarında Gürgürbaba tepesi 311 bin yıllık tarihlendirme vermektedir (Baykara, vd. 2022). Kazılarda çok yoğun bir şekilde yontmataş buluntusu veren Gürgürbaba tepesi el baltalarında Levant bölgesiyle Acheulean-Yabrudian endüstrisiyle benzerlik göstermektedir (Baykara, 2018). Levant bölgesiyle beraber coğrafi olarak yakın olan Güney Kafkasya benzerliği geç Acheulean kültürleriyle benzetilmektedir (Baykara, 2018). Gürgürbaba tepesinde bulunan Alt Paleolitik dönem el baltaları, genel olarak yassı formlu yürek biçimli el baltaları oluşturmaktadır. El baltalarıyla beraber bulunan Levallois endüstrisi de Güney Kafkasya geç Acheulean kültürleriyle benzerlik göstermektedir (Baykara, 2018). Gürgürbaba tepesinde yontmataş alet çeşitliliği oldukça yoğun ve zengindir. Endüstri olarak el baltaları, tek yüzeyli el baltaları, Levallois aletler ve Levallois çekirdekler çoğunluğu oluşturmaktadır. Alt Paleolitik Dönem olarak bu yerleşimde kıyıcı, kıyıcı aletler ve nacaklar bulunmamaktadır (Baykara, 2018). Gürgürbaba tepesinde bulunan yontmataş buluntularına bakıldığında

endüstri olarak Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarıyla benzerlik göstermektedir. Yalnız hammadde olarak Gürgürbaba tepesinde obsidyen kullanılırken Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarında çakmaktaşı hammaddesi kullanılmıştır. El baltalarına bakıldığında Gürgürbaba tepesinde çoğunluğu yassı formulu yürek biçimli el baltaları oluştururken, Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarında kalın formulu badem ve lanceate biçimli el baltaları çoğunluğu oluşturmaktadır. Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarında kıyıcı aletler bulunurken Gürgürbaba tepesinde bulunmamaktadır. Levallois endüstrisine bakıldığında yontmataş aletlerde Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarında, Gürgürbaba Tepesi kadar çeşitlilik olmaması karşılaştırmamızı sınırlamaktadır. Ancak el baltası üretimindeki farklılık Gürgürbaba Tepesini, Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarından farklı olduğunu göstermektedir.

Dülük açık hava yerleşimi Güneydoğu Anadolu bölgesi Gaziantep ilinde yer almaktadır. 1932 yılında yüzey araştırmalarıyla tespit edilmiştir. Sonrasında 1945 yılında Kökten ve Bostancı tarafından yapılan araştırmalarda Dülük'te Alt Paleolitik Döneme tarihlendirilen yontmataş aletler bulunarak Dülük Paleolitik alanı olarak tespit edilmiştir (Çiner, 1958). Daha sonrasında Karkamış Baraj Projesi ile 2002 yılında Harun Taşkiran başkanlığında yapılan araştırmalarla yerleşim içinde geç Acheulean dönem yontmataşlar bulunmuştur (Taşkiran, 2022). Dülük'te bulunan yontmataş endüstrisi el baltaları, kıyıcı aletler, nacaklar, Levallois aletler ve Levallois çekirdeklerden oluşmaktadır. Yerleşim alanında yontmataşların üretiminde çakmaktaşı kullanılmıştır. Yontmataş endüstrisinde yoğun olarak çeşitlilik gösteren Dülük'te Chellean, Acheulean, Micoquienne, Clactoiien, Levallois ve Mousterian kültürleri ile karşılaşmıştır (Çiner, 1958). Endüstrinin gelişimi ve yoğunluğuyla el baltalarında yapılan incelemede Dülük'e özgü bir tarz benimsenmiş Dülük Acheulean endüstrisi (Düllikiyen) kültürü literatüre girmiştir (Bostancı, 1962). Dülük'te yapılan araştırmalarda toplanan ve incelenen yontmataşlar tanımlansa da tipolojik ve teknolojik olarak bir karşılaştırılma yapılmamıştır. 2010 senesinde Dinçer tarafından yapılan yüksek lisans teziyle Dülük yontmataş endüstrisi tipolojik ve teknolojik olarak karşılaştırılmış ve tanımlanmıştır (Dinçer, 2010). Dülük (Fırat havzası) ile Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanları (Dicle havzası) her ne kadar aynı havzada yer almasalar da Levant koridorunun Avrasya'ya açılan güzergâhı üzerinde oldukları için endüstride benzerlik göstermektedir. Bulunan yontmataşlara bakıldığında Acheulean kültürüyle yapılan el baltaları benzerlik göstermektedir. Çalışmaların olduğu Dülük yerleşimi ile

Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanları birer çakmaktaşı yatağına sahip olmaları da alandaki alet yoğunluğuna olanak sağlamaktadır.

PaleoGAÜN 002 olarak isimlendirilen açık hava buluntu alanı Güneydoğu Anadolu bölgesinde Gaziantep'te, Gaziantep Üniversitesi kampüs yerleşkesi içerisinde yer almaktadır. 2022 yılında Baykara tarafından tespit edilen ve Paleolitik döneme tarihlendirilen PaleoGAÜN alanı, yapılan analizler ve incelemeler doğrultusunda yontmataş endüstrisi tanımlanmış, Alt ve Orta Paleolitik Döneme tarihlendirilmiştir. Yapılan tekno-tipolojik analizlerle yontmataş endüstrisindeki çeşitliliği ve yoğunluğu göstermektedir. 2023 senesinde Sevindik'in PaleoGAÜN alanında Gaün002 olarak isimlendirilen yüksek lisans tezinde alanın yontmataş endüstrisindeki analiz ve inceleme çalışmalarında, 7155 adet yontmataş kalıntının tekno-tipolojik analizlerini yapmış ve yontmataş endüstrisinin Alt Paleolitik Dönemin Geç Acheulean ve Acheulean-Yabrudian kültürünün yer aldığını belirtmiştir. El baltaları tipolojik olarak kalın formlu, badem ve mızrak biçimli olarak tanımlanmıştır. Levallois endüstrisinde ise yonga ağırlıklıdır ve dilgi üretiminin az sayıda olduğu söylenmiştir. Alanda toplanan ve analizleri yapılan yontmataşların içerisinde bulunan kabuklu yonga ve dilgilerin de bulunması, bu alanın atölye/üretim alanı olduğunu yönünde yorumlanmıştır (Sevindik, 2023). Taşmalık endüstrisinde endüstrinin yonga ağırlıklı olması sistemli bir dilgi üretiminin olmaması ve dilgilerin yongalamaya bağlı olarak üretildiği düşünülmektedir (Sevindik, 2023). Alandan toplanan yontmataşlar içerisinde çekirdeklerdeki çeşitlilikte bunu gösteren niteliktedir. Alandan toplanan yontmataşlar içerisinde bulunan el baltaları, kıyıcı aletler, kenar kazıyıcıları, Levallois ve Mousterian uçlar alandaki yontmataş yoğunluğunu ve çeşitliliğini göstermektedir. PaleoGAÜN ile Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarındaki yontmataş endüstrilerindeki benzerlik göz önüne çıkmaktadır. PaleoGAÜN alanında bulunan el baltalarının üretiminin Acheulean kültürüyle üretilip Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarında olduğu gibi yumru üzerine üretim yoğunluğu görülürken az sayıda yonga üzerine üretimde görülmüştür. El baltalarının üretiminde kullanılan çekiçlerin genel olarak hem sert çekiç hemde yumuşak çekiç kullanıldığı profil kenarlarından oluşan kesitlerden anlaşılmaktadır. Taşmalık endüstrisinde ise yontmataş alet üretiminden kullanılan Levallois ve Mousterian endüstrileri PaleoGAÜN alanında görülmekle Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarında benzer şekilde ve teknikte görülmektedir. Hem bölgesel hemde endüstriyel benzerlik gösteren bu buluntu alanları aynı zamanda

birer çakmaktaşı yatağı olmaları da endüstrideki üretimin çeşitlilik kazanmasına olanak sağlamaktadır.

Uluköy Mağarası Güneydoğu Anadolu bölgesi, Mardin'in Kızıltepe ilçesinde Gurs (xurs) Vadisi içerisinde yer alır. Mağara Alt-Orta ve Üst Paleolitik kalıntıları içeren ve Güneydoğu Anadolu bölgesi içerisindeki tek mağaradır. 2023 senesinde Kodaş tarafından müze kurtarma kazısı olarak başlayan Uluköy Mağarasında yapılan kazı ve sondaj çalışmalarıyla, mağaranın Alt- Orta ve Üst Paleolitik dönem yontmataş verilere ulaşılmış ve fosil kalıntıları belirlenmiştir. Yapılan sondaj çalışmasıyla 35. arkeolojik seviyede in situ şekilde 2 adet yonga üzerine işlenmiş Acheulean-Yabrudian iki yüzeyle el baltası tespit edilmiştir (Kodaş vd. 2024). Yonga üzerine işlenmiş olması klasik Acheulean kültürüne ait olmadığını belirgin örneğidir (Kodaş vd. 2024). Alt Paleolitik Dönem için yapılan çalışmalarda Suriye-Levant merkezli olan Yabrudian ve Hummal kültürleri, Yakındoğu kültürlerinin bölgesel olmadığı Anadolu ve Kuzey Mezopotamya yayımlı oldukları da işaret etmektedir. Ancak Uluköy Mağarasında tabakada bulunan Acheulean-Yabrudian el baltalarındaki farklılık Uçurtma Alanı ve Hırbe Helaledeki klasik Acheulean el baltalarıyla olan farkı göz önüne sermektedir. Levant merkezli kültürleri barındıran Uluköy Mağarası Uçurtma Alanı ile Hırbe Helale alanları hem kültürel hemde tekno-tipolojik olarak benzerlik göstermektedir. Karşılaştırmaları yapılan alanlara bakıldığında ise Uluköy Mağarası, Uçurtma Alanı ile Hırbe Helale alanları birer çakmaktaşı kaynağına yakın oldukları ve üretimin genel olarak çakmaktaşı hammaddesinden yapıldığı görülmüştür.

3.1.2. Anadolu Orta Paleolitiği

Karain Mağarası Orta Paleolitik Dönem için Charantian endüstrisi ile başlar ve daha sonrasında üst seviyelerde Levallois endüstrisi görülür. Orta Paleolitik dönemde Karain Mağarası da Levallois endüstrisi Toros- Zagros gelenekli Mousterian (Karain tip Mousterian) olarak tanımlanmaktadır (Yalçinkaya vd. 1992). Karain Mağarasında Levallois endüstrisi hammaddenin azlığına bağlı olduğu için küçük boyutlara kadar kullanılmış çekirdekler ve yontmataş aletleri içerir (Yalçinkaya, 1989). Genel olarak mağaraya yakın olan hammadde kaynaklarında çakmaktaşı ve radyolarit taşları kullanılmıştır (Taşkiran, 2007). Karain Mağarasında Orta Paleolitik Dönem Levallois endüstrisi 4.-31. seviyeler arasında görülmektedir. Bu seviyelerde Mousterian ve Charantian kültürleri görülür (Ceylan, 1994). Karain Mağarasında hammaddenin azlığından dolayı aletlerin olması gerekenden daha küçük boyutlarda olması ve düzeltili aletlerin ağır düzeltiller içermesiyle Mousterian kültürü, Karain tip Mousterian olarak tanımlanmıştır (Yalçinkaya,1989). Karain Mağarasında bulunan Orta Paleolitik Dönem yonga çeşitliliği kenar kazıyıcılar, dişlemeli aletler, çentikli aletler, düzeltili aletler ve birleşik aletler Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanlarıyla endüstriyel olarak benzerlik gösterse de tipolojik ve formlar olarak belirgin farklar görülmektedir. Karain Mağarasında yapılan çalışmalar sonucu elde edilen verilere bakıldığında mağara içerisinde kullanılan ve işlenen yontmataşlardaki hammaddenin genellikle çakmaktaşı, kalker, silisli kalker ve radyolarit (Yalçinkaya vd.2008) olduğu görülürken Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanlarındaki hammadde genel olarak çakmaktaşı olarak kullanılmıştır. Buna ek olarak Mardin yerleşimindeki yoğun Levallois kullanımı Karain mağarasından farklılık gösterir. Bu nedenle Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale Karain Mağarası yerleşiminden hem Orta hem de Alt Paleolitik açısından farklı bir kültüre sahiptir.

Kaletepe Deresi 3 Orta Paleolitik dönem için yontmataş endüstrilerine bakıldığında yoğun bir çeşitlilik görülmektedir. Genel olarak bakıldığında Levallois ve Mousterian endüstrilerinin görüldüğü yerleşimde Mousterian uç ve kenar kazıyıcılar, Levallois uçlar, kenar kazıyıcılar, çentikli aletler, dişlemeli aletler, düzeltili aletler Orta Paleolitik Dönem için kullanılan yontmataş aletlerdir (Slimak, vd. 2008). Kaletepe Deresi 3 yerleşimi Orta Paleolitik dönem olarak endüstri bakımından Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanlarıyla benzerlik göstermektedir. Kaletepe deresi 3 yerleşiminde Levallois ve basit taşmalıklar üzerine üretilen kenar kazıyıcılar tek ve çift kenar kazıyıcılar basit, basamaklı ve pulcuklu düzeltillerle üretilirken Uçurtma

Alanı ve Hirbe Helale alanlarında da kenar kazıyıcılar basit ve basamaklı düzeltiller ile üretim yapılmıştır. Kaletepe deresi 3 yerleşiminde bulunan mousterian uçlar uçurtma alanında bulunan mousterian uçlarla tekno tipolojik olarak benzerlik göstermektedir. Yalnız Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanlarında kullanılan hammadde çakmaktaşıyken Kaletepe Deresi 3 yerleşiminde riyolit, andezit, bazalt ve obsidyen hammaddesi kullanılmıştır.

Üçağzlı II Mağarası Akdeniz bölgesi Hatay ilinde yer almaktadır. Üçağzlı II Mağarası Anadolu da Orta Paleolitik için önemli veriler ve tarihlendirme veren bir yerleşim yeridir. Kazılan ve tarihlendirme sonucu elde edilen veriler ışığında 72-42.000 yıllık tarihlendirme vermektedir (Baykara, vd. 2021). Üçağzlı II Mağarasında henüz Alt Paleolitik Dönem verilerine ulaşamamıştır. Orta Paleolitik Dönem içerisinde Levallois endüstrisi yoğun olarak bulunan mağarada yonga üzerine yapılmış Levallois uçlar, Mousterian uçlar, kenar kazıyıcılar, dişlemeli aletler, çentikli aletler ve Levallois çekirdekler bulunmaktadır (Baykara, vd. 2021). Mağara içerisinde bulunan yontmataş aletlerin basit yonga ve dilgilere oranla Levallois dilgi ve yongaların daha yoğun olarak üretildiği görülmüştür. Kenar kazıyıcılarında Levallois tek ve çift kenar kazıyıcılara oranla basit kenar kazıyıcılar daha az oranda görülmektedir (Baykara, vd. 2021). Üçağzlı II Mağarasında bulunan yontmataşlarda ki topuk tipleri ise Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanlarıyla benzerlik göstermektedir. Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanlarında ki yontmataş aletlerde kullanılan düz ve façetalı topuk tipleri Üçağzlı II Mağarasında da görülmektedir. Düz topukların genel olarak basit yonga ve dilgilerde görülürken façetalı topuk tiplerinin Levallois yonga ve dilgilerde görülmüştür. Üçağzlı II Mağarasında hammadde olarak yerel kaynaklı çakmaktaşı kullanılmıştır. Üçağzlı II Mağarasında Orta Paleolitik Dönem için hem kullanılan hammadde hem de Levallois endüstrisi üzerine kullanılan yontmataş aletler, Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanlarında kullanılan yontmataş aletlerle benzerlik göstermektedir.

Uluköy Mağarası Orta Paleolitik Dönemine bakıldığında mağara içerisinde en geniş alanda kazılan dönem olan Orta Paleolitik Dönem için yapılar çalışmalar doğrultusunda Levallois endüstrisinin yoğun olarak kullanıldığı ve bunun yanında Mousterian kültürünün yoğunluğu görülmektedir (Kodaş vd., 2024). Buluntulara bakıldığında ise üretilen yontmataş endüstrisinin genel olarak yonga ağırlıklı olduğu ve dilgi üretiminin de bilinçli olarak bulunduğu görülmektedir (Kodaş vd., 2024).

Bulunan dilgilerin levallois tekniğiyle üretildiği yonga üretimine göre az oranda bulunmaktadır. Bunların yanında uç üretimi de yoğun bir şekilde bulunmaktadır. Uç üretim endüstrisinin içerisinde Abu - Sif uçlar ve Levallois uçlar yer almakla, bu uç grupları özellikle Levant merkezli Erken Orta Paleolitik Dönem uçları olarak bilinmektedir (Shea, 2013; Kodaş, vd. 2024). Yontmataşlar içerisinde bulunan bir diğer grup olan çekirdekler de endüstriyi tanımlamak için büyük önem taşımaktadır. Bulunan çekirdeklerin çoğunlukla Levallois çekirdekler olduğu görölmekle tek kutuplu, çift kutuplu, uç ve merkezci çekirdekler oluşturmaktadır. Uluköy Mağarasında yoğun olarak bulunan Levallois endüstrisi Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanları ile Levallois tekniği ile üretilen hem yonga ve dilgilerde hemde uçlarda tekno – tipolojik olarak görölen benzerlikler. Uluköy Mağarasında bulunan Abu - Sif uçlar Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanlarında bulunmaması iki yerleşim arasında ki etkileşim farkını göstermektedir.

3.1.3. Suriye - Levant Koridoru Alt Paleolitiği

Latemne Suriye'nin Hama şehrinde yer alan açık hava yerleşimidir. Latemne yerleşimi 1960 yılında tespit edilip Clark tarafından kazı çalışmaları başlamıştır. Latemne yerleşiminde yapılan kazı çalışmaları sonucunda Alt Paleolitik döneme tarihlendirilmiştir. Kazı çalışmalarında 700 bin yıllık tarihlendirme sonucu alınmıştır (Bar Yosef, 1994). Latemne yerleşiminde Alt Paleolitik tabakalarında Acheulean gelenekli yontmataşlarda el baltaları, kıyıcı aletler, çekirdekler, nacaklar, kenar kazıyıcılar, basit ve iri yonga ile dilgilerin yanı sıra vurgaçlar da bulunmuştur. Acheulean endüstrisinin içerisinde el baltaları genel olarak mızrak, oval ve üçgen biçimliler olarak bulunurken el baltası grubu içerisinde yer alan kıyıcılar ve 3 yüzeyli kazma aletler de bulunmaktadır. Kenar kazıyıcılarda genel olarak basit iri yonga ve dilgiler üzerine düzensiz düzeltiller çıkarılarak üretilmiştir. Çekirdekler genel olarak hazırlık işlemi olmayan tek ve çift kutuplu çekirdekler olarak görülmektedir. Yontmataşlarda genel olarak hammadde çakmaktaşı kullanılırken çok az oranda bazalt taşı hammaddesi de görülmektedir. Latemne yerleşiminde Levallois endüstrisi görülmemiştir (Bar Yosef, 1994). Latemne yerleşimi, Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanları arasında benzerlikler ve farklılıklar gözükmektedir. Acheulean gelenekli üretilen el baltalarında Latemne yerleşiminde mızrak, oval ve üçgen biçimli el baltaları bulunurken Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarında badem ve lanceate biçimli el baltaları yoğunluk oluşturmaktadır. El baltaları grubu içerisinde bulunan 3 yüzeyli kazma aletlerde biçimsel ve tekniksel benzerlik içerir. Latemne yerleşiminde Alt Paleolitik Dönem taşımalık alet üretimi bulunurken Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarında Alt Paleolitik Dönem içerisinde sadece Acheulean kültürüyle üretilmiş el baltaları ve kıyıcı aletlerle, 3 yüzeyli kazmalar bulunmaktadır. Endüstriyel üretim tekniklerine bakıldığında ise yerleşimler arasında benzerlik gösteren tipolojik unsurlar varken farklılık gösteren tekniklerde bulunmaktadır.

Ubeidiya İsrail ile Ürdün arasındaki Rift Vadisinde yer alan açık hava yerleşimidir. Yapılan kazı çalışmaları sonucu Ubeidiya yerleşimi Alt Paleolitik Dönemi içermektedir. Kazı çalışmalarında Alt Paleolitik verileri olarak yerleşimde Erken Acheulean dönem endüstrisi görülmekte ve bu endüstri içerisinde el baltaları, kıyıcı aletler, kenar kazıyıcılar ve yonga ile dilgi endüstrisi görülmektedir (Herzlinger, vd., 2021). Acheulean geleneğiyle yapılan el baltalarında genel olarak yürek ve oval biçimleri görülmektedir. Kenar kazıyıcılar ise genel olarak düzeltillerde çeşitlilik görülmekle birlikte yoğunlukla pulcuklu ve Quina tip düzeltiller basit yonga ve dilgiler

üzerine kullanılmıştır. Ubeidiya yerleşiminde Levallois endüstrisi görülmemektedir (Herzlinger, vd., 2021). Yontmataş üretiminde hammadde olarak çakmaktaşı kullanılmıştır. Buna benzer olarak Ubeidiya yerleşimi ve Uçurtma Alanı ile Hırbe Helale alanları arasında Alt Paleolitik Dönem yontmataşlar arasında endüstriyel olarak farklılık görülmektedir. Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarında bulunan el baltaları genel olarak badem ve lanceate biçimler yoğunluk gösterirken, Ubeidiya yerleşiminde yürek ve oval biçimli el baltaları yoğunluğu oluşturmaktadır. Ubeidiya yerleşiminde Alt paleolitik Dönem içerisinde taşımak aletlerde kenar kazıyıcılarında düzeltiller pulcuklu ve Quina tip düzeltillerle üretilirken Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarında alt paleolitik dönemde taşımak alet üretimi görülmemektedir. Ubeidiya yerleşiminde yontmataş endüstrisi çeşitlilik gösterse de Levallois endüstrisi bulunmamıştır. Karşılaştırılmaları yapılan bu alanlarda yontmataş üretiminde genel olarak kullanılan hammadde çakmaktaşı olmuştur.

Gesher Benot Ya'agov İsrail'in kuzeyinde Hula Vadisinde yer alan bir açık alan yerleşimidir. Gesher Benot Ya'agov 1930 yılında Garrod tarafından tespit edilmiş ve Stekelis ile beraber kazı çalışmaları yapılmıştır. Gesher Benot Ya'agov yerleşiminde yapılan kazı ve tarihlendirme çalışmalarında 780 bin yıllık tarihlendirme vermekte ve yontmataşlarda Acheulean kültürü görülmektedir. Yontmataş endüstrisi içerisinde el baltaları, nacaklar, çekirdekler, düzeltili aletler, yongalar ve vurgaçlar bulunmaktadır (Goren, İnbar, 2017). Gesher Benot Ya'agov yerleşiminde üretilen yontmataşların bazalt, çakmaktaşı ve kireç taşı gibi çeşitli hammaddelerin kullanıldığı görülmektedir. Üretilen yontmataş aletlerde hammadde de seçicilik yapıldığı iri aletlerin bazaltdan, ufak taşımak aletlerin çakmaktaşıdan vurgaçların da kireç taşından üretildikleri görülmektedir. Yerleşimde bulunan el baltalarının da Orta Acheulean kültürüne ait olduğu belirtilmiş ve genelinin bazaltdan üretildiği sadece iki adet çakmaktaşıdan el baltasıyla karşılaşılmaktadır. Yerleşimde bulunan nacaklarda da ise kombewa tekniği görülmektedir (Bar Yosef, 1994). Gesher Benot Ya'agov yerleşiminde bulunan yontmataşların Uçurtma Alanı ile Hırbe Helale alanlarındaki yontmataşlar arasında benzerlik bulunmamaktadır. Gesher Benot Ya'agov yerleşiminde hammadde çeşitliliği ve seçicilik bulunurken Uçurtma Alanı ile Hırbe Helale alanlarında sadece çakmaktaşı kullanılmıştır. Alt Paleolitik Dönemde Acheulean baltalarında biçimsel benzerlik gösterirken taşımak aletlerde benzerlik

göstermemektedir. Uçurtma Alanı ile Hirbe Helale alanlarında bulunan Levallois endüstrisindeki çeşitlilik Gesher Benot Ya'agov da bulunmamaktadır.

Holon İsrail'de, Tell Aviv'in güneyinde bulunan bir açık hava yerleşimidir. 1963 yılında tespit edilen ve kazıları başlayan kazı ve tarihlendirme çalışmalarında 200 bin yıllık tarih vermektedir (Chazan, 2001). Holon yerleşimin de yapılan kazı çalışmaları doğrultusunda çok sayıda yontmataş alet bulunmuş ve bu buluntular doğrultusunda yerleşimin Geç Alt Paleolitik Dönemde olduğu anlaşılmıştır. Yerleşimde kültür olarak alt Paleolitik Acheulean-Yabrudian endüstrisi kullanılmış olduğu belirlenmiştir. Yerleşim içerisinde çok sayıda el baltası, kıyıcı alet, yonga- dilgi ve çekirdekler bulunmaktadır. Bunların arasında çoğunluğunu kenar kazıyıcılar oluşturmaktadır (Chazan, 2000). Bu kenar kazıyıcıların Quina tip düzeltiyle düzeltilmiş kenar kazıyıcılar olduğu görülmüştür. Quina tip düzeltilerin Acheulean-Yabrudian tabakalarında bulunması Alt Paleolitik seviyelerindeki çeşitliliği göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında Holon yerleşimi, Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanları arasında endüstriyel olarak benzerlik bulunmamaktadır. Holon yerleşiminde alt paleolitik dönemde Quina tip kenar kazıyıcılar ve levallois endüstrisi kullanılırken Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanında alt paleolitik dönemde levallois endüstrisi bulunmamaktadır. El baltalarında ise Uçurtma alanı ve Hirbe Helale alanlarında klasik acheulean kültürüyle üretim yapılırken holon yerleşiminde geç acheulean dönemde acheulean – yabrudian kültürüyle üretilmiştir.

Tabun Mağarası İsrail'in, Haifa şehrinin 20 km güneyinde Karmel Dağının batısında yer almaktadır. Tabun Mağarası 3 ayrı dönemde kazılmıştır. İlk olarak 1929-1934 yılları arasında Garrod tarafından kazılmış ve 10 stratigrafik G-F-Ed-Ec-Eb-Ea-D-C-B VE baca (chimney) tabakaları belirlenmiştir (Ronen, 2017). Sonrasında 1967-1972 yılları arasında Jelinek tarafından kazılmıştır. Daha sonrasında 1975-2022 yılları arasında Ronen kazı yapmıştır. Jelinek'te kazılarda 8 stratigrafik XIV-XIII-XII-X-IX-V-II VE I tabakalarını belirlemiştir. Tabun Mağarasında yapılan kazı ve tarihlendirme çalışmalarında G tabakası 680 bin yıllık tarih vermektedir (Ronen, 2017). G tabakasında Acheulean dönem öncesi buluntuları olarak el baltaları, dişlemeli, çentikli ve düzeltili aletler bulunmuştur. F tabakasında Geç Acheulean dönem özellikleri bulunmakla bu tabakada Acheulean el baltaları, dişlemeli ve çentikli aletler karakteristik özellikler göstermektedir. Bu tabakada Yabrudian dönem özellikleri de görülmektedir. E tabakasında Yabrudian Dönem özellikleri bulunmakla beraber, bu

tabakada bulunan yontmataşlar içerisinde çoğunluğu Quina tip kenar kazıyıcılar yer almaktadır. Quina tip düzeltiller Levant'a göre diğer tabakalara göre sadece bu tabakada bulunmaktadır (Ronen, 2017). Kenar kazıyıcıların yanında az sayıda olsa da el baltaları, standart dilgiler ve sırtlı dilgiler bulunmaktadır. Bu doğrultuda Levant için çok büyük önem ve stratigrafik tabaka veren Tabun Mağarası dönem ve buluntularla yoğun bir zenginlik sunmaktadır. Tabun Mağarası ve Uçurtma Alanı ile Hirbe Helale alanları karşılaştırılırken Alt Paleolitik için kesintisiz Acheulean dönem verirken Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale'de de Alt Paleolitik Dönem el baltalarında klasik Acheulean kültür benzerliği görülmektedir. El baltalarında formlar farklılık görülmesiyle tabun mağarasında Alt Paleolitik Dönem tabakalarında Quina tip kenar kazıyıcılar ve levallois endüstrisi görülürken Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanlarında Alt Paleolitik dönem için Levallois endüstrisi ve taşımak alet buluntusu bulunmamaktadır.

Misliya Mağarası İsrail'in Haifa şehrinin güneyinde Karmel Dağının batısında yer almaktadır. Mağara 1925 senesinde Brotzen tarafından tespit edilip kazılmıştır. Mağara Alt – Orta ve Üst Paleolitik Dönem tabakaları vermektedir. Misliya Mağarasının en önemli özelliklerinden birisi de bölgede Alt ve Orta Paleolitik'inin geçiş tabakalarını keskin bir biçimde göstermesidir (Weinstein- Evron, vd. 2017). Alt Paleolitik Dönem çalışmalarında yapılan kazı ve tarihlendirme sonuçlarına göre 273 bin yıllık tarih vermekle yapılan kazı çalışmalarında Alt Paleolitik için yoğun sayıda yontmataş alet bulunmakta ve bu alet grupları içerisinde Acheulean – Yabrudian kültürlü el baltaları kenar kazıyıcılar, yongalar ve çeşitlik formlarda çekirdekler bulunmaktadır (Weinstein- Evron, vd. 2017). Bulunan el baltalarının genellikle kalın ve iri yongalar üzerine yapıldığı görülürken kenar kazıyıcılarda Quina tip düzeltiller yapıldığı görülmektedir. Misliya Mağarasında Alt Paleolitik Dönem için kullanılan Acheulean – Yabrudian kültür Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanlarında görülmemektedir. Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanlarında Alt Paleolitik Dönem için bulunan bulgular doğrultusunda sadece klasik Acheulean el baltaları kullanımı görülmektedir. Misliya Mağarasında Alt Paleolitik Dönemde kullanılan Levallois endüstrisi ve taşımak aletler bulunurken Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanlarında Alt Paleolitik Dönemde görülmemiştir.

Qesem Mağarası İsrail'in Tell Aviv şehrinin doğusunda yer almaktadır. Qesem Mağarasında yapılan kazı ve tarihlendirme çalışmaları sonucuna göre 420 bin

yıllık tarih vermekte, yontmataş endüstrileri amudian ve yabrudian endüstrileri bulunmaktadır (Gopher ve Barkai, 2017). Qesem Mağarasında yontmataş aletlerde çoğunluğu kenar kazıyıcılar, yongalar ve amudian endüstrisi ile üretilen kalın- düz standart dilgiler bulunmakta ve kenar kazıyıcılarda Quina tip düzeltiler bulunmaktadır (Gopher ve Barkai, 2017). Mağara içerisinde el baltası kalıntıları bulunmamaktadır.

Qesem Mağarasında yapılan çalışmalar sonucunda bulunan yontmataşlara bakıldığında Uçurtma Alanı ile Hirbe Helale yontmataş aletlerde ve kültürlerinde bir benzerlik bulunmamaktadır. Qesem Mağarasında amudian ve yabrudian endüstrileri ile üretilen yontmataşlar arasında bulunan amudian kalın ve düz formdaki standart üretimli dilgiler ve Quina tip düzeltilerle üretilen kenar kazıyıcılar bulunurken, Uçurtma Alanı ile Hirbe Helale alanlarında bulunan kenar kazıyıcılar Levallois ve basit yonga ve dilgiler üzerine basit ve basamaklı düzeltilerle üretilmişlerdir. Uçurtma Alanı ile Hirbe Helale’de Acheulean endüstrisi ve el baltası geleneği bulunurken Qesem Mağarasında bulunmamıştır. Qesem Mağarasında üretilen yontmataşlarda birçok hammadde kullanıldığı görülürken Uçurtma Alanı ile Hirbe Helale alanlarında sadece çakmaktaşı aletler görülmektedir.

Yabrud I kaya altı sığınağı Suriye’nin Rif Şam bölgesinde bulunan Yebrud kentinde yer almaktadır. Yabrud I kaya altı sığınağı 1930 yılında Rust tarafından tespit edilip kazı çalışmalarına başlanmıştır. Yerleşimde güçlü bir Alt ve Orta Paleolitik kalıntıları bulunmuştur. Yabrud I kaya altı sığınağında alt tabakalarda Acheulean kültür görülürken üst seviyelerde Yabrudian, Levallois ve Mousterian kültürleri bulunmaktadır (Shea, 2013). Yabrud I kaya altı sığınağında Alt Paleolitik veriler bulunsa da en güçlü verileri Orta Paleolitik tabakalarda görmekteyiz. Alt Paleolitik tabakada bulunan Acheulean iki yüzeyli el baltalarında Acheulean – Yabrudian, Levallois ve Mousterian endüstrileri görülmektedir. Bu endüstriler içerisinde el baltaları, kıyıcı aletler, kenar kazıyıcılar ve yonga endüstrileri görülmektedir. Kenar kazıyıcılarında bulunan düzeltilerin genellikle pulcuklu düzeltilerle yapıldığı ve kalın yongalar üzerine üretildikleri görülmektedir. Yabrud I kaya altı sığınağı ile Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanlarındaki yontmataş endüstrileriyle benzerlik bulunsa da farklılıklar da yer alır. Alt Paleolitik Dönem iki yüzeylilerde Acheulean üretim benzerlikleri bulunurken Yabrud I kaya altı sığınağında Alt Paleolitik Dönemde Yabrudian ve Mousterian endüstrilerinde bulunurken Uçurtma Alanı ile Hirbe Helale alanlarında Alt Paleolitik Dönemde sadece Acheulean kültürüyle el baltası üretimi

yapılmıştır. Bu nedenle Yabrud I kaya altı sığınağı ile Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanları arasında Acheulean kültür benzerliği bulunurken taşımalık alet endüstrisi arasında farklılık bulunmaktadır.

Hummal Suriye'nin el Know Havzasında yer alan açık hava yerleşimidir. Hummal yerleşimi farklı dönemlerde çok tabakalanma veren bir yerleşimdir. Alt ve Orta Paleolitik Dönem için G-F-E-D ve C tabakalarında Alt – Orta Paleolitik veriler bulunmaktadır. G ve F tabakalarında Alt Paleolitik veriler bulunmakla Acheulean ve Acheulean – tayacian geçiş evreleri görülmektedir. E- D ve C tabakalarında yabrudian-hummalian ve Mousterian kültürleri bulunmaktadır. G ve F tabakalarında Alt Paleolitik Dönem için oldowan aletler, kıyıcı aletler, çok yüzeyliler, kabuklu yongalar ve çekirdek yontmataşlar bulunmaktadır (Wegmüller, 2015). Bu doğrultuda bakıldığında Hummal yerleşimi, Uçurtma Alanı ile Hırbe Helale alanları karşılaştırıldıklarında endüstriyel olarak benzerlik göstermemektedir. Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale de Alt Paleolitik Dönemde gelişmiş el baltası üretimi görülürken Hummal yerleşiminde görülmemektedir.

Nadaouiyeh Suriye de El Know Havzasında yer alan açık hava yerleşimidir. Nadaouiyeh yerleşiminde Alt Paleolitik veriler yoğun ve zengin bir şekilde görülmekte ve çok tabakalanma bulunmaktadır. Kültürel tabakalanma yapılan Nadaouiyeh yerleşiminde Acheulean, yabrudian, hummalian, Levallois ve Mousterian endüstrileri görülmektedir (Jagher, 2016). Alt Paleolitik Acheulean seviyelerinde yoğun olarak el baltaları bulunan Nadaouiyeh yerleşimindeki el baltaları genel olarak yürek ve oval biçimli olarak görülmektedir. Dolayısıyla bakıldığında Nadaouiyeh yerleşimi ile Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarında endüstriyel olarak yontmataşlarda farklılıklar görülmektedir. Acheulean el baltalarında Nadaouiyeh yerleşiminde genellikle yassı formlu yürek ve oval biçimliyken Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarında el baltaları kalın formlu badem ve lanceate biçimli olarak görülmektedir.

3.1.4. Suriye – Levant Koridoru Orta Paleolitiği

Tabun Mağarası D tabakasında Erken Orta Paleolitik Döneme tarihlendirilmektedir. Bu tabakada dilgi üretiminde humallian alet endüstrisi Alt ve Orta Paleolitik Dönem arasında bulunmaktadır. Bu tabakada Levallois çekirdekler üzerinden yonga ve uç üretimi görülmektedir. Bu tabakada Tabun Mağarası için mugharan geleneği alet üretiminde görülmektedir.

Orta Paleolitik Dönem'e bakıldığında Tabun Mağarasında görülen Erken Orta Paleolitik tabakasında Levallois endüstrisi görülmezken Levallois teknik B ve C tabakalarında yoğun bir biçimde karşımıza çıkmaktadır. Buluntular arasında B tabakasında çoğunluğu geniş topuklu, ucu eğik Levallois uçlarla karakterizedir. Bu tabaka yakınsak dorsal izlere sahiptir ve yakınsak – unipolar levallois çekirdekleri içerir. C tabakası ise centripetal yongalar centripetal yongalar ve centripetal ve iki kutuplu Levallois çekirdeklerle karakterizedir (Ronen, 2017). Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanlarındaki dorsal izlerinin ağırlıklı olarak paralel olması, buna ek olarak yakınsak üretimin varlığı Tabun B ile benzerlik gösterirken, yakınsak unipolar çekirdeklerin olmaması farklılık gösterir. Buna ek olarak Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale Tabun B'deki gibi tipik Levallois uçlar yer almamaktadır. Tabun Mağarası C tabakası ile karşılaştırıldığında az oranda bulunan merkezci, merkezci ve iki kutuplu Levallois çekirdekler farklılık gösterir. Bu nedenle Uçurtma alanı ve Hirbe Helale Tabun Mağarası gibi stratigrafik bir yerleşim birimi ile tam olarak örtüşmemektedir. Ancak Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale yoğun Levallois üretimin varlığı, Levant Orta Paleolitik endüstrisine benzerdir.

Kebara Mağarası İsrail'de Karmel Dağında bulunan Orta Paleolitik Dönem mağara yerleşimidir. Mağara içerisinde Orta Paleolitik Dönem tabakaları 1960 ile 1980 yılları arasında kazı çalışmaları başlayıp yapılan kazı çalışmalarında 200 bin yıllık tarihlendirme verileri alınmıştır (Bar- Yosef, 1992). Kazılarda mağara içerisinde bulunan yontmataş verilerin yanında Paleoantropolojik veri olarak önemli bulgularda bulunmuştur. Orta Paleolitik tabakalarında bilinçli olarak gömüldüğü düşünülen ve 60 bin yıla tarihlendirilen 2 bebek 1 yetişkin Neanderthal iskeleti bulunmuştur. Bu iskeletler Neanderthal biyolojisinin tartışılan yönlerinin aydınlanmasına da olanak sağlamıştır (Pettit, 2002). Mağara içerisinde Orta Paleolitik tabakalarında yontmataş olarak Levallois ve Mousterian endüstrileri görülmüştür. Bu endüstriler içerisinde Levallois yonga ve dilgiler, dişlemeli aletler, Quina tip kenar

kazıyıcılar, Levallois ve basit çekirdekler, Mousterian sivri uçlar ve Acheulean gelenekli 2 yüzeyli Mousterian aletler Orta Paleolitik tabakalarında yontmataş alet grubunu oluşturan bulgulardır (Shea, 1988). Kebara Mağarasında bulunan yontmataş alet gruplarıyla Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanlarında bulunan yontmataş alet grupları arasında endüstriyel olarak benzerliklerle beraber tekno – tipolojik olarak farklılıklar da bulunmaktadır. Levallois endüstrisiyle üretilen yonga ve dilgiler, dişlemeli aletler ile çekirdekler tekno - tipolojik olarak benzer teknik ve formlar üzere üretilmiştir. Kebara Mağarasında işlenen prizma biçimli iki tarafı işlenmiş yonga üzerine çıkarılmış çekirdekler endüstri içerisindeki farklılığı göstermektedir. Kebara Mağarasında bulunan mousterian endüstrisi Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanlarında ki mousterian endüstrisi ile benzerlik göstermemektedir. Kebara Mağarasında sivrileştirilmiş uzun uçlar bulunurken Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanlarında klasik biçimli Mousterian uçlar bulunmaktadır. Kebara Mağarasında kendine özgü Acheulean gelenekli 2 yüzeyli Mousterian aletler bulunurken Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanlarında bulunmamaktadır.

Qafzeh Mağarası İsrail’de Jezreel vadisinde bulunan Orta Paleolitik Dönem yerleşimidir. Mağarada kazılara ilk olarak 1932’de başlayıp daha sonra 1965 – 1979 yılları arasında Bernard Vandermeersch , Bar-Yosef tarafından kazılar devam etmiştir (Bar-Yosef, O. ve Vandermeersch B., 1992). Mağara içerisinde yapılan kazı çalışmalarında Qafzeh mağarasında bulunan en önemli bulgular olarak modern insana ait olan 15 adet iskelet gömüsüdür. Bulunan bu homo sapiens iskeletlerinin 7’sinin yetişkin bireylere 8’inin de çocuk bireylere ait olduğu görülmüştür. Qafzeh mağarasında bulunan modern insan iskeletlerinin önemli olan bir diğer yanı da Afrika dışında bulunan ilk modern insan kalıntılarının burada olmasıdır. Mağara içerisinde bulunan iskeletlerin bilinçli olarak gömüldüğü görülmekle mezarlar içerisinde sembolizmde olduğu görülmüştür. Bulunan 12. İskelet olarak isimlendirilen 12-13 yaşında olduğu düşünülen çocuk mezarında iskeletin göğsü üzerinde bulunan alageyik kafatası adak olarak ölüyle gömüldüğü düşünülmektedir (Tillier, vd.2001). Bulunan iskeletlerin üzerinde bulunan aşı boyasının da ölü gömme kültürün bir ritüel olduğu düşünülmektedir (Hovers, vd. 2003). İskelet ve sembolizm bulguların yanında mağara içerisinde bulunan yontmataşlarda Levant koridoru Orta Paleolitik Dönem yontmataş endüstrisi için önemli bulgular bulunmuştur. Mağara içerisinde bulunan yontmataş endüstrisinin Levallois ve Mousterian endüstrileri ile üretildikleri görülmüştür.

Levallois endüstrisi içerisinde üretilen dilgi ve yongalar, kenar kazıyıcılar, dişlemeli aletler, Mousterian uçlar ve çekirdekler bulunmuştur. Qafzeh Mağarasında bulunan Orta Paleolitik Dönem yontmataş endüstrisi tekno- tipolojik olarak Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarıyla benzerlik göstermektedir. Qafzeh Mağarasında bulunan kenar kazıyıcıların tek ve çift kenar olarak çoğunlukla levallois yonga ve dilgiler üzerine üretilmesi Uçurtma Alanı ve Hırbe Helalede bulunan kenar kazıyıcılarla benzerlik göstermektedir. Karşılaştırılan alanlarda bulunan kazıyıcıların genellikle düz ve basamaklı düzeltilelerle üretilmiş, façetalı ve düz topuk tipleriyle üretilmeleri endüstriyel ve kültürel benzerliği göstermektedir. Qafzeh Mağarasında bulunan dişlemeli aletlerin basit yonga ve dilgiler üzerine üretilmesi Uçurtma Alanı ve Hırbe Helalede ki dişlemeli aletlerin hem basit hemde Levallois yonga ve dilgiler üzerine üretilmesinde de benzerlik bulunmaktadır. Qafzeh Mağarası ve Uçurtma Alanı ile Hırbe Helale alanlarında bulunan yontmataşlar arasında yapılan karşılaştırmalar doğrultusunda yerleşimler arasında endüstriyel ve kültürel benzerlikler görülmüştür.

Misliya Mağarası Orta Paleolitik döneme bakıldığında ise yapılan kazı ve tarihlendirme çalışmalarında Orta Paleolitik için 212 bin yıllık tarihlendirme vermektedir (Weinstein - Evron, vd. 2017). Bu tabakada bulunan yontmataşların Levallois – Mousterian kültürü ile üretildikleri görülmektedir. Endüstri içerisinde yontmataşlar çoğunlukla kenar kazıyıcı, uç ve yongalardan oluşurken standart üretimle Levallois dilgi üretimi de bulunmaktadır.

Bu açıdan bakıldığında ise Misliya Mağarası Alt ve Orta Paleolitik Dönem için önemli bulgu ve bilgiler vermektedir. Ancak Misliya Mağarasında bulunan Alt ve Orta Paleolitik Dönem yontmataşları ve Uçurtma Alanı ile Hırbe Helale alanları yontmataşları arasında benzerlik bulunmamaktadır. Misliya Mağarasında el baltaları genellikle yonga üzeri üretilirken Uçurtma Alanı ve Hırbe Helalede yumru üzerine üretilmektedir. Karşılaştırmaları yapılan her 3 alanda da buluntu çoğunluğunu oluşturan kenar kazıyıcılar Misliya Mağarasında Quina tip düzeltiyle üretilirken Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarında Quina tip düzelti bulunmamakta kenar kazıyıcılar basit ve basamaklı düzelti tipleriyle üretilmektedir.

Yabrud I kaya altı sığmağında en güçlü verileri Orta Paleolitik tabakalarda görmekteyiz. Erken Orta Paleolitik'te Acheulean –Yabrudian geçiş evresini bu yerleşimde görmekte ve Yabrudian kültürünün bu yerleşimde tanınmasını

görmekteyiz. Orta Paleolitik tabakalarında yapılan tarihlendirme çalışmalarında 400 bin yıllık tarih sonucu verilmektedir (Shea, 2013). Orta Paleolitik tabakalarda Acheulean – yabrudian, Levallois ve Mousterian endüstrileri görülmektedir. Bu endüstriler içerisinde kenar kazıyıcılar ve yonga endüstrileri görülmektedir. Kenar kazıyıcılarında bulunan düzeltilerin genellikle pulcuklu düzeltilerle yapıldığı ve kalın yongalar üzerine üretildikleri görülmektedir. Bu doğrultuda bakıldığında Yabrud I kaya altı sığınağı, Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarında yontmataş endüstrilerinde benzerlik bulunsa da farklılıklar da bulunmaktadır. Orta Paleolitik Dönem tabakalarında bulunan yabrudian, Levallois ve Mousterian endüstrilerinde benzerlik bulunmamaktadır. Yabrud I kaya altı sığınağında ve Uçurtma Alanı ile Hırbe Helale alanlarındaki kenar kazıyıcılarının arasında benzerlik bulunmamaktadır. Yabrud I kaya altı sığınağında kalın yongalar üzerine pulcuklu düzeltiler yapılırken Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarındaki kenar kazıyıcılar Levallois ve basit yonga ve dilgiler üzerine basit ve basamaklı düzeltilerle üretilmektedir. Bu doğrultuda bu alanlarda tabaka ve dönemler içerisinde endüstriyel ve kültürel farklılıklar bulunmaktadır.

Hummal Orta Paleolitik Dönem için E- D ve C tabakasında yabrudian endüstrisinde üretilmiş yoğunlukla pulcuklu düzeltili kenar kazıyıcılar bulunmaktadır (Wegmüller, 2015). Hummal seviyelerinde hummalian endüstrisinde uzun ve standart dilgi üretimi görülmektedir. Mousterian seviyelerinde ise standart Levallois-Mousterian alet grupları içerisinde yonga ve dilgiler bulunmaktadır. Yerleşimde üretilen yontmataşlarda genel olarak çakmaktaşı hammaddesi kullanıldığı görülmüştür. Orta Paleolitik döneme bakıldığında yabrudian seviyelerinde bulunan kenar kazıyıcılarda pulcuklu düzeltili kenar kazıyıcılar bulunurken Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarında bulunan kenar kazıyıcıların basit ve basamaklı düzeltilerle üretildiği görülmektedir. Hummal yerleşiminde hummalian endüstrisi görülürken Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale de hummalian endüstrisi görülmemiştir. Mousterian seviyelerinde ise üretilen Levallois – Mousterian endüstrileri benzerlik gösterirken Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarında bulunan uç üretim endüstrisi Hummal yerleşiminde görülmemektedir. Karşılaştırmaları yapılan bu alanlara bakıldığında ise üretilen yontmataşların genel olarak yerel kaynaklı çakmaktaşı hammaddesinden üretildikleri görülmektedir.

Dederiyeh Mağarası Suriye'nin Afrin bölgesinde yer alan mağara yerleşimidir. Dederiyeh mağarası 1987 yılında başlayan kazı çalışmaları sonucu Orta Paleolitik Dönem tabakaları vermektedir. Kazı çalışmalarının da Orta Paleolitik Dönem için önemli veriler veren Dederiyeh mağarası yontmataş verilerin yanında bir diğer önemli veri de Orta Paleolitik Döneme tarihlendirilen neanderthale çocuk iskeleti bulunmuştur. Bu çocuk iskeletinin 70 cm derinliğinde kazılan bir çukur içine bilinçli gömüldüğü düşünülmektedir (Akazawa, vd., 1999). Orta Paleolitik seviyelerinde yine 15 ayrı bireye ait iskelet kalıntıları bulunmuş ve bunlarında çoğunluğunu çocuk bireylerin oluşturulduğu görülmüştür (Akazawa, vd., 1999). Önemli veriler veren Dederiyeh Mağarası yontmataş endüstrisi içinde önemli veriler sunmaktadır. Orta Paleolitik Dönem seviyelerinde Levallois endüstrisinin gelişimi görülmekle birlikte bu seviyelerde kenar kazıyıcılar, çentikli aletler, delici aletler, Levallois - Mousterian uçlar, Levallois yonga ve dilgiler gibi alet üretiminin çeşitlendiği görülmektedir (Akazawa, vd., 1999). Dederiyeh Mağarasında yontmataş üretim endüstrisinde hammadde de çeşitlilik görülmekte, yontmataşların çoğunluğunda çakmaktaşı kullanılırken obsidyen ve kuvars taşının da üretim içerisinde kullanıldığı görülmektedir. Orta Paleolitik Dönem tabakalarında yontmataş endüstrisinde benzerlikler görülmektedir. Dederiyeh Mağarasında Orta Paleolitik Dönem Levallois endüstrisinin gelişimi ve alet üretim çeşitliliği Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarında da görülmektedir. Dederiyeh Mağarasında hammadde de çakmaktaşı, obsidyen ve kuvars taşı gibi çeşitlilik bulunurken Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarında hammadde sadece çakmaktaşı olarak kullanılmıştır.

3.1.5. Kafkasya Paleolitiği

Kafkasya bölgesinde bulunan önemli Paleolitik Dönem yerleşimi olan Nor Geghi yerleşimi Ermenistan sınırları içerisinde Kotayk şehrinde yer alan Paleolitik Dönem mağara yerleşimidir. Mağara içerisinde yapılan kazı çalışmaları sonucunda geç Acheulean dönem buluntuları bulunurken, yapılan kazı ve tarihlendirme çalışmaları sonucunda 550 bin yıllık tarihlendirme sonucu alınmıştır (Adler, vd. 2014). Bu çalışmalar sonucunda mağara içerisinde güçlü bir Alt ve Orta Paleolitik Dönem verilerine ulaşılmıştır. Nor Geghi Mağarasında bulunan Geç Acheulean ve Levallois endüstrileri içerisinde üretilen el baltaları, çekirdekler, kenar kazıyıcılar, Levallois yonga ve dilgiler, basit yonga ve dilgiler, düzeltili ve düzeltilsiz uçlar bulunmaktadır. Yontmataş endüstrisinin gelişmiş olarak kullanıldığı ve yoğun bir biçimde çeşitlilik veren Nor Geghi Mağarasında Levallois tabakalarında görüldüğü üzere Levallois endüstrisini gelişmiş bir şekilde kullandıkları da görülmektedir (Adler, vd. 2014). Nor Geghi Mağarasında yontmataşların genel olarak obsidyen hammaddesinden üretildikleri görülmektedir.

Bu doğrultuda bakıldığında Nor Geghi Mağarası, Uçurtma Alanı ile Hırbe Helale alanları arasında endüstriyel olarak benzerlik bulunmakla beraber bazı farklılıklarda bulunmaktadır. Nor Geghi Mağarasında bulunan Geç Acheulean Dönem el baltalarında genel olarak yürek ve oval biçimli el baltaları bulunurken Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarında badem ve lanceate biçimli el baltaları görülmekte ve Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarında kıyıcı aletler ve 3 yüzeyli kazma aletler bulunurken Nor Geghi Mağarasında bulunmamaktadır. Nor Geghi Mağarasında kenar kazıyıcılar Quina tip düzeltilelerle üretilirken Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarında kenar kazıyıcılar da basit ve basamaklı düzeltileler kullanılmıştır. Nor Geghi Mağarasında bulunan çekirdekler ile Uçurtma Alanında bulunan çekirdekler arasında Levallois tek kutuplu, çift kutuplu ve merkezci çıkarmalar bulunurken Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarında da aynı üretim teknolojisi benzerlik sunmaktadır. Nor Geghi Mağarasında üretilen yontmataş aletlerde hammadde olarak obsidyen kullanılırken Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale alanlarında yontmataş alet üretiminde çakmaktaşı kullanılmıştır. Karşılaştırması yapılan bu alanlara bakıldığında tipolojik olarak benzerlik bulunurken teknolojik olarak farklılıklar görülmektedir.

3.2. Sonuç

Bu çalışma, Mardin ilinin Artuklu ilçesinde yer alan Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale açık alan buluntu alanlarından toplanan yontmataş aletlerin teknolojik ve tipolojik analizlerini sunmakta ve bu analizler aracılığıyla Paleolitik Dönem insanının yaşam izleri üzerine çeşitli değerlendirmeler yapmaktadır. Yüzey araştırmaları sonucunda, Uçurtma Alanı'ndan 253, Hırbe Helale alanından 111, yontmataş alet toplanmıştır. Tarımsal ve inşaat faaliyetleri nedeniyle yontmataş aletler stratigrafik bağlamda değil, yüzeyden elde edilmiştir. Yine de bu aletler, dönemin alet teknolojisi ve tipolojisi hakkında önemli bilgiler sunmaktadır.

Her iki alanda da incelenen yontmataş aletler, dönemin endüstriyel gelişimini ve insanların sahip olduğu bilişsel becerileri ortaya koymaktadır. Uçurtma Alanında yonga ve dilgi üretiminin baskın olduğu, Hırbe Helale'de de yonga endüstrisinin yoğun bir biçimde var olduğu gözlemlenmiştir. Aletlerin topuk tiplerine bakıldığında her iki alanda da façetalı topukların çoğunlukta olduğu, bunun yanında kırık topukların bazı örneklerde aletlerin kullanımına işaret ettiği belirlenmiştir.

Aletlerin dorsal izleri ve çıkarım yönleri incelendiğinde Uçurtma Alanı'nda paralel ve simetrik çıkarımlar baskınken; Hırbe Helale alanında paralel çıkarımlar çoğunluktadır.

Aletlerin profillerine göre yapılan sınıflandırmada her iki alanda da iç bükey, dış bükey, düz ve burgulu profiller tespit edilmiştir. Yine düz ve basamaklı düzeltilere sahip kenar kazıyıcılar, her iki alanda da tek kenar kazıyıcı ve çift kenar kazıyıcı olmak üzere incelenmiştir. Uçurtma Alanı'nda Levallois teknolojisinin yoğun bulunması ve Hırbe Helale'de az oranda Levallois endüstrisinin varlığı, alanlar arasındaki endüstriyel çeşitliliği ve teknolojik ayrımı ortaya koymaktadır.

Uçurtma Alanı ve Hırbe Helale'de ki çekirdek kalıntıları hazırlıklı ve hazırlıksız örnekleri içermektedir. Uçurtma Alanı'nda 44 çekirdekten çoğunluğu hazırlıklı çekirdekler olup bunların büyük bir kısmı Levallois endüstrisine ait olarak tanımlanmıştır. Hırbe Helale alanında toplam 14 çekirdek incelenmiş, bu çekirdeklerin çoğu Levallois endüstrisi içinde sınıflandırılmıştır. Bu durum, her iki alanın Levallois teknolojisini kullanma oranında farklılık gösterdiğini işaret etmektedir.

El baltaları üzerine yapılan analizlerde, Uçurtma Alanı'ndan 32, Hırbe Helale alanından 24 el baltası toplanmış ve incelenmiştir. Kalın ve yassı olarak sınıflandırılan

el baltaları, üretim süreçlerinde hem sert hem de yumuşak çekiç tekniklerinin bir arada kullanıldığını göstermektedir. Bu iki farklı çekiç kullanımının profiller üzerinde belirgin etkileri olduğu ve üretim sırasında dikkatle seçildiği anlaşılmaktadır.

Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale buluntuları, Paleolitik Dönem insanların taş alet üretiminde gelişmiş ve sistematik yöntemler kullandığını göstermektedir. Bu alanlarda yapılan çalışmalardan elde edilen bulgular, Paleolitik toplumların teknolojik ve kültürel gelişimlerine dair yeni anlayışlar kazandırmaktadır. Ayrıca, Anadolu'nun Paleolitik Çağ'daki rolü ve bu alandaki araştırmalar, bölgedeki erken insan yerleşimlerinin dinamiklerini ve kültürel etkileşimleri daha iyi anlamamıza katkı sağlamaktadır.

Anadolu'daki Paleolitik Dönem yerleşimlerine bakıldığında Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanları ile Karain Mağarası, Dursunlu, Kaletpe Deresi 3, Üçağzılı II Mağarası, Gürgürbaba tepesi, Dülük, Paleogaün ve Uluköy Mağarası yontmataş endüstrileri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar dönemsel olarak karşılaştırılmıştır. Alanların birbiriyle etkileşimleri incelenmiş ve yerleşimlerdeki yontmataş endüstrilerinin genel olarak Alt Paleolitik Dönemde Acheulean geleneğiyle başlayıp, Orta Paleolitik dönemde Levallois endüstrisinin yoğunluğu görülmektedir. Anadolu ile beraber Suriye – Levant koridorunda Holon, Tabun Mağarası, Misliya Mağarası, Kissufim, Qesem Mağarası, Ubeidiya, Gesher Benot Ya'agov, Yabrud I Kaya Altı Sığınağı, Hummal, Nadaouiyeh, Latamne ve Dederiyeh Mağarası yerleşimlerinde de endüstriyel ve kültürel karşılaştırma yapılmış ve alanlar arasında benzerlik ve farklılıklar görülmüştür. Kafkasya bölgesinde Nor Geghi Mağarasında yapılan karşılaştırma sonucunda yerleşimler arasında endüstriyel ve kültürel benzerliklerle beraber farklılıklar da görülmüştür.

Uçurtma alanı ve Hirbe Helale alanlarında toplanan yontmataşların karşılaştırılan yerleşimler içerisinde benzerlikleri ve farklılıkları gözlemlenmiştir. Buna göre;

Anadolu'da Alt Paleolitik Dönem olarak Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanlarında bulunan el baltaları endüstriyel olarak Karain Mağarası, Kaletpe Deresi 3 Dülük, Paleogaün, Gürgürbaba Tepesi ve Uluköy Mağarası ile benzerlik gösterirken yontmataşlarda formsal olarak farklılıklar görülmektedir. Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanlarında el baltalarının yoğunluğu kalın ve badem ile lanceate biçimliyen

Dülük ve Paleogaün alanlarında yassı ve üçgen ile mızrak biçimli el baltaları yoğunluk oluşturmaktadır. Gürgürbaba tepesinde genel olarak daha büyük boyutlu ve yassı formlu üçgen, yürek ile mızrak biçimli el baltaları görülmektedir. Uluköy Mağarasında ise yonga üzerine yapılmış tek yüzeyle el baltaları görülmüştür. Orta Paleolitik Dönem olarak bakıldığında ise Karain Mağarası, Kaletpe Deresi 3, Üçağızlı II Mağarası, Dülük, Paleogaün ve Uluköy Mağarası ile endüstriyel ve formsal olarak benzerlikler göstermektedir. Orta Paleolitik dönemde Levallois endüstrisi ile yoğunlukla üretilen yontmataşlar kenar kazıyıcılar, uçlar, dişlemeli ve çentikli aletler, dilgiler ve yongalar endüstriyel ve tipolojik olarak benzerlikler göstermektedir. Üretim üzerinde kullanılan tekniklerde ve düzeltmelerde farklılıklar görülmektedir. Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanlarında kenar kazıyıcılarında kullanılan basit ve basamaklı düzelteler kullanılırken Karain Mağarası, Dülük, Paleogaün yerleşimlerinde düzeltelerin yoğunlukla pulcuklu ve almaşık düzelteler kullanılmıştır.

Suriye - Levant koridorunda Alt Paleolitik Dönem olarak karşılaştırılan yerleşimlerde el baltalarında endüstriyel olarak Holon, Tabun Mağarası, Misliya Mağarası, Yabrud I, Nadaouiyeh, Latemne yerleşimleri ile benzerlik göstermektedir. Formsal ve hammadde olarak farklılık bulunan bu yerleşimlerde Alt Paleolitik dönem için endüstriyel bir etkileşimin olduğu görülmektedir. Orta Paleolitik Döneme bakıldığında ise endüstriyel olarak Holon, Tabun Mağarası, Misliya Mağarası, Qesem Mağarası, Gesher Benot Ya'agov, Yabrud I, Hummal, Nadaouiyeh, Latamne ve Dederiyeh Mağarasında yontmataş endüstrisinde benzerlikler görülmekle birlikte farklılıklar da görülmektedir. Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanlarında kenar kazıyıcılar çoğunlukla basit yonga ve dilgi üzeri üretilirken Levant koridorunda üretimin çoğunlukla Levallois yonga ve dilgiler üzere üretildiği, düzeltelerinde Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale alanlarında basit ve basamaklı düzelteler kullanılırken Levant koridorunda ise Quina tip düzelti ve pulcuklu düzelteler yoğunluğu oluşturmaktadır. Bu doğrultuda bakıldığında Orta Paleolitik Dönem içerisinde endüstriyel olarak Suriye –Levant koridoru ile Anadolu arasında endüstriyel olarak bir etkileşim olduğu görülmektedir.

Son olarak, Anadolu'daki diğer Paleolitik yerleşimlerle karşılaştırıldığında, Uçurtma Alanı ve Hirbe Helale'nin yontmataş endüstrileri ile benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmiştir. Bu bulgular, bölgedeki erken insan yerleşimlerinin dinamiklerini ve kültürel etkileşimlerini anlamamızda önemli bir katkı sağlamaktadır.

Geniş kapsamlı gelecekteki araştırmalar, bölgenin Paleolitik Dönemini daha kapsamlı bir şekilde incelememize olanak tanıyacaktır.

EKLER

Bordes (1961) Tipoloji Listesi	
1. Tipik Levallois yonga	31. Atipik ön kazıyıcı
2. Atipik Levallois yonga	32. Tipik taş kalem
3. Levallois uç	33. Atipik taş kalem
4. Düzeltili Levallois uç	34. Tipik delici
5. Yanıltıcı Levallois uç	35. Atipik delici
6. Mousterian uç	36. Tipik sırtlı bıçak
7. Uzun Mousterian uç	37. Atipik sırtlı bıçak
8. Limace Limace	38. Doğal sırtlı bıçak
9. Tek düz kenar kazıyıcı	39. Kazağı
10. Tek içbükey kenar kazıyıcı	40. Budanmış yonga-dilgi
11. Tek dışbükey kenar kazıyıcı	41. Keski
12. İki düz kenar kazıyıcı	42. Çentikli
13. İki düz/dışbükey kenar kazıyıcı	43. Dişlemeli
14. İki düz/içbükey kenar kazıyıcı	44. Almaşık düzeltili
15. İki dışbükey kenar kazıyıcı	45. İç yüzeyde düzensiz düzelti yonga
16. İki içbükey kenar kazıyıcı	46/49. Almaşık düzeltili ve dik düzeltili yonga
17. İki dışbükey/içbükey kenar kazıyıcı	50. İki yüzeyli düzeltili yonga
18. Düz yakınsak kenar kazıyıcı	51. Tayac uç
19. İçbükey yakınsak kenar kazıyıcı	52. Üçgen çentik
20. Dışbükey yakınsak kenar kazıyıcı	53. Yanıltıcı mikro taş kalem
21. Düzensiz düz kenar kazıyıcı	54. Dibi çentikli yonga
22. Düz yatay kenar kazıyıcı	55. Nacak
23. Dışbükey yatay kenar kazıyıcı	56. Rende
24. İçbükey yatay kenar kazıyıcı	57. Saplı uç
25. İçyüzde kenar kazıyıcı	58. Saplı alet
26. Dik düzeltili kenar kazıyıcı	59. Kıyıcı
27. Sırtı inceltilmiş kenar kazıyıcı	60. İç yüzden kıyıcı
28. İkiyüzlü düzeltili kenar kazıyıcı	61. Kıyıcı Alet
29. Almaşık kenar kazıyıcı	62. Belirsiz
30. Tipik ön kazıyıcı	63. İki Yüzeyli uç

EK 1: BORDES TİPOLOJİ LİSTESİ

Taşımalık Listesi		
<p>1. Taşımalık Formu</p> <p>0. Doğal Parça</p> <p>1. Kabuklu Yonga</p> <p>2. Kabuklu Dilgi</p> <p>3. Doğal Sırtlı Yonga</p> <p>4. Doğal Sırtlı Dilgi</p> <p>5. Düz Yonga</p> <p>6. Düz Dilgi</p> <p>24. Dilgicik (uzunluk<3 cm genişlik <3cm)</p> <p>7. Levallois Yonga</p> <p>8. Levallois Dilgi</p> <p>33. Levallois Uç</p> <p>9. Geniş Levallois Uç</p> <p>10. Uzun Levallois Uç</p> <p>11. Yanıltıcı Levallois Uç</p> <p>12. Eclat Debordant</p> <p>13. Tepeli Dilgi</p> <p>14. Çekirdek Kenarı</p> <p>15. Çekirdek</p> <p>16. Kombewa Yonga</p> <p>17. Taş Kalem Kıymığı</p> <p>18. Tanımsız Yonga Parçası</p> <p>19. Tanımsız Çekirdek Parçası</p> <p>20. Nahr İbrahim</p> <p>21. Clacton Yonga</p> <p>22. İri Yonga</p> <p>23. İri Dilgi</p> <p>2. Taşımalık Profili</p> <p>1. Düz</p> <p>2. İçyüz İçbükey</p> <p>3. Dışbükey</p> <p>4. Kıvrımlı</p> <p>5. Diğer</p> <p>3. Yanma Durumu</p> <p>0. Yanma Yok</p> <p>1. Yanma Var, renklerde değişim görülüyor</p> <p>2. Yanma Var, Parçalanmış</p> <p>4. Durum</p> <p>0. Kırık Yok</p> <p>1. Proximal Kısım (Distal yok)</p> <p>2. Distal Kısım (Proximal yok)</p> <p>3. Medial Kısım (Proximal ve Distal yok)</p> <p>4. Sprit</p> <p>5. Diğer</p> <p>5. Hammadde</p> <p>1. Çakmaktaşı</p> <p>2. Obsidyen 2a. Siyah</p> <p>2b. Kahverengi</p> <p>2c. Kahverengi-Kırmızı</p>	<p>2d. Kırmızı</p> <p>3. Bazalt</p> <p>4. Riyolit</p> <p>5. Traki Bazalt</p> <p>6. Quartz</p> <p>7. Radyolarit</p> <p>9. Diğer</p> <p>10. Patina</p> <p>11. Kalker</p> <p>6. Patina</p> <p>0. Yok</p> <p>1. Az</p> <p>2. Orta</p> <p>3. Çok</p> <p>7. Topuk Tipi</p> <p>0. Topuksuz</p> <p>1. Kabuklu Topuk</p> <p>2. Düz Topuk</p> <p>3. İki Yüzlü Topuk</p> <p>4. İki Yüzlü Düz v Kabuklu Topuk</p> <p>5. Façetalı (Yüzcüklü Topuk</p> <p>6. Jandarma Şapka Biçimli Topuk</p> <p>7. Çizgi Topuk</p> <p>8. Nokta Topuk</p> <p>10. Clacton Topuk</p> <p>8. Topuk Şekli</p> <p>0. Yok</p> <p>1. Geniş</p> <p>2. Düz</p> <p>3. Yuvarlağımsı</p> <p>4. Sivri</p> <p>9. Diğer</p> <p>9. Topuk Modifikasyonu</p> <p>0. Yok</p> <p>1. Yüzcüklü</p> <p>2. Aşınmış</p> <p>3. Dışyüzden yongalanmış</p> <p>4. İnceltilmiş</p> <p>9. Diğer</p> <p>10. % Dışyüz Kabuk</p> <p>0. Kabuksuz</p> <p>1. $0 < x < 25$</p> <p>2. $25 < x < 50$</p> <p>3. $50 < x < 90$</p> <p>4. $90 < x$</p> <p>11. Kabuk Tipi</p> <p>0. Kabuksuz</p> <p>1. Pebble kabuk</p> <p>2. Rolled nodule kabuk</p> <p>3. Obsidiyen kabuk</p>	<p>12. Dorsal Yönelimleri</p> <p>0. Dorsal yön yok</p> <p>1. Paralel</p> <p>2. Yakınsak, simetrik</p> <p>3. Yakınsak, asimetric</p> <p>4. Çok merkezci/orthogonal</p> <p>5. Diğer</p> <p>13. Dorsal İzlerin Yönleri</p> <p>0. Dorsal iz yok</p> <p>1. Yanlızca proximal</p> <p>2. Proximal ve distalden düzenleme</p> <p>3. Proximal ve Distal (bidirectional)</p> <p>4. Proximal ve bir kenar (orthogonal)</p> <p>5. Merkezci (> directions)</p> <p>6. Kenar (1-2 Kenarlarda)</p> <p>7. Yanlızca distal</p> <p>8. Distal ve bir kenar</p> <p>9. Diğer</p> <p>14. Düzelti Tipi</p> <p>0. Düzeltisiz</p> <p>1. İnce düzelti</p> <p>2. Dik düzelti</p> <p>3. Basit düzelti</p> <p>4. Invasive scalar (aurignacian)</p> <p>5. Almaşık</p> <p>6. Almaşan</p> <p>7. İki yüzeyli düzelti</p> <p>8. Taş kalem</p> <p>9. Helwan düzelti</p> <p>10. Diğer</p> <p>11. Yarı dik düzelti</p> <p>12. Karışık/düzensiz düzelti (ince dik ve yarı dik)</p> <p>15. Bitim (Termination)</p> <p>0. Yok</p> <p>1. Düz</p> <p>2. Menteşe</p> <p>3. Dalmalı</p> <p>4. Diğer</p> <p>5. İçbükey</p> <p>6. Küt</p> <p>16. Ölçümler</p> <p>1. Uzunluk</p> <p>2. Genişlik</p> <p>3. Kalınlık</p> <p>4. Topuk Genişliği</p> <p>5. Topuk Kalınlığı</p> <p>17. Not</p>

EK 2: TAŞIMALIK TANIMLAMA LİSTESİ

Çekirdek Listesi		
<p>1.Çekirdek Formu</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Denenmiş 2. Tek kutuplu çekirdek 3. İki kutuplu çekirdek 4. Merkezci Levallois çekirdek 5. Geniş Levallois Uç Çekirdeği 6. Uzun Levallois Uç Çekirdek 7. Levallois Uç Çekirdeği (Nubian) 8. Tek Kutuplu Levallois Çekirdek 9. İki Kutuplu Levallois Çekirdek 10. Tek/Çift Platformlu Pirizmatik Dilgi Çekirdek 11. Pirizmatik Dilgi Çekirdeği 12. Piramidal/Yarı Piramidal Çekirdek 13. El-Kowm Tip Dilgi Çekirdek 14. Değişken Kenarlı Çekirdek 15. Bipolar Çekirdek 16. Düzensiz Çekirdek 17. Çok Yüzlü Çekirdek 18. Diskoid Çekirdek 19. Core on Flake <p>2.Çekirdek Taşımaliğı</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Diğler/Tanımsız 2. Yumru 3. Yonga 4. Köşeli Parça 5. Yassı-Düz Parça 6. Blade <p>3.Durum</p> <ol style="list-style-type: none"> 0. Kırık Yok 1. Proximal Kısım (Distal yok) 2. Distal Kısım (Proximal yok) 3. Medial Kısım (Proximal ve Distal yok) 4. Sprit (Belirsiz) 	<p>4.Hammadde</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Çakmaktaşı 2. Obsidyen 2a. Siyah 2b. Kahverengi 2c. Kahverengi-Kırmızı 2d. Kırmızı 2e. Yeşil 3. Bazalt 4. Riyolit 5. Traki Bazalt 6. Quartz 7. Radyolarit 8. – 9. Diğler 10. Patina 11. Kalker <p>5.Patina Dışyüz</p> <ol style="list-style-type: none"> 0. Yok 1. Az 2. Orta 3. Çok <p>6.Patina İçyüz</p> <ol style="list-style-type: none"> 0. Yok 1. Az 2. Orta 3. Çok <p>7.Dışyüz Kabuk Oranı</p> <ol style="list-style-type: none"> 0. Kabuksuz 1. $0 < x < 25$ 2. $25 < x < 50$ 3. $50 < x < 90$ 4. $90 < x$ <p>8.Kabuk Tipi</p> <ol style="list-style-type: none"> 0. Kabuksuz 1. Pebble kabuk 2. Rolled nodule kabuk 3. Obsidiyen kabuk 	<p>9.Platform Sayı</p> <ol style="list-style-type: none"> 0. Yok 1. Bir 2. İki 3. Üç ve daha fazlası 4. Diğler <p>10.Platform Şekilleri</p> <ol style="list-style-type: none"> 0. Tek Platformlu 1. Karşıt, Aynı kutup 2. Karşıt, Zıt kutup 3. Karşıt, Zıt yüz 4. Ortogonal 5. Yakınsak 6. Merkezci 7. Ortogonal/Zıt yüz 8. – 9. Diğler/Belirsiz <p>11.Flaws and Errors</p> <ol style="list-style-type: none"> 0. Yok 1. Hammadde kötü 2. Hafif-Orta kırık 3. Ağır yongalanmış 4. Overpassed 5. Tükenmiş 6. Flat removal face <p>12.Yongalama Yüzeyini Taşımaliğı</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Yonga 2. Dilgi 3. Yonga ve Dilgi 4. Yakınsak / Uç 5. İri Yonga 6. Dilgicik 7. Diğler <p>13.En Son Çıkan Taşımaliğın Uzunluğı</p> <p>14.Ölçümler</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Uzunluk 2. Genişlik 3. Kalınlık <p>15. Not</p> <p>16. Fotoğraf No</p>

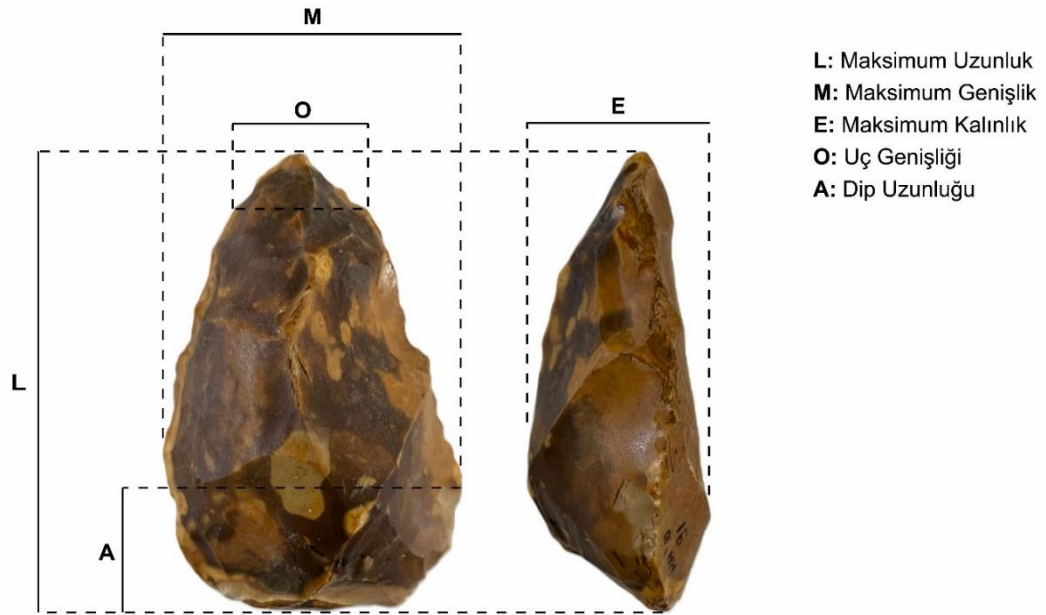
EK 3: ÇEKİRDEK TANIMLAMA LİSTESİ

El Baltası Listesi		
<p>1. Taşımalık</p> <p>1. Oval 2. Plaka 3. Yonga 4. Düzensiz Parça 9. Tanımlanamayan</p> <p>2. Tip</p> <p>1. İki yüzeyli 2. Tek yüzeyli 3. Ön hazırlık 4. Kısmen İki yüzeyli 5. Kırıyıcı 9. Tanımlanamayan</p> <p>3. Durum</p> <p>0. Whole/Tam 1. Proximal/Distal Yok 2. Distal /Proximal yok 3. Medial/Proximal ve Distal Yok 4. Split: Kırık/Çatlak 9. Tanımlanamayan</p> <p>4. Hammadde</p> <p>1. Çakmaktaşı 2. Obsidyen 2a. Siyah 2b. Kahverengi 2c. Kahverengi-Kırmızı 2d. Kırmızı 2e. Yeşil 3. Bazalt 4. Riyolit 5. Traki Bazalt 6. Quartz 7. Radyolarit 8. – 9. Diğer 10. Patina 11. Kalker</p> <p>5. Patina</p> <p>0. Patina yok 1. Az >25 2. Orta >50 3. Çok >90</p> <p>6. Kabuk Ön yüzey</p> <p>0. No Cortex 1.0 < < 25 2.25 << 50 3.50 << 90 4.90 <</p>	<p>7. Kabuk Arka yüzey</p> <p>0. No Cortex 1.0 < < 25 2.25 << 50 3.50 << 90 4.90 <</p> <p>8. Şekli</p> <p>1. Triangular/Üçgen 2. Amigdaloid/Badem 3. Bipointed/İki uçlu 4. Ovate/Oval 5. Cleaver/ Nacak 6. Dikdörtgen 7. Amorf 8.- Kalp Biçimli (Cordi Form) 9. Tanımlanamayan</p> <p>9. Kesit</p> <p>1. Biconvex/Çift Dışbükey 2. Plano-Convex/Tek Dış Bükey 3. Backed-Kenarda Kabuk ve Küt</p> <p>10. Kenar Profili</p> <p>1. Straight/Düz 2. "S" Shape 3. Zigzag 4. Alternating/Dalgalı (Long S Shape) 9. Tanımlanamayan</p> <p>11. Kenar şekli (sağ sol)</p> <p>1. Düz 2. Az Dış Bükey 3. Dış Bükey 4. İç Bükey 9. Kırık</p> <p>12. Proximal Kısım</p> <p>1. Düz 2. Küt 3. Yuvarlak 4. Sivri 5. Yuvarlağımsı 9. Kırık</p> <p>13. Distal Kısım</p> <p>1. Düz 2. Küt 3. Yuvarlak 4. Sivri 5. Yuvarlağımsı 9. Kırık</p>	<p>14. Percussion</p> <p>1. Sert Vurguç 2. Yumuşak + Sert Vurguç 3. Yumuşak Vurguç</p> <p>15. Düzelti (Sağ ve Sol)</p> <p>0. Yok 1. Short-Kısa 2. Long-Uzun 3. Invasive-Invasive 4. Covering-Kaplayan 9. Tanımlanamayan</p> <p>16. Düzelti Yönelimleri</p> <p>0. Yok 1. Dorsal 2. Ventral 3. Alternating-ön/arka 4. Bifacial-İki Yüzeyli 9. Tanımlanamayan</p> <p>17. Üst Yüzey</p> <p>A/B/C/D/E/F/A 0. Yok 1. Az 2. Çok 9. Kırık</p> <p>18. Alt Yüzey</p> <p>A/F/E/D/C/B 0. Yok 1. Az 2. Çok 9. Kırık</p> <p>19. ÖLÇÜMLER</p> <p>A. En geniş Yerin Dipten Uzaklığı L. Maksimum Uzunluk M. Maksimum Genişlik E. Maksimum Kalınlık N. Orta Nokta Genişliği O. 1/4 Uzunluk Genişliği</p>

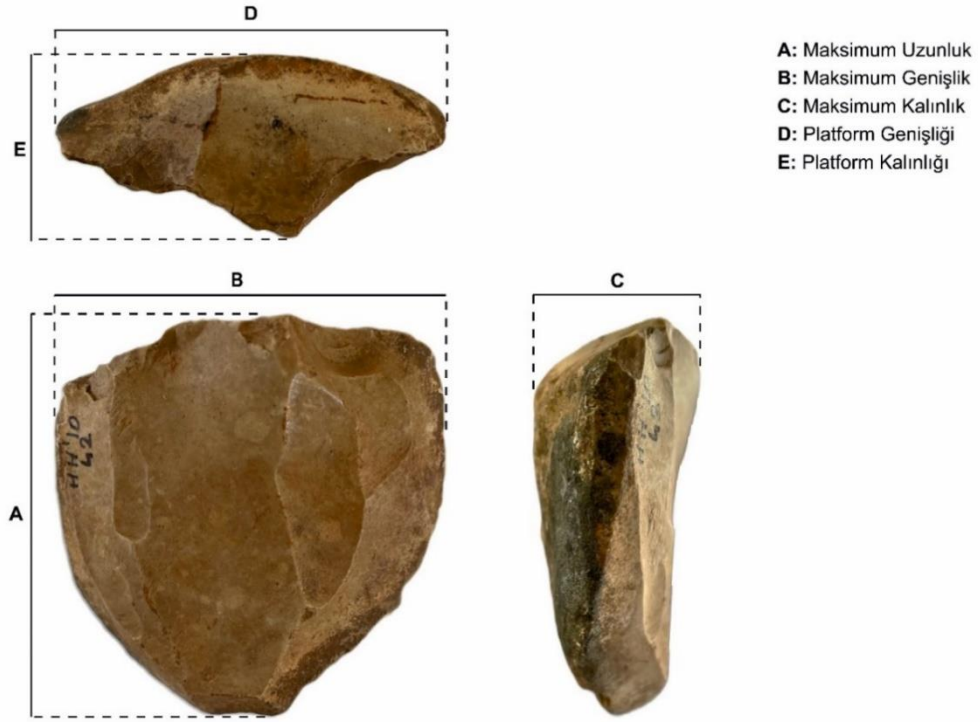
EK 4: EL BALTASI TANIMLAMA LİSTESİ

El Baltası Tipleri	Kalınlık Endisi	Yuvarlaklık Endisi	Uzunluk Endisi
Üçgen	YASSI 2.35<m/e	$4.25 < L/a$	$L/m < 1.5$
Yürek		$1.75 < L/a < 4$	$1.5 < L/m$
Diskoid		$1.75 < L/a < 2$	$L/m < 1.3$
Oval		$L/a < 1.75$	$1.3 < L/m < 1.6$
Limande, Naviform		$L/a < 1.75$	$1.6 < L/m$
Uzun Üçgen			$1.5 < L/m$
Badem	KALIN m/e < 2.35	$1.75 < L/a < 4.25$	$1.5 < L/m$
Lanceolate		$4.25 < L/a$	$1.5 < L/m$
Micoquien			$1.6 < L/m$
Fusiform			
Çekirdek benzeri			

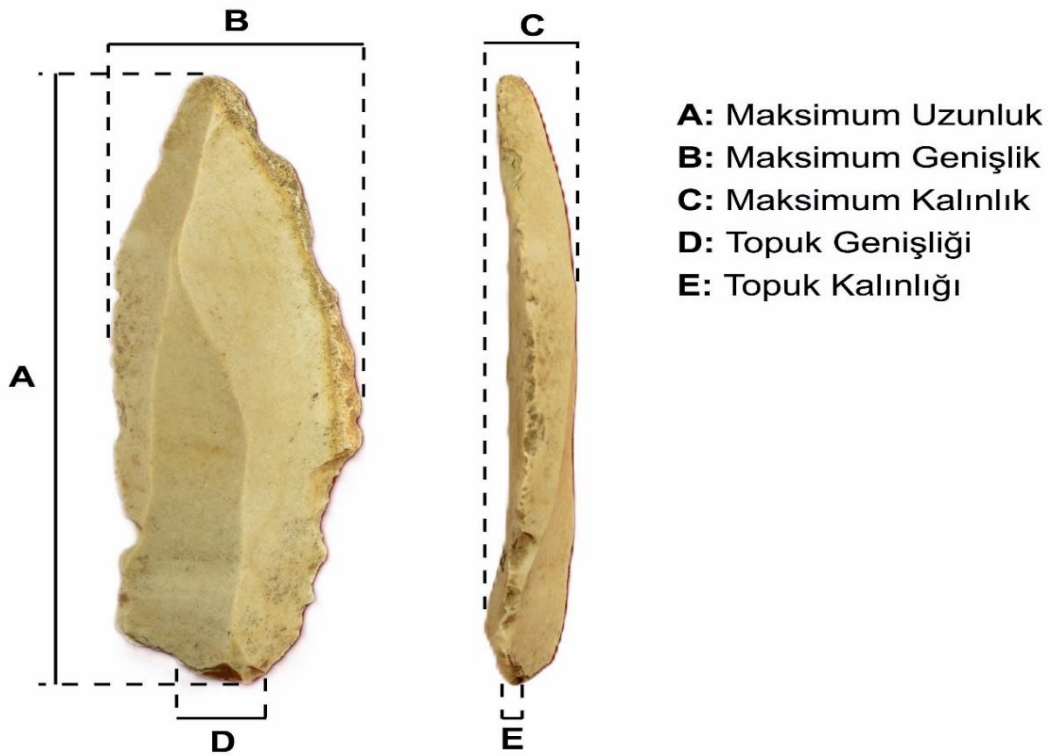
EK 5: EL BALTASI METRİK ÖLÇÜM LİSTESİ

EK 6: EL BALTASI METRİK ÖLÇÜM ÇİZELGESİ

EK 7: ÇEKİRDEK METRİK ÖLÇÜM ÇİZELGESİ

EK 8: TAŞIMALIK METRİK ÖLÇÜM ÇİZELGESİ

KAYNAKÇA

- Adler, D. S., Wilkinson, K. N., Blockley, S., Mark, D. F., Pinhasi, R., Schmidt-Magee, B. A., Nahapetyan, S., Mallol, C., Berna, F., Glauberman, p. J., Raczynski-Henk, Y., Walles, N., Frahm, E., Jöris, O., Macleod, A., Smith, V. C., Cullean, V. L., Gasparian, B. (2014). Early Levallois technology and the Lower to Middle Paleolithic transition in the Southern Caucasus. *Science*, 345(6204), S: 1609-1613
- Akazawa, T., Mohesen, S., Ishida, H., Kondo, O., & Griggo, C., (1999), new discovery of a neanderthal child burial from the Dederiyeh cave in syria. *Paleorient*, 25, 2, S: 129-142
- Ambrose, S.H. (2001), Paleolithic Technology and Human Evolution. *Science* 291, S: 1748-1753
- Bar-Yosef, O., Belfer-Cohen, A. (2001). From Africa to Eurasia early dispersals. *Quaternary International* 75(1), S: 19-28
- Bar-Yosef, O. & Vandermeersch B. et al., 1992: "The Excavations in Kebara Cave, Mount Carmel", *Current Anthropology* 33.5 (1992), s.497-546
- Bar-Yosef, O. (1994). The lower paleolithic of the Near East. *Journal of World Prehistory*, 8, S: 211-265
- Baykara İ., Dinçer B., Şahin S., Koç E., Baykara D., Özer İ., ve Sağır M. (2016). 2014 Yılı Van İli Neojen ve Pleistosen Dönemleri Yüzey Araştırması. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*. 33/2: S: 539-552

- Baykara İ., Dinçer B., Şahin S., Baykara D., ve Bolkan İ.H. (2017). 2015 Yılı Van İli Pleistosen Dönem Yüzey Araştırması. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*. 34/1: S: 295-314
- Baykara, İ., Dinçer, B., Şahin, S. (2018). Gürgürbaba Tepesi Erciş, Van Paleolitik Çağ Araştırmaları. *In Colloquium Anatolicum* No. 17, S: 85-99
- Baykara, İ. (2018). Gürgürbaba Tepesi Geç Acheulian Dönem El Baltalarının Teknolojik ve Tipolojik Açısından Tanımlanması. *Anadolu Arkeolojisinde Taş Aletler.Ege Yayınları. İstanbul. S: 77-107*
- Baykara, İ., Kural, E. E., Yıldırım, A. A., ve Agras, M. K. (2021). Kuzey Levant 'tan bir orta paleolitik dönem yerleşimi: Üçağzlı II mağarası buluntuları. *Anadolu Araştırmaları*, (24), S: 1-31
- Baykara, İ., Turan, D., Gülhan, N. P. Ö. (2022). Pleistosen Dönem Gürgürbaba Tepesi 028 Numaralı Buluntu Alanı (GBT-028) Yontmataş Topluluğu, *ERCİŞ-VAN. TÜBA-AR Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi*, (30), S: 143-168
- Boëda, E., (1995). Levallois: A Volumetric Construction, Methods, A Technique. In: H.L. Dibble & O. Bar-Yosef, eds. *The Definition and Interpretation of Levallois Technology*. Madison (WI): Prehistory Press, pp. 41–68
- Bordes, F., (1961). *Typologie du Paléolithique ancien et moyen*, Centre National de la Recherche Scientifique (CNRS). Paris

- Bostancı, E. Y., (1962), Güney-Doğu Anadolu Araştırmaları. Dülük ve Kartal'ın Chellean veAcheulean Endüstrisi", *Anatolia* 6, S: 87-162
- Ceylan, K., (1994). Karain Mağarası, Levallois Tekniği, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi
- Chazan, M. (2000). Flake production at the Lower Palaeolithic site of Holon (Israel): implications for the origin of the Levallois method. *Antiquity*, 74 (285), S: 495-499
- Chazan, M., Monchot, H., Porat, N., Lister, A., Davies, P., Horwitz, L. K. (2001). Le site acheuléen de plein air d'Holon (Israël): premiers résultats. *Comptes Rendus de l'Académie des Sciences-Series IIA- Earth and Planetary Science*, 332(3), S: 201-207
- Coşkunsu, G., (2019), Hırbe helale (harabe helale) ve Ğurs vadisi. Afrika'dan dünyaya yayılırken yolu Anadolu'dan geçen paleolitik dönem atalarımızın Mardin'deki izleri, *Aktüel arkeoloji*, sayı: 67, S: 76-83
- Çiner, R. (1958). Gaziantep çevresinde paleolitik buluntular. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 16(3-4), S: 125-129
- Debénath, A. and Dibble, H.L. (1994). *Handbook of Paleolithic Typology*. Philadelphia: *University Museum, University of Pennsylvania*.
- Dinçer, B. (2007) "Anadolu'da İnsanın İlk Zamanları; Kaletepe", *Atlas* 169, S: 62-70

Dinçer, B. (2010). Dülük (Gaziantep) Paleolitik Çağ Buluntuları, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi Bursa Uludağ Üniversitesi

Kodaş, E., Genç, B., & İpek, B. (2020). Mardin-Hırbe Helale Alt Paleolitik Dönem Yontmataş Buluntuları. *Artuklu İnsan Ve Toplum Bilim Dergisi*, 5(1), S: 53-59

Kodaş, E.(2020). Doğu Anadolu'daki Paleolitik bir yerleşime ilişkin not: Hırbe Helale, Anadolu Antika. *Uluslararası Arkeoloji Dergisi*, XXVII, S: 7-21

Kodaş, E., Tümer, H., Erdem, Ç., Bilen, A., Labedan Kodaş, C., İpek, B., İpek, M., Yıldız, R. ve Genç, B., Mardin İli Derik, Mazıdağı ve Savur İlçeleri 2020 Yılı Yüzey Araştırması Tarihöncesi Dönem Buluntuları: İlk Gözlemler, *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi* 2022/7(2), 99-117

Kodaş, E., Cin, R., İpek, B., Özkan, K., Dinç, O., Mardin İli Artuklu, Kızıltepe, Yeşilli Ve Nusaybin İlçeleri Pleistosen Ve Erken Holosen Dönem Arkeolojik Yüzey Araştırması, 39. Araştırma Sonuçları Toplantısı / Cilt 1, S: 483-498

Kodaş, E., (2023), New evidence of pleistocene hominin occupation in Mardin province, South- east Turkey: şikefta el obrahimo cave, *antiquity*, cilt:97, sayı:394, S: 1-7

Kodaş, E., Erbil, E., Gülseven, B., Dinç, O., Çiftçi, Y., Kodaş, C.L., Erdem, Ç., Şan, M., İpek, B., Aksin, H, Ayazgün, Ş. (2024), Uluköy mağarası kazıları, Mardin./ Türkiye: ilk rapor, *Arkeoloji ve sanat dergisi*, 176, S:1-16

Fındık, B.(2018).İlisu Baraj Gölü Alanı Paleolitik Çağ Çekirdekleri. *MASROP E-Dergi*, 12(2),S:45- 57

Gopher, A., & Barkai, R. (2017). Qesem Cave and the Acheulo Yabrudian Cultural Complex in the Levant. *Quaternary of the Levant: Environments, Climate Change and Humans. Cambridge University Press, Cambridge*

Goren-Inbar, N. (2017). Gesher Benot Ya'aqov. In *Quaternary of the Levant—environments, Climate change and humans, Cambridge: Cambridge University Press, S: 187-194*

Güleç, E., Howell, F. C., White, T. (1999). Dursunlu—A new Lower Pleistocene artifact – bearing locality in southern Anatolia. In H. Ullrich (Ed.), *Hominid evolution: Lifestyles and survival strategies, Gelsenkirchen: Archaea, S: 349–364*

Güleç, E., White, T., Kuhn, S., Özer, I., Sağır, M., Yılmaz, H., & Howell, F. C. (2009). The lower pleistocene lithic assemblage from Dursunlu (Konya), central Anatolia, Turkey. *Antiquity*, 83(319), S: 11-22

Harmand S, Lewis JE, Feibel CS, Lepre CJ, Prat S, Lenoble A, Boës X, Quinn RL, Brenet M, Arroyo A, Taylor N, Clément S, Daver G, Brugal JP, Leakey L, Mortlock RA, Wright JD, Lokorodi S, Kirwa C, Kent DV, Roche H. (2015), 3.3-million-year-old stone tools from Lomekwi 3, West Turkana, Kenya. *Nature*, 521

Herzlinger, G., Brenet, M., Varanda, A., vd., (2021)revisiting the Acheulean large cutting toos of Ubeidiya, İsrail., *journal of paleolithic archaeologi*, S:4, 31

Hovers, Erella; Ilani, Shimon; Bar Yosef, Ofer; Vandermeersch, Bernard (2003). “Renk sembolizminin Erken Bir Örneği: Qafzeh Mağarasında Modern İnsanların Okra Kullanımı ” . *Güncel Antropoloji* . **44** (4): 491

Howell, F. C., Guleç, E., White, T. D., Saraç, G., & Curtis, G. H. (1999). Dursunlu, Lower Pleistocene faunal and archeological locality, Konya basin, Anatolia (Turkey). In Los homínidos y su entorno en el Pleistoceno inferior y medio de Eurasia: *actas del Congreso Internacional de Paleontología Humana, Orce Museo de Prehistoriay Paleontología" J. Gibert"*,1995, S: 459-468

HISCOCK, P., 2013. “Early Old World migrations of Homo sapiens: Archaeology”, The Global Prehistory of Human Migration, Ed.: P.Bellwood, Wiley-Blackwell, *Oxford United Kingdom*

Jagher, R. (2016). Nadaouiyeh Aïn Askar, an example of Upper Acheulean variability in the Levant. *Quaternary International*, 411, S. 44-58

Kökten, İ. K., 1947, "Bazı prehistorik istasyonlar hakkında yeni gözlemler", *DTCF Dergisi* 6/1-5, S:223-236

Kökten, İ. K., (1964), "Karain'in Türkiye Prehistoryasında Yeri", *Türk Coğrafya Dergisi*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, No:22 - 23, S:17 - 27

Maddy, D., Schreve, D., Demir, T., Veldkamp, A., Wijbrans, J. R., Van Gorp, W., Van Der Schriek, T. (2015). The earliest securely-dated hominin artefact in Anatolia. *Quaternary Science Reviews*, 109, S: 68-75

Otte, M., Yalçinkaya, I., Kozłowski, J.K., Bar-Yosef, O., Bayon, I.L., Taşkıran, H., (1998), "Long-Term Technical Evolution and Human Remains in the Anatolian Paleolithic", *Journal of Human Evolution*, Vol.34: S:413-431

Ronen, A. (2017). Tabun cave in the Carmel cultural sphere. In *Quaternary of the Levant environments, Climate change and humans*, Cambridge: *Cambridge University Press*, S: 215-224

Sevindik, Y. E., (2023), Gaziantep üniversitesi 002 numaralı paleolitik çağ buluntu yeri (GAÜN- 002) yontmataşların teknolojik ve tipolojik analizi, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziantep

Shea, J. J. (2013). *Stone tools in the Paleolithic and Neolithic Near East: A guide.*

Cambridge University Press

Show, I.; Jameson, R., (1999), *A Dictionary of Archaeology, Blackwell Publishers*

Slimak, L., Roche, H., Mouralis, D., Buitenhuis, H., Balkan-Atlı, N., Binder, D., &

Grenet, M. (2004), Kaletepe Deresi 3 (Turquie), aspects archéologiques, chronologiques et paléontologiques d'une séquence pléistocène en Anatolie centrale. *Comptes Rendus Palevol*, 3(5), S: 411-420

Slimak, L., Kuhn, S. L., Roche, H., Mouralis, D., Buitenhuis, H., Balkan-Atlı, N.,

Binder, D., Kuzucuoğlu, C., Guillou, H., (2008), "Kaletepe Deresi 3 (Turkey): Archaeological Evidence for Early Human Settlement in Central Anatolia", *Journal of Human Evolution* 54, S: 99-111

Inizan, ML., Reduron-Ballinger, M., Roche, H. & Tixier, J. (1999). *Technology and*

Terminology of Knapped Stone. Naterre: CREP.

Taşkıran, H. (2002a). 2000 Yılı Karkamış Baraj Gölü Alanı Paleolitik Çağ Yüzey

Araştırması. Iısu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik

Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 2000 Yılı Çalışmaları, Ankara: ODTÜ-

TAÇDAM, S: 383-429

Taşkıran, H. (2002b). Karkamış baraj gölü alanında yapılan Paleolitik Çağ yüzey araştırması üzerine genel bir değerlendirme. *İdol*, 13, S: 8-10

Taşkıran, H. (2018). The distribution of Acheulean culture and its possible routes in Turkey. *Comptes Rendus Palevol*, 17(1-2), S: 99-106

Taşkıran, H. (2022), Paleolitik Çağ'da Gaziantep, Prehistorik Dönemlerden Geç Antik Döneme Gaziantep Arkeolojisi, Eds. Atilla Engin, Kutalmış Görkay, *Türk Arkeoloji ve Kültürel Miras Enstitüsü Yayınları*, S:15-28

Taşkıran, H., Özçelik, K. (2022). A general view of the lower Palaeolithic of Turkey. *L'Anthropologie*, 126(3)

Taşkıran, H. (2007). Supply areas of Karain cave in southwest Anatolia. *BAR International Series*, 1725, S: 207-211

Tillier, A.,M. vd (2001). " Hidrosefali'nin İlk Vakası: Orta Paleolitik Qafzeh 12 Çocuğu (İsrail)". *Amerikan Fiziksel Antropoloji Dergisi*. 114 (2): 166– 170

Wegmüller, F. (2015). The Lower Palaeolithic assemblage of Layers 15–18 (Unit G) at Hummal. An exemplary case addressing the problems placing undated, archaiclooking stone tool assemblages in the Early and Lower Palaeolithic record by technotypological classification. *L'Anthropologie*, 119(5), S: 595-609

Weinstein-Evron, M., Zaidner, Y., Tsatskin, A., Yeshurun, R., Hershkovitz, I., (2017).

Misliya Cave, Mount Carmel, Israel. In Quaternary of the Levant—
environments, Climate change and humans, , Cambridge: *Cambridge
University Press*, S: 225-230

Yalçinkaya, I., (1989), Alt ve Orta Paleolitik Yontmataş Endüstrileri Biçimsel

Tipolojisi ve Karain Mağarası, *Türk Tarih Kurumu Basımevi*, Ankara

Yalçinkaya, I., Otte, M., Bar-Yosef, O., Kozłowski, J. K., Leotard, J. M., Taskiran, H.

(1992). Karain 1991, Recherches paléolithiques en Turquie du Sud. Rapport
provisoire. *Paléorient*, 18(2), S:109-122

Yalçinkaya, I., Özçelik, K., Kartal, M., & Taşkiran, H., (2009a). Diffusion Des

Cultures À Bifaces En Turquie /Türkiye’de İki Yüzeyle Alet İçeren Kültürlerin
Dağılımı *Anadolu/Anatolia* 35: S: 1-38

Yalçinkaya, I., Taşkiran, H., Kartal, M., Özçelik, Kösem, M.B., Kartal, G., (2009b),

2007 Yılı Karain Mağarası Kazıları. Kazı Sonuçları Toplantısı, Ankara,
30.Cilt 1, S: 285 -300

Yıldırım, A., ve Karadoğan, S. (2010). Derik (Mardin) Güneyinde Korunması Gereken

Jeolojik-Jeomorfolojik Bir Doğal Miras: Kuşçu Krateri. *Dicle Üniversitesi
Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* (14), 119-133

Van Peer, P. 1992. *The Levallois Reduction Strategy* (Monographs in World Archaeology,13). Madison (WI): *Prehistory Press*.

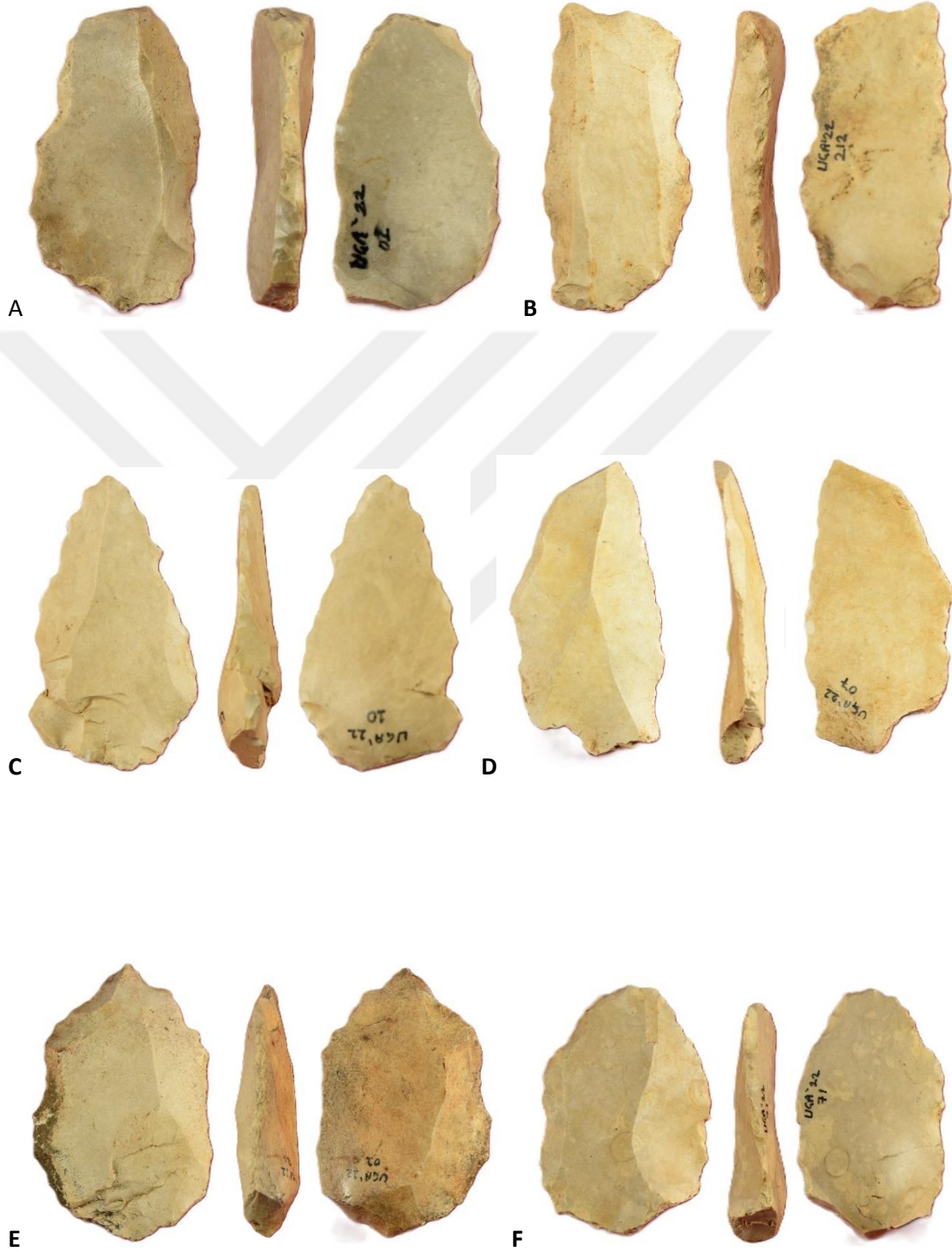
Pettitt, P., 2002: *The Neanderthal dead: exploring mortuary variability in Middle Palaeolithic Eurasia*. Department of Archaeology, University of Bristol, 43 Woodland Road, Bristol BS8 1UU, and Keble College, Oxford

LEVHALAR

UÇURTMA ALANI

LEVHA 1

G

UGA'22
221

H

UGA'22
197

I

UGA'22
152

i

UGA'22
62

J

UGA'22
281

K

UGA'22
280

R

S

S

T

U

Ü

LEVHA 2

D

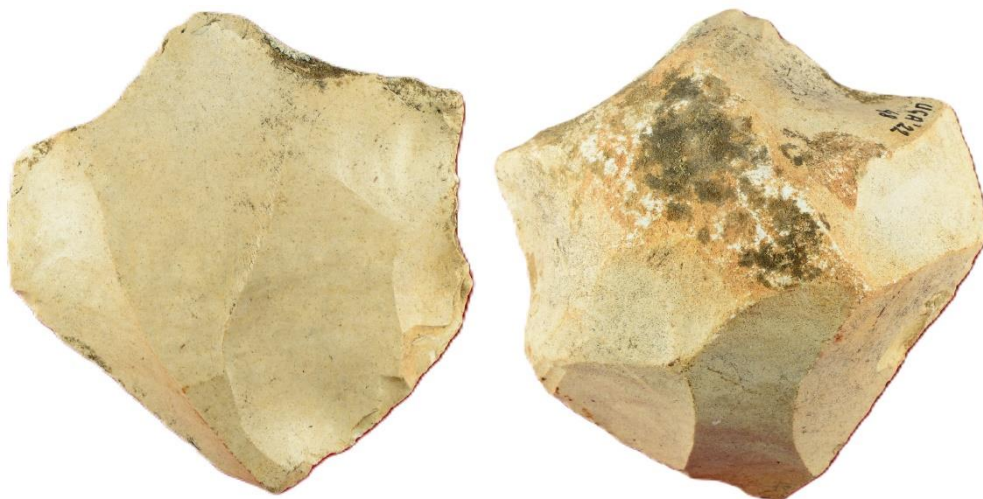

E

F

G

H

i

i

J

K

L

LEVHA 3

A

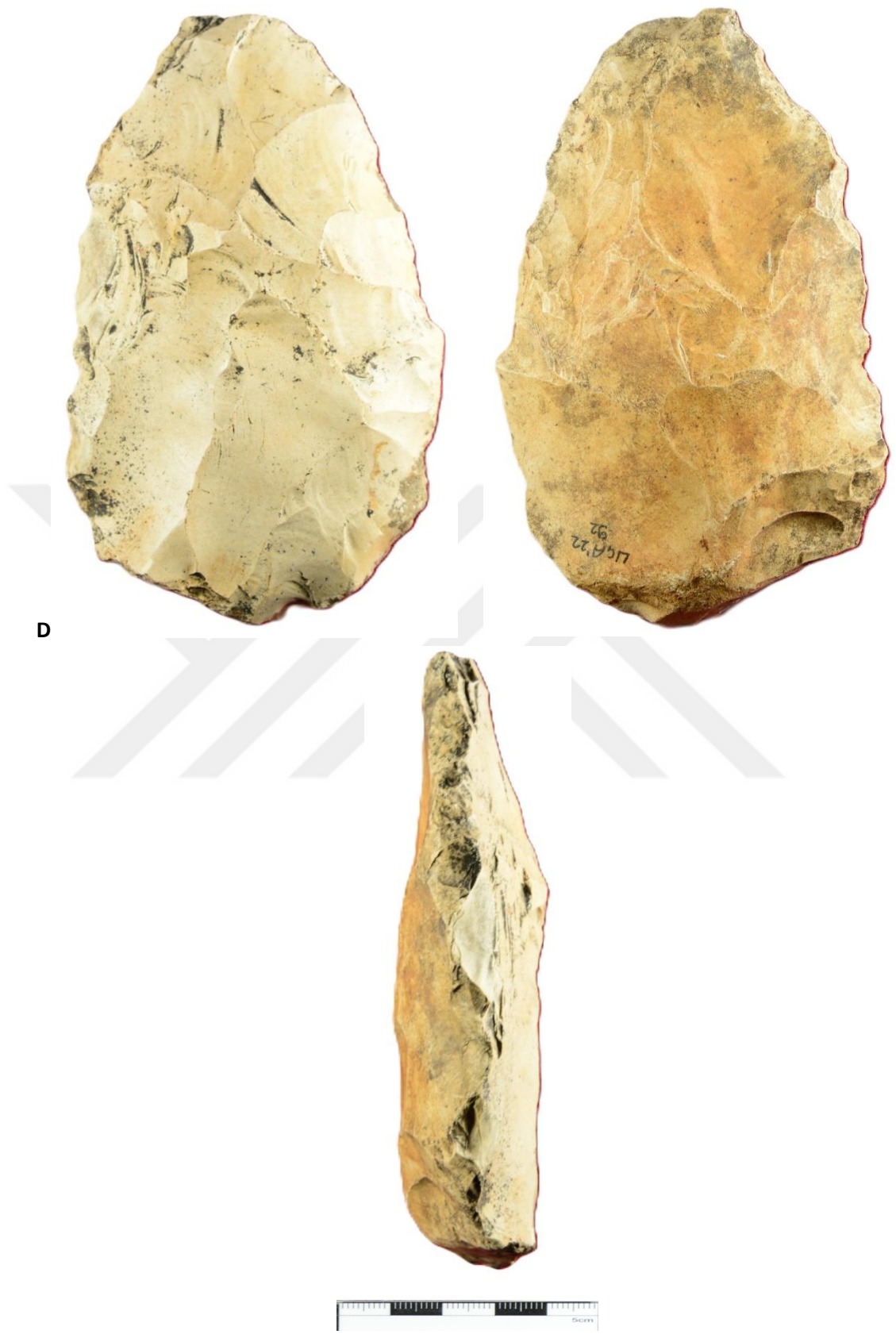
B

c

D

E

F

G

H

i

J

K

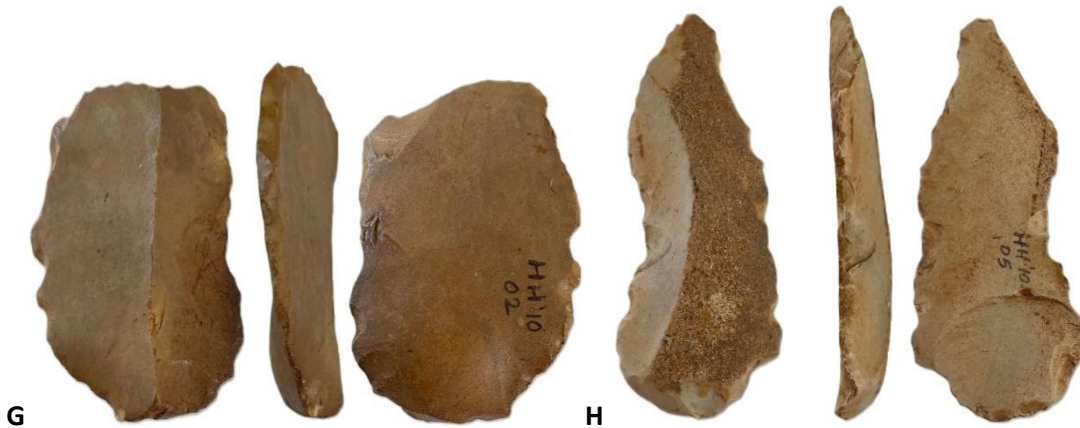

L

HIRBE HELALE
LEVHA 4

LEVHA 5

A

B

C

D

E

F

G

H

I

i

LEVHA 6

A

B

c

D

E

F

G

H

i

UÇURTMA ALANI YONTMATAŞ KATALOĞU	
LEVHA - 1 TAŞIMALIKLAR	
A	LEVALLOİS- BİRLEŞİK ALET
B	LEVALLOİS-YONGA
C	LEVALLOİS- YANILTICI UÇ
D	LEVALLOİS- UÇ
E	ÇEKİRDEK KENARI
F	LEVALLOİS- YONGA
G	LEVALLOİS- TEK DÜZ KENAR KAZIYICI
H	BASİT DİLGİ- TEK DÜZ KENAR KAZIYICI
I	LEVALLOİS- UÇ
İ	LEVALLOİS- DÜZELTİLİ UÇ
J	LEVALLOİS - DİLGİ
K	BASİT DİLGİ
L	BASİT DİLGİ- BİR DIŞ BİR DÜZ KENAR KAZIYICI
M	BASİT YONGA
N	NAR İBRAHİM
O	KABUKLU DİLGİ- ÇİFT DÜZ KENAR KAZIYICI
Ö	BASİT DİLGİ- TEK DÜZ KENAR KAZIYICI
P	LEVALLOİS- UÇ
R	BASİT DİLGİ- TEK KENAR KAZIYICI
S	NAR İBRAHİM
Ş	LEVALLOİS- MOUSTERİAN UÇ
T	BASİT YONGA- ÇİFT DÜZ KENAR KAZIYICI
U	LEVALLOİS -ÇİFT DÜZ KENAR KAZIYICI
Ü	KABUKLU YONGA- ÇİFT DIŞ BÜKEY KENAR KAZIYICI
LEVHA -2 ÇEKİRDEKLER	
A	LEVALLOİS- UÇ ÇEKİRDEĞİ
B	ÇİFT KUTUPLU
C	LEVALLOİS- TEK KUTUPLU
D	LEVALLOİS- UÇ ÇEKİRDEĞİ
E	LEVALLOİS-TEK KUTUPLU
F	LEVALLOİS-TEK KUTUPLU
G	LEVALLOİS-MERKEZCİL
H	LEVALLOİS- TEK KUTUPLU
I	LEVALLOİS- ÇİFT KUTUPLU
İ	LEVALLOİS- TEK KUTUPLU
J	TEK KUTUPLU
K	LEVALLOİS- MERKEZCİL
L	TEK KUTUPLU
LEVHA- 3 EL BALTALARI	
A	CHOPPER
B	CHOPPING TOOL
C	BADEM BİÇİMLİ
D	YÜREK BİÇİMLİ
E	BADEM BİÇİMLİ
F	LANCEATE BİÇİMLİ
G	KAZMA
H	BADEM BİÇİMLİ
I	BADEM BİÇİMLİ
İ	BADEM BİÇİMLİ
J	BADEM BİÇİMLİ
K	LANCEATE BİÇİMLİ
L	CHOPPER

HİRBE HELALE YONTMATAŞ KATALOGU	
LEVHA - 4 TAŞIMALIKLAR	
A	LEVALLOİS - UÇ
B	BASİT DİLGİ- TEK DÜZ KENAR KAZIYICI
C	LEVALLOİS-TİPİK SIRTLI DİLGİ
D	BASİT DİLGİ-ÇİFT DÜZ KENAR KAZIYICI
E	BASİT DİLGİ- BİR İÇ BİR DÜZ KENAR KAZIYICI
F	KABUKLU DİLGİ- ÇİFT DÜZ KENAR KAZIYICI
G	LEVALLOİS- YONGA
H	BASİT- ÇENTİKLİ-BİR KENAR DIŞ BÜKEY KENAR KAZIYICI (BİRLEŞİK ALET)
I	BASİT DİLGİ- ÇENTİKLİ
İ	BASİT YONGA-TEK DÜZ KENAR KAZIYICI
J	LEVALLOİS- UÇ
K	LEVALLOİS- ÇENTİKLİ
L	LEVALLOİS -DİLGİ
M	BASİT YONGA-TEL İÇ BÜKEY KENAR KAZIYICI
N	LEVALLOİS- DÜZELTİLİ UÇ
O	LEVALLOİS-ÇENTİKLİ
Ö	LEVALLOİS - DÜZELTİLİ UÇ
LEVHA-5 ÇEKİRDELER	
A	LEVALLOİS TEK KUTUPLU
B	LEVALLOİS TEK KUTUPLU
C	LEVALLOİS UÇ ÇEKİRDEĞİ
D	LEVALLOİS TEK KUTUPLU
E	LEVALLOİS TEK KUTUPLU
F	LEVALLOİS ÇİFT KUTUPLU
G	LEVALLOİS TEK KUTUPLU
H	LEVALLOİS ÇİFT KUTUPLU
I	LEVALLOİS TEK KUTUPLU
İ	LEVALLOİS TEK KUTUPLU
LEVHA-6 EL BALTALARI	
A	BADEM BİÇİMLİ
B	BADEM BİÇİMLİ
C	BADEM BİÇİMLİ
D	BADEM BİÇİMLİ
E	ÜÇGEN BİÇİMLİ
F	LANCEATE BİÇİMLİ
G	BADEM BİÇİMLİ
H	LANCEATE BİÇİMLİ
I	BADEM BİÇİMLİ
İ	YÜREK BİÇİMLİ

HAMMADDE KATALOĞU

Koyu gri- Mat- Sert yapılı- İçyapısı benekli-Sert kabuk

Devetüyü rengi- Saydam- Yumuşak yapılı- İçyapısı sade- Sert kabuk

Açık gri krem dalgalı- Mat- Yumuşak yapılı- İçyapısı sade- Sert kabuk

Koyu gri beyaz dalgalı- Mat – Sert yapılı –İçyapısı benekli- Sert kabuk

Açık pembe gri dalgalı- Mat- Sert yapılı- İçyapısı sade- Sert kabuk

Devetüyü rengi krem dalgalı- Mat- Yumuşak yapılı- İçyapısı sade – Sert kabuk

Krem rengi- Mat- Sert yapı-İçyapısı pürüzlü Sade- Sert kabuk

Açık krem- mat- yumuşak yapı- içyapısı sade pürüzsüz- sert kabuk

İZİNLER

GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü
Arkeoloji Anabilim Dalı

Ek-1

Sayı :E-32476030-209.01-438295
Konu :Görevlendirilme

11.01.2024

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Arkeoloji Anabilim Dalı öğretim üyelerinden Prof. Dr. İsmail BAYKARA'nın Yüksek Lisans öğrencisi Mehmet Hatip AKSİN'in Artuklu, Kızıltepe, Müsaybin, Yeşilli ilçeleri yüzey araştırmaları" kapsamında, Artuklu İlçesi, Çağlar Mahallesi'nde yapılan çalışmada bulunan Pleistosen Döneme ait yontmataş kalıntıları üzerinde araştırma gerçekleştirecektir. Amorf parçalardan oluşan yontmataş kalıntıların çalışabilmesi için buluntuların Mardin müzesinden Gaziantep Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü, Prehistorya Laboratuvarına görevlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle Mardin müzesinden gerekli izinlerin alınabilmesi için gereğini bilgilerinize arz ederim.

6243

6243

Prof.Dr. Atilla ENGİN
Arkeoloji Anabilim Dalı Başkanı

Ek:Dilekçe

Belge Doğrulama Kodu : *BSU6P35M6V* Pin Kodu : 03762

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/gaziantep-universitesi-ebys>

Adres : Üniversite Bulvarı P.K. 27310 Şehitkamil / Gaziantep, TÜRKİYE
Telefon : (0342) 317 18 97 Faks:0 (342) 360 10 13
e-Posta : sosbil@gantep.edu.tr Web : www.gantep.edu.tr
Kep Adresi : gaun@hs01.kep.tr

Bilgi için : Mehmet Mustafa POLAT
Unvanı : Büro Personeli
Tel No : 3172945

Ek-1

TESLİM-TESELLÜM TUTANAĞI

Gaziantep Üniversitesi Rektörlüğü, Sosyal Bilimler Enstitüsün 12.01.2024 tarih ve 438454 sayılı yazı ve ekinde yer alan Prof. Dr. İsmail BAYKARA'nın 10.01.2024 tarihli dilekçesinde özetle; Mardin İli, Artuklu İlçesi, Çağlar (köyü) Mahallesi sınırları içerisinde bulunan uçurtma alanı yerleşim alanında yüzey araştırması sırasında bulunan amorf niteliğindeki yontmataş malzemenin Yüksek Lisans yapan Mehmet Hatip AKSİN tarafından çalışma yapılabilmesi için söz konusu amorf yontmataş malzemenin Gaziantep Üniversitesi Arkeoloji Bölümü, Prehistorya Laboratuvarına götürmek üzere gerekli izinlerin verilmesini konusu Müdürlüğümüzce incelenmiş olup, inceleme sonucunda hazırlanan 12.01.2024 tarihli Müze Uzman Raporu gereği en geç 29.02.2024 tarihine kadar Mardin Müze Müdürlüğüne iade edilmesi koşuluyla bir kasa içerisinde yer alan amorf niteliğindeki yontmataş malzeme Gaziantep Üniversitesi Arkeoloji Bölümü, Prehistorya Laboratuvarına götürmek üzere Prof. Dr. İsmail BAYKARA'ya tarafımızca teslim edilmiştir.

İş bu Teslim-Tesellüm Tutanağı tarafımızca düzenlenerek imza altına alınmıştır.
12.01.2024

10 01 2024

TC
Mardin Valiliği
Mardin Müze Müdürlüğü'ne

Mardin ili Artuklu İlçesi Çağlar Mahallesi sınırlarında bulunan Uçurtma Alanı yerleşiminde toplanan amorf niteliğindeki yontmataşların Gaziantep Üniversitesi Arkeoloji Bölümü ğretim yesi İsmail Baykara'ya gönderilmesinde tarafımca bir sorun bulunmamaktadır. Gereğini bilgilerinize sunarım.

Doç. Dr. Ergül Kodaş
Yüzey Araştırması Başkanı
Mardin Artuklu Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Tarih
ncesi Arkeolojisi Anabilim Dalı